

Tomi Haapalainen

VEROPARATIISIT JA RAHANPESU

Liiketalouden koulutusohjelma

2017

VEROPARATIISIT JA RAHANPESU

Haapalainen, Tomi
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Oikeustradenomi, liiketalouden koulutusohjelma
Helmikuu 2025
Sivumäärä: 94
Liitteitä: 7

Asiasanat: veroparatiisi, historia, verosuunnittelu, rahanpesu, menetelmät

Veroparatiisit ovat kansainvälisen kaupan laaja ja usein huomiotta jäävä osa. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli paljastaa veroparatiisien monimutkaisuus, jota hyödynnetään laillisesti globaalissa kaupassa. Ne toimivat myös verosuunnittelun työkaluina, jotka mahdollistavat merkittäviä veronalennuksia tai veronkiertoa. Tiukka pankkikisalaisuus ja alhainen veroaste kuvaavat veroparatiiseja, joilla on suuri vaikutus maailmantalouteen.

Työssä selvitettiin veroparatiisien historiaa aina 1500-luvun alkujuurilta, ja tuodaan esiin kehitystä alun pankkikisalaisuudesta 1980-luvun veroparatiisien räjähdysmäiseen kasvuun. Vaikka toiminnan aktiivisuus hidastui 1990-luvun laman aikana, se ei koskaan todella lakannut.

Veroparatiisit voidaan luokitella kolmeen ensisijaiseen alueeseen, joista kukin kattaa tietyt maat, joilla on ainutlaatuiset ominaisuudet, jotka luokittelevat ne veroparatiiseiksi. Työssä selvitettiin näitä luokituksia ja mukana olevien maiden erityispiirteitä.

Veroparatiisien merkitystä ei voi liioitella; ne houkuttelevat miljardeja dollareita sijoituksia kansainväliseltä kaupalta, monikansallisilta yrityksiltä ja varakkailta yksityishenkilöiltä. Tässä työssä tarkasteltiin näiden veroparatiisien tarjoamia erilaisia palveluita sekä verosuunnittelun ja omistuksen piilottamisen strategioita.

Huolimatta yrityksistä rajoittaa veroparatiisitoimintaa, niiden olemassaolo on kestävä. Tämän alueen toimijat jatkavat sopeutumista kehittämällä uusia menetelmiä säännösten noudattamiseen, mikä johtaa veroparatiisitoiminnan monimutkaisempaan ympäristöön. Vaikka nykyinen toiminta on laajempaa ja sisältää suuremman omaisuuden kuin aikaisemmin, toiminta on myös järjestelmällisempää ja huomaamattomampaa.

Veroparatiiseissa huolestuttava näkökohta on niiden yhteys rahanpesuun, mikä tarkoittaa laittomien varojen muuntamista lailliseksi omaisuudeksi. Opinnäytetyössä tarkasteltiin rahanpesun kolmea vaihetta keskittyen siihen, kuinka nämä prosessit hämärtävät laittomien varojen ja niiden alkuperän välisiä yhteyksiä. Veroparatiiseissa olevia rahoituslaitoksia ja sijoituspalveluyrityksiä hyödynnetään usein tässä järjestelmässä.

Rahanpesun mekanismit ja menetelmät ovat monipuolisia ja kehittyvät jatkuvasti. Usein käytetään menetelmien yhdistelmiä rahanpesun havaitsemisen vaikeuttamiseen. Tässä työssä esiteltiin useita näistä menetelmistä ja saadaan kattava käsitys niiden toimintamekanismeista.

TAX HAVENS AND MONEY LAUNDERING

Haapalainen, Tomi

Satakunta University of Applied Sciences

Bachelor's thesis. Degree Programme in Business Administration

February 2025

Number of pages: 94

Appendices: 7

Keywords: tax haven, history, tax planning, money laundering, methods

Tax havens are a large and often overlooked part of international trade. The aim of this thesis was to uncover the complexity of tax havens, which are legally exploited in global trade. Tax havens also serve as tax planning tools that allow for significant tax reductions or tax evasion. Strict banking secrecy and low tax rates characterize tax havens, which have a profound impact on the global economy.

The thesis traces the history of tax havens back to the early 16th century and highlights the development from early banking secrecy to the explosive growth of tax havens in the 1980s. Although activity slowed during the recession of the 1990s, it never truly ceased.

Tax havens can be classified into three primary areas, each covering specific countries with unique characteristics that classify them as tax havens. The thesis examined these classifications, and the specific characteristics of the countries involved.

The importance of tax havens cannot be overstated; they attract billions of dollars in investment from international trade, multinational corporations and wealthy individuals. The thesis examined the range of services offered by these tax havens, as well as strategies for tax planning and concealment of ownership.

Despite ongoing efforts to restrict tax haven activity, their existence is enduring. Operators in this region continue to adapt by developing new methods of compliance, resulting in a more complex tax haven environment. While current activity is larger and involves more assets than in the past, it is also more systematic and less visible.

A worrying aspect of tax havens is their link to money laundering, which is the conversion of illicit funds into legitimate assets. This thesis examined the three stages of money laundering, focusing on how these processes obscure the links between illicit funds and their origin. Financial institutions and investment firms located in tax havens are often used in this system.

The mechanisms and methods of money laundering are diverse and constantly evolving. Often, combinations of methods are used to make money laundering more difficult to detect. This thesis presents several of these methods and provides a comprehensive understanding of their mechanisms of action.

LYHENTEET JA TERMIT

LYHENTEET

Alv	Arvonlisävero
BIS	Bank for International Settlements, keskuspankkien omistama kansainvälinen talousinstituutio
EU	Euroopan Unioni
E&Y	Entinen Ernst & Young, iso kansainvälinen tilitoimisto
FATCA	Foreign Account Tax Compliance Act, Yhdysvaltojen verotietojen vaihtoa koskeva sopimus
FSI	Financial Secrecy Index, finanssisalaisuusindeksi
G8	Group of Eight, johtavien teollisuusmaiden ryhmä, johon kuuluvat Italia, Japani, Kanada, Ranska, Saksa, Venäjä, Yhdistynyt kuningaskunta ja Yhdysvallat. Nykyään G7, sillä Venäjä erotettiin ryhmästä vuonna 2014
G20	Group of 20, ryhmä, johon kuuluvat maailman 19 rikkainta valtiota ja edustus Afrikan ja Euroopan unioneista
HE	Hallituksen esitys
HSBC	The Hongkong and Shanghai Banking Corporation, brittiläisomisteinen iso kansainvälinen pankki
IBC	International Business Company, kansainvälinen liiketoimintayritys
IMF	International Monetary Fund, Kansainvälinen valuuttarahasto
KPMG	Lyhennys Klynveld, Peat, Marwick, Goerdeler, iso kansainvälinen tilitoimisto
KRP	Keskusrikospoliisi
NBER	National Bureau Of Economic Research, Yhdysvaltalainen talouden tutkimuslaitos
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development, kansainvälinen talousjärjestö
REPO	Repurchase, takaisinosto
RahapesuL	Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 444/ 2017 muutoksineen
RL	Rikoslaki

SRV	SRV Yhtiöt Oyj (Suomen rakennusvienti, Viitokset). Suomalainen kiinteistö- ja rakennusalan konserni
TBML	Trade-Based Money Laundering, kauppaan perustuva rahanpesu
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime, YK:n alainen huume- ja rikosasioidenvirasto
USA	United States of America, Amerikan Yhdysvallat
VML	Laki verotusmenettelystä 1558/1995
WTO	World Trade Organization, YK:n alainen maailman kauppajärjestö

TERMIT

Harmaa talous	Harmaa talous ja talousrikollisuus tarkoittavat yleisesti ottaen yritysmaailmassa tapahtuvaa laiminlyöntiä lakisääteisten maksujen ja velvoitteiden kohdalla.
Holding-yhtiö	Hallintayhtiö, jonka tarkoituksena on toisen yhtiön tai yhtiöiden omistaminen, hallitseminen ja valvominen
Private Banking	pankkien tarjoama yksityispankkiirien varainhoitopalvelu
Rahanpesu	Alkuperältään rikollisen rahan muuttaminen lailliseksi
Verohuojennus	Verohuojennus tarkoittaa vapautusta veron ja viivästysseuraamusten maksusta osittain tai kokonaan.
Veron kierto	Veron kierto tarkoittaa sellaisten veroetujen tavoittelua, jotka eivät kuuluisi verovelvolliselle tai ovat lain tarkoitukselle vieraita veroetuja.
Veroparatiisi	Veroparatiisissa, eli verokeitaassa verotusaste on matala tai verotusta ei ole ollenkaan. Veroparatiisi ei vaadi niihin rekisteröityneiltä yrityksiltä konkreettista liiketoimintaa alueellaan.
Verosuunnittelu	Verosuunnittelu on verojen suunnittelua niin, että verokustannus jää mahdollisimman alhaiseksi. Tätä sanotaan myös verojen minimoimiseksi. Verosuunnittelu, joka johtaa verojen minimointiin on täysin sallittua.
Verorikos	Veropetoksessa verovelvollinen yrittää saada veronmaksuvelvollisuutensa liian alhaiseksi tai vaihtoehtoisesti pyrkii välttämään sen kokonaan.

SISÄLLYS

LYHENTEET JA TERMIT	4
1 JOHDANTO.....	8
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA	9
2.1 Taustaa käsiteltävälle ongelmalle	9
2.2 Opinnäytetyötyöongelma.....	10
2.3 Opinnäytetyön teoriasta	11
2.4 Käytettävät menetelmät	11
2.5 Aikataulu.....	13
2.6 Dokumentin jatkuvuus	13
3 VEROPARATIISIT	14
3.1 Veroparatiisi.....	14
3.2 Veroparatiisin määritelmä.....	18
3.3 Veroparatiisien historia.....	19
3.4 Veroparatiisialueet	21
3.4.1 Eurooppalaiset veroparatiisit.....	21
3.4.2 Brittiläinen veroparatiisikeskittymä	23
3.4.3 Yhdysvalta-keskeinen veroparatiisiverkosto.....	23
3.5 Veroparatiisitalous	25
3.6 Verosuunnittelu.....	31
3.6.1 Mitä verosuunnittelu on?.....	35
3.6.2 Aggressiivinen verosuunnittelu	38
3.7 Veroparatiisimekanismit.....	42
3.7.1 Siirtohinnoittelu.....	43
3.7.2 Alikapitalisointi	44
3.7.3 IBC – Kansainvälinen liiketoimintayritys	44
3.7.4 Trustit ja säätiöt.....	45
3.7.5 Pankkijärjestelmä	47
3.7.6 Sisäiset vakuutusjärjestelyt.....	47
3.7.7 Sijoitusyhtiöt	48
3.7.8 Kaksoislaskutus ja idänkauppa.....	49
3.7.9 Taiteenkeräys	51
3.8 Veronkierron ja aggressiivisen verosuunnittelun estäminen	51
4 RAHANPESU	55
4.1 Rahanpesu.....	55
4.2 Määritelmä	57

4.3	Rahanpesun vaiheet	59
4.3.1	Sijoitusvaihe	60
4.3.2	Harhautusvaihe	61
4.3.3	Palautusvaihe	63
4.4	Rahanpesun menetelmät	63
4.5	Siirtohinnoittelu	67
4.6	Rojaltit ja lisenssimaksut	70
4.7	Laskupetokset	71
4.7.1	Miten TBML toimii?	72
4.7.2	Laskupetos	73
4.8	Erinäisiä rahanpesun ja aggressiivisen verosuunnittelun menetelmiä	75
4.8.1	Epäviralliset varojen siirtojärjestelmät	75
4.8.2	Elektroninen varojen siirto	76
4.8.3	Laillisen liiketoiminnan omistus	76
4.8.4	Kuoriyritykset	77
4.8.5	Kiinteistökaupat ja rakentaminen	77
4.8.6	Tavaroiden ja lahjojen ostot	77
4.8.7	Valuutanvaihtopisteet	78
4.8.8	Korkovähennys	78
4.8.9	Alv-karuselli	80
4.8.10	Double Irish with Dutch Sandwich	81
4.8.11	Repo-105	82
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	84
6	TULEVAISUUDEN NÄKYMIÄ	86
	LÄHTEET	87
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Aurinko paistaa, palmut huojuvat sekä loisteliaat huvijahdit ja purjeveneet kelluvat kimmeltävällä kirkkaansinisellä merellä idyllisen hiekkarannan läheisyydessä Kari-bian saarilla. Tämä on yleinen kuva veroparatiisista, mutta todellisuus on kuitenkin hieman toisenlainen. Maailman tärkein veroparatiisi sijaitsee todellakin saarella. Samoin toiseksi suurin veroparatiisi on saarella. Tämä ei aiheuta kovinkaan suurta hämmästystä. Mutta kun suurimman veroparatiisisaaren nimi on Manhattan ja toiseksi suurin paikka on Yhdistyneessä kuningaskunnassa sijaitseva Lontoo, se on hieman hämmentävää. (Shaxson, 2012, 26)

Veroparatiisit ovat kaikkialla ympärillämme ja niistä on tullut tietämättämme osa arkipäiväämme. Yli puolet maailmankaupasta on kytköksissä veroparatiiseihin joko suoraan tai epäsuorasti.

Tämä opinnäytetyö on osa isompaa tutkimusta, jota tehtiin vuosien 2008–2020 välisenä aikana. Alkuperäisesti tutkimus käsitteli tietovuotoja, veroparatiiseja, rahanpesua ja verottajaa. Tutkimus oli sen verran laaja, että sitä rajattiin ja supistettiin opinnäytetyöhön sopivammaksi.

Opinnäytetyön aihe käsittelee veroparatiiseja, rahanpesua sekä mekanismeja ja toimintatapoja niiden takana. Veroparatiisit ovat oleellinen osa verosuunnittelua ja rahanpesua, ilman veroparatiiseja ei olisi ehkä rahanpesua tai se olisi huomattavasti hankalampaa. Siksi tässä työssä kerrotaan veroparatiisien taustoista, historiasta ja niiden sijainnista eri alueilla.

Työssä selvitetään myös verosuunnittelua ja kerrotaan erilaisista mekanismeista, jotka ovat käytössä veroparatiisien yhteydessä. Rahanpesun suhteen tässä työssä käydään läpi sen vaikutusta talouteen, kerrotaan mitä rahanpesu on ja miten se toimii. Lisäksi työssä selvitetään yleisimpiä rahanpesun menetelmiä.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1 Taustaa käsiteltävälle ongelmalle

Kautta aikojen on verojen maksaminen inhottanut ihmisiä. Mitä suuremmat tulot ja omaisuus, sitä vähemmän on haluttu maksaa veroja. Tavalliset palkansaajat eivät ole liiemmästi voineet vältellä veroja, mutta suuret ja monikansalliset yritykset käyttävät hyväksi erilaisia keinoja sitäkin ahkerammin. Suurin osa toiminnasta on täysin laillista, mutta mukana on myös niitä, jotka haluavat välttää verot kokonaan. Kaikkia näitä palvelemaan on kehittynyt veroparatiisitalous, maita, jotka haluavat houkutellessa yrityksiä ja varakkaita yksityisiä hyödyntämään oman maansa matalaa tai jopa olematonta veroastetta.

Veroparatiiseista puhutaan paljon, varsinkin tietovuotojen yhteydessä. Kuitenkin ihmiset eivät tarkalleen tiedä mikä veroparatiisi oikein on. Yleisesti ihmisten mielikuva veroparatiisista on kaunis idyllinen kuva Karibian meren saaresta. Palmuja, luksusjachteja, kirkkaat vedet ja kalliita autoja rantabulevardilla. Mutta on se totuus vai paratiisi sanan aiheuttama mielikuva? Veroparatiisien toimintatavoista ei ihmisillä ole edes mielikuvan vertaa käsitystä. Entä sitten rahanpesu? Aiheeseen perehtymättömillä ei ole oikeastaan tietoa siitä, miten se tapahtuu.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on avata asiaa tarkemmin ja kertoa tarkemmin mistä edellä mainituissa asioissa on kyse. Opinnäytetyössä avataan asioiden taustoja, kerrotaan niiden syntyperästä ja levinneisyydestä sekä paljastetaan aggressiivisen verosuunnittelun, rahanpesun ja veroparatiisien yleisimmin käytettyjä mekanismeja.

2.2 Opinnäytetyötyöongelma

Jokaisella tutkimuksella on oma tarkoitus tai tehtävä, joka määrittää tutkimuksen strategisia valintoja. Yleisesti tarkoituksen tai tehtävän piirteet antavat tutkimukselle oman luonteen. Tutkimus voi olla luonteeltaan kartoittava, selittävä, kuvaileva tai ennustava. Tässä on kuitenkin huomattava se, että tutkimus voi sisältää useampia tarkoituksia ja ne voivat muuttua tutkimuksen aikana. Tämän opinnäytetyön tutkimus on luonteeltaan kartoittava sekä kuvaileva. Tarkoituksena on siis selvittää vähän tunnettuja ilmiöitä ja esittää tietyistä asioista tarkkoja kuvauksia. (Hirsjärvi ym., 2008, s. 133–135)

Tämän opinnäytetyön ongelmana on selvittää, mitä veroparatiisit ovat ja miten niitä käytetään hyväksi verosuunnittelussa. Opinnäytetyössä halutaan selvittää myös erilaisia veroparatiiseihin liittyviä mekanismeja ja käyttötapoja. Lisäksi opinnäytetyössä käsitellään rahanpesua omana kokonaisuutenaan, sillä rahanpesu on kytköksissä veroparatiiseihin sekä verosuunnitteluun. Rahanpesun kohdalla on tarkoituksena selvittää mitä rahanpesu on ja miten se tapahtuu.

Opinnäytetyön tuloksena syntyy kattava yleiskatsaus rahanpesun ja veroparatiisien taustoista, niiden synnystä, verkostosta, käytettävissä olevista mekanismeista ja menetelmistä. Opinnäytetyössä on otettu näkökulmaksi kansainvälinen toiminta, joka on veroparatiisitoiminnan taustalla. Rahanpesun yhteydessä käsitellään myös rahan rikollista alkuperää, kuten kokaiinikauppa, ja sen vaikutusta talouteen.

Opinnäytetyöllä pyritään vastaamaan mm. seuraaviin opinnäytetyön ongelmaa tukeviin kysymyksiin:

- mikä on veroparatiisi?
- missä veroparatiisit sijaitsevat?
- miten veroparatiisit toimivat?
- mitä rahanpesu on?
- miten rahanpesu tapahtuu?

Tarkoituksena on siis tutkia mitä veroparatiisit ja rahanpesu oikein ovat ja miten ne toimivat. Tutkimuksella ei haeta varsinaisesti uutuusarvoa, eikä opinnäyte tuo asiaan

mitään innovatiivista huomiota, vaan sen tarkoituksena on saada aikaan tiivis, kattava, monipuolinen kokonaisuus, jota voi käyttää perustana jatkotutkimuksille.

2.3 Opinnäytetyön teoriasta

Alkuperäisestä tutkimuksesta poiketen tämä opinnäytetyö on teoreettinen, jonka tarkoituksena on kertoa yleisesti kansainvälisistä veroparatiiseista, rahapesusta, verosuunnittelusta ja kertoa niiden merkityksestä sekä käsitellä niiden käytössä olevista mahdollisesti rikosoikeudellisista toimintatavoista tai muista mahdollisista menetelmistä.

Kansainvälisistä veroparatiiseista ja alueista, esitellään ne, jotka ovat merkittävimpiä ja ne, jotka ovat jollakin tavoin erikoistuneet. Työssä kerrotaan myös verosuunnitteluun ja rahanpesuun kuuluvista asioista. Rahanpesun toimintaperiaate eri vaiheineen esitellään sekä kerrotaan rahanpesussa käytettävistä erilaisista mekanismeista. Koska sekä veroparatiisien yhteydessä että rahanpesussa käytetään samoja mekanismeja ja menetelmiä, niistä kerrotaan hieman eri tavoin kummankin asian yhteydessä. Monet käytössä olevista mekanismeista ovat täysin laillisia, mutta verojen aggressiivisen välttelyn vuoksi niiden käyttöä on säännelty tai rajoitettu verottajan toimesta.

2.4 Käytettävät menetelmät

Alkuperäisesti tätä opinnäytettä koskevaan tutkimukseen valittiin tutkimusmenetelmä, joka tuotti sellaisia havaintoja ja oivalluksia, jotka oli mahdollista yleistää. Tutkimus tehtiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena ja se pohjautui suoritettuihin haastatteluihin sekä laajaan kirjalliseen informaatioon.

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohta on todellisen elämän kuvaaminen. Koska todellisuus on moninainen, siitä syystä tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa. tälle tutkimustyypille on ominaista se, että tutkimuksen edetessä myös tutkimussuunnitelma kehittyy ja muotoutuu lopulliseksi versioksi. Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on selventää, tulkita ja antaa merkitys tutkittavalle asialle. Yleisesti laadullisen tutkimuksen haastatteluissa käytetään avoimia kysymyksiä, joihin saadaan vapaamuotoisia vastauksia. Tällainen puolistrukturoitu teemahaastattelu soveltuu hyvin laadullisen tutkimuksen haastattelumuodoksi, sillä se sopii hyvin sellaisiin haastatteluihin, joissa aihe on arka taikka halutaan selvittää huonosti tunnettuja asioita. (Hirsjärvi, ym. 2008 s. 157, 160; Metsämuuronen, 2006, s. 115; Mäntyneva ym., 2008, s. 31–32)

Laadullisessa tutkimuksessa käytettävä haastattelu on eräänlaista keskustelua. Haastattelumuotona teemahaastattelu on lomake- ja täysin avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelu mahdollistaa jatkokysymysten tekemisen ja vapaamman keskustelun, jolloin voi saada tietoa myös asioista, joita ei etukäteen osaa kysyä. Tämän tyyppinen haastattelu antaa myös mahdollisuuden vastaajien motivoimiseen ja epäselvien käsitteiden selventämiseen. Vuorovaikutus onkin merkittävässä roolissa teemahaastattelussa ja haastateltavan vastaukset vaikuttavat teemojen käsittely tapoihin. Haastattelun kysymysten aiheet ovat tiedossa, muttei niiden tarkka muoto eikä järjestys. Käsiteltävät aihepiirit ja teemat ovat kaikissa haastatteluissa samat, mutta esimerkiksi käsittelyjärjestys voi vaihdella. Teemahaastattelua käytetään paljon laadullisen tutkimuksen yhteydessä, sillä se vastaa monia sen lähtökohtia. (Hirsjärvi, ym., 2008, s. 202–203; Metsämuuronen, 2006, s. 115; Hirsjärvi & Hurme, 2000, s. 34–37, 47–49)

Opinnäytetyötä varten alkuperäistä tutkimusta jouduttiin rajaamaan, sen laajuuden vuoksi, ja opinnäytetyöhön valikoitui kirjallisuuteen, raportteihin, tilastotietoihin perustuvista aineistoista koostuva aihealue. Tällaista tutkivan journalismin tutkimusmetodia kutsutaan myös kirjoituspöytä tutkimukseksi. Se saattaa olla kustannustehokas ja nopea tapa saada lisäymmärrystä tutkittavaan asiaan. Siinä on kuitenkin tärkeää hyödyntää luotettavia ja ajan tasalla olevia tietolähteitä. Kirjallinen tutkimus tehtiin keräämällä dokumentteja, lehtiartikkeleita ja muita arkistolähteitä, tarkoituksena oli saada

koottua riittävästi faktoja ja oivalluksia tutkittavasta asiasta. Kirjallisten lähteiden tukena käytettiin myös aiheeseen liittyvistä asioista tehtyjä tv-dokumentteja. (Mäntyneva ym., 2008, s. 28–29)

2.5 Aikataulu

Alkuperäisen tutkimuksen aineiston kerääminen ja työstäminen suoritettiin pääasiassa vuosina 2008–2012. Tämän jälkeen aineistoa on täydennetty tarpeen mukaan uusien tietojen tultua julki. Varsinainen tutkimuksen tekeminen aloitettiin kesäkuun 2017 alussa. Tutkimus keskeytettiin asiaan liittyvien tahojen pyynnöstä tutkimuksessa ilmittyneiden seikkojen vuoksi vuoden 2018 aikana. Myöhemmin tutkimusta jatkettiin osittain salattuna.

Alkuperäisestä tutkimuksesta tuli sen verran laajakokonaisuus, että nykyiseen opinnäytetyöhön sitä piti rajata ja karsia. Tutkimuksen salattua aineistoa ei saanut käyttää, joten niiltä osin opinnäytetyöhön jääneet aiheet jäivät melko vaatimattomiksi ja karsiutuivat pois. Näin ollen opinnäytetyöhön valikoitui tiivis asiayhteydeltään yhteneväinen kokonaisuus, joka koostuu kahdesta pääosasta: veroparatiiseista ja rahanpesusta. Tätä opinnäytetyötä on tehty vuodesta 2020 alkaen, työn ollessa keskeytyneenä lähes valmiina muutaman vuoden, se päätettiin saattaa loppuun vuoden 2024 loppuun mennessä. Viimeiset päivitykset tehtiin tammi-helmikuussa 2025.

2.6 Dokumentin jatkuvuus

Tämä opinnäytetyö ei varsinaisesti ole jatkuva, vaan yksi kokonaisuus. Opinnäytetyön sisältöä tullaan muuttamaan jatkuvasti, kunnes se lopullisesti valmistuu. Opinnäytetyön aihe, ongelma ja käytettävät menetelmät muodostavat oman yhtenäisen yksilöllisen kokonaisuutensa. Tätä opinnäytetyötä ei ole tarkoitus jatkaa eteenpäin.

3 VEROPARATIISIT

3.1 Veroparatiisi

Palmurantoja, viiden lahden hotelleja ja kasinoita? Tyypilliset mielikuvat veroparatiiseista pitävät paikkansa jossain määrin, mutta läheskään kaikkiin veroparatiiseihin ne eivät päde. Merkittäviä veroparatiiseja ovat myös Lontoo, New York ja Tokio. (Ylönen, 2008, s.9) Olemmekin veroparatiisien ympäröimiä, vaikka emme sitä tiedä. Veroparatiisien kautta kulkee yli puolet maailmankaupasta ja kaikesta pankkivarallisuudesta, kuten myös kolmannes monikansallisten yritysten suorista sijoituksista. Noin 85 prosenttia kansainvälisestä pankkitoiminnasta ja joukkovelkakirjojen liikkeellelaskusta tapahtuu niin sanotuilla euromarkkinoilla, jotka ovat eräänlainen valtioiden ulkopuolinen offshore-alue. (Shaxson, 2012, s.13)

Kansainvälinen valuuttarahasto IMF arvioi vuonna 2010, että yksistään pienten saarivaltioiden rahoituskeskuksissa oli varallisuutta jopa 18 biljoonan dollarin edestä. Tämä valtava summa vastaa noin kolmannesta koko maailman bruttokansantuotteesta. Varallisuuden määrä on tästä kasvanut merkittävästi. Tax Justice Network-asiantuntijaverkosto on havainnut tutkimuksissaan 99 Euroopan sadasta suurimmasta yhtiöstä käyttävän offshore-tytäryhtiöitä. Pankit olivat jokaisessa maassa ylivoimaisesti suurin veroparatiisien käyttäjä. (Shaxson, 2012, s.13)

Aurinko ja meri, kalliit luksusveneet satamissa ja vailla vertaa oleva rikkauksien keskittyminen tekevät Bahaman liittovaltiosta ihannemaan rahanpesulle ja veronkierrolle. Bahamasaarilla on jopa 400 pankkia. Caymansaarilta löytyy jokaista 30 asukasta kohden pankkiluukku ja maailman viidestäkymmenestä suurimmasta pankkiyhtiöstä saarilla toimii 47. Tämä ei kuitenkaan ole koko totuus, sillä rahoitusparatiiseja ei ole ainoastaan Karibian saarilla vaan myös keskellä Eurooppaa, joissa voidaan perustaa uusi yhtiö tyhjästä, piilottaa sen toiminta yksityisyydensuojan taakse ja siirtää sen tileille suuria rahasummia turvaan kansainvälisiltä poliisitutkimuksilta. Hollannissa, Itävallassa ja Luxemburgissa toimii yhteensä 250 pankkilaitosta. Kansainvälisen valuuttarahaston arvion mukaan 500 miljardia dollaria (10000 miljardia, jos mukaan luetaan

myös talletukset) kulkee vuosittain näiden kanavien kautta. (Grasso & Bellavia, 2012, s.132–133; Manning, 2011, 39–59)

Tiukka pankkisalaisuus ja kevyt verotus ovat ne kaksi kulmakiveä, joiden varaan offshore-toiminta rakentuu. Niiden ansiosta se vetää puoleensa varallisuutta, joka halutaan pois silmistä. Vaitiolovelvollisuus antaa mahdollisuuden kätkeä omaisuuksien oikeat haltijat. (Grasso & Bellavia, 2012, s.133; Manning, 2011, 37) Veroparatiisit tarjoavat mahdollisuuden salailuun ja asioiden pimittämiseen muodossa tai toisessa, ja ovat enemmän tai vähemmän vastahankaisia tiedonvaihtoon toisten valtioiden kanssa. Veroparatiisien toinen tyypillinen ominaisuus on luonnollisesti erittäin matala tai nol-laverotus. Ne houkuttelevat rahaa mahdollistamalla verojen kiertämisen, laillisesti tai laittomasti. (Shaxson, 2012, 14; Manning, 2011, 38)

Internetissä on monia paikkoja, joiden kautta on helppoa avata sangen vaatimattomalla summalla offshore-yhtiö, jonka kautta voidaan enemmän tai vähemmän monimutkaisten talousrakennelmien avulla luoda uusia mahdollisuuksia kierrättää ja palauttaa kiertoon harmaata tai sysimustaa rahaa. Pääperiaatteena on mahdollisimman pitkä välimatka varallisuuden omistajan ja yhtiön edustajan välillä. (Grasso & Bellavia, 2012, s.133) Offshore-palveluita tarjotaan vain niille, joiden kirjat ovat jossain muualla, ei siis omille kansalaisille. Veroparatiisi voi esimerkiksi tarjota nollaveroastetta sinne rahansa tuovalle ulkomaiselle, mutta omiin asukkaisiinsa se soveltaa täyttä verotusta. (Shaxson, 2012, s.14)

Rikkaiden OECD-maiden hallitukset ovat viime aikoina onnistuneet melko hyvin vakuuttamaan kansalaisensa siitä, että salaisuusvaltioita on rajoitettu niiden toimissa toden teolla. Todellisuudessa monet OECD-maat kuitenkin suojelevat offshore-järjestelmää ja salaisuusvaltiot käsittelevät edelleen valtavia summia laitonta rahaa ja OECD:n veroparatiisien musta lista on ollut tyhjä toukokuusta 2009 lähtien. (Shaxson, 2012, s.26–27)

Veroparatiisien välillä on eroja siinä, kuinka paljon hämäräpuuhia katsotaan läpi sormien. Terroristit ja kolumbialaiset huumeiden salakuljettajat käyttävät mieluummin Panamaa kuin Jerseytä. vakuutus- ja jälleenvakuutuspalveluiden hyödyntäjiä Bermuda vetää puoleensa, Caymansaaret on hedgerahastojen suosikki. Arvopaperistamisessa

Caymansaaret ja Delaware ovat ykkösvaihtoehto erillisrahastojen (special purpose vehicles) sijoituspaikaksi. Euroopassa suosituimpia veroparatiisipaikkoja ovat Jersey, Irlanti, Luxemburg ja Lontoon City. (Shaxson, 2012, s.28–29; Manning, 2011, 39–59) Jotkut veroparatiisit puolestaan erikoistuvat kauttakulkupalveluihin. Alankomaat on keskeinen kauttakulkumaa. Myös Mauritius on kasvava välikeidas, joka on erikoistunut kanavoimaan kiinalaisia sijoituksia Afrikan kaivannaissektorille. (Shaxson, 2012, s.30; Manning, 2011, 54)

Veroparatiisit houkuttelevat tyypillisesti asiakkaita omilta lähialueiltaan. Sveitsiläiset omaisuudenhoidajat keskittyvät etupäässä rikkaisiin veroja vältteleviin saksalaisiin, ranskalaisiin ja italialaisiin. Monaco palvelee erityisesti Ranskan eliitettä, rikkaat ranskalaiset ja espanjalaiset käyttävät Andorraa hyväkseen. Australian raharikkaat suosivat Tyynenmeren verokeitaita, kuten Vanuatua. Malta houkuttelee laitonta rahaa Pohjois-Afrikasta. Yhdysvaltalaiset suosivat Panamaa ja Karibian veroparatiiseja, kiinalaiset taas Hongkongia, Singaporea ja Macaota. Raha ei aina kuitenkaan virtaa ilmeisimpiä reittejä. Venäläisen pääoman ykköskohteita ovat Kypros, Gibraltar ja Nauru, joissa raha pestään, saadaan näyttämään lailliselta ja kanavoidaan globaaliin rahoitusjärjestelmään Lontoossa ja muualla. (Shaxson, 2012, s.28–29; Manning, 2011, 39–59)

Veroparatiisibisneksessä on pohjimmiltaan kyse rajojen yli siirtyvän rahan ”paperijäljen” manipuloinnista. Otetaan esimerkiksi kaupasta ostettavat banaanit, appelsiinit tai muu ulkomailta tuleva tuote. Ne kulkevat kahta reittiä kauppaan, tavarareittiä ja paperireittiä. Ensimmäinen, tavarareitti lähtee viljelijältä, joka poimii banaanit. Sitten ne pakataan ja lähetetään kohdemaahan. Monikansallinen yritys myy banaanit kauppa-
ketjulle, jonka liikkeestä kuluttaja ostaa ne. Toinen, paperireitti onkin kirjanpitäjien luoma ja se tekeekin ihan omia, suuriakin koukkauksia. Mihin eri toimijoiden saadut voitot tuloutetaan? Tähän ei ole yhtä oikeaa vastausta, vaan se on riippuvainen kirjanpitäjien ja yrityksen tekemistä ratkaisuksista. Kirjanpitäjät voivat esimerkiksi neuvoa yritystä pyörittämään ostoverkostoaan Caymansaarilta ja rahoituspalveluitaan Luxemburgista, kun taas yrityksen brändi on voitu rekisteröidä Irlantiin, kuljetuksesta vastaava tytäryhtiö Mansaareen, ”hallinnollinen erityisosaaminen” Jerseyyn ja vakuutus-toiminta Bermudalle. Luxemburgin rahoitusyhtiö lainaa rahaa tuotantoyhtiölle isolla vuosikorolla. Tuotantoyhtiö vähentää maksettavan koron paikallisista voitoistaan, jotka pienenevät tai haihtuvat kokonaan (kuten myös maksettavat verot). Luxemburgin

yhtiön lisätuloja puolestaan verotetaan Luxemburgin erittäin alhaisen veroasteen mukaan. Kyseessä on yleinen veroparatiisitemppu, joka tunnetaan siirtohinnoitteluna tai siirtohintojen vääristelynä (huom. 3.7.1 ja 4.5). Konsernin eri osien välisessä kaupassa sovellettavia siirtohintoja muuttamalla monikansalliset yritykset voivat siirtää voittonsa veroparatiiseihin ja kulunsa korkean verotuksen maihin, kuten pohjoismaihin, joissa ne ovat verovähennyskelpoisia. Mahdollisuus siirtohinnoittelun hyödyntämiseen on yksi tärkeimmistä syistä, miksi monikansalliset yritykset ovat monikansallisia ja miksi ne kasvavat pienempiä kilpailijoitaan nopeammin. (Shaxson, 2012, s.16–18)

Sen lisäksi että globaali veroparatiisijärjestelmä on luonut mitä mainioimman kasvualueen rikollisuudelle, se oli myös yksi vuonna 2007 puhjennun finanssi- ja talouskriisin taustalla vaikuttaneista keskeisistä tekijöistä. Jokaisen terveen talousjärjestelmän keskeinen osa on luottamus, ja mikään ei rapauta sitä pahemmin kuin veroparatiisit. Vaikka veroparatiisit eivät itse suoraan aiheuttaneet finanssikriisiä, ne loivat sille täydelliset olosuhteet ja sopivat puitteet. (Shaxson, 2012, s.34)

Hyvin varovaisen arvion mukaan maailman kaikkein rikkaimmat ihmiset ovat sijoittaneet veroparatiiseihin ainakin 11,5 tuhatta miljardia (eli biljoonaa) dollaria. Laajimmin veroparatiisitalouden kielteiset vaikutukset näkyvätkin erityisesti kehitysmaissa. Raymond W. Baker, Yhdysvaltojen senaatin käyttämä talousrikostutkija, arvioi vuonna 2005, että kehitysmaista virtaa ulkomaille vuosittain noin 500–800 miljardia dollaria pääomaa. Myöhemmin Baker on puhunut jopa 1 000 miljardista varallisuuden paon yhteydessä. Alimman ennusteen mukaan tästä pääomapaosta 200 miljardia johdetaan yritysten verojen välttelystä eli voittojen siirtämisestä ulkomaisiin veroparatiiseihin. Korruptiosta saatuja voittoja lähetetään ulkomaille 50 miljardia ja loput 250 miljardia ovat muuta pääomapakoa, kuten rikkaiden yksityishenkilöiden tilisiirtoja. Tässä varallisuuden paossa kehitysavun vuosittainen 100 miljardin dollarin suuruusluokka kutistuu kutistumistaan. Veroparatiisien vinouttavan vaikutuksen voidaan nähdä myös kauppatilastoissa. Veroparatiisitaloutta sanotaan toisinaan myös varjotaloudeksi, mikä onkin sille erittäin osuva luonnehdinta. Tärkeimmissä veroparatiiseissa asuu vain alle prosentti koko maailman ihmisistä. (Ylönen, 2008, s.12–13)

Verokeitaiden salaisuusmuuri aiheuttaa myös valtavia riskejä maailmantalouden va-
kaudelle. Kansalaisjärjestö Tax Justice Network on arvioinut, että pelkästään maail-
man vauraimmilla ihmisillä on veroparatiiseissa yksitoistatuhatta miljardia euroa (11
000 000 000 euroa) varallisuutta. On arvioitu, että veroparatiiseissa olisi maailman
varallisuudesta jopa puolet, jollei ylikin. (Hänninen, 2014, s.14)

3.2 Veroparatiisin määritelmä

Veroparatiisin määritelmästä ei ole yksimielisyyttä. Termi itse on harhaanjohtava, sillä
englanninkielinen termi tax haven tarkoittaa verojen turvasatamaa, toisin sanojen paik-
kaa missä on veroilta turvassa. Terminä veroparatiisi on harhaanjohtava myös siitä
syystä, että nämä ”paratiisit” eivät mahdollista ainoastaan verojen välttelyä, vaan ne
tarjoavat myös pankkisalaisuuden, pakotien rahoitussäätelystä sekä mahdollisuuden
kiertää muiden oikeudenkäyntialueiden lakeja ja sääntöjä. (Shaxson, 2012, s.13)

Veroparatiisista käytetään yleisimmin OECD:n määritelmää vuodelta 1998, jonka mu-
kaan veroparatiisit ovat valtiota tai alueita, joissa on alhainen, olematon tai nollavero-
tus, jotka kieltäytyvät kansainvälisestä tiedonvaihdosta, joissa vallitsee tiukka pankki-
salaisuus ja joissa toimivilla yrityksillä ja sijoittajilla ei yleensä ole alueella todellista
liiketoimintaa eikä sitä heiltä edellytetä. Veroparatiisin määrittelyn kriteerit täytyvät,
jos osakin ehdoista toteutuu. OECD:n mustalla listalla oli vuonna 2009 enää kolme
valtiota: Andorra, Monaco ja Liechtenstein. (OECD a,b; Finnwatch, 2009, s.11; Finn-
watch, 2014, s.7)

Veroparatiiseista on tehty useita erilaisia listauksia. Kuitenkin monet niistä ovat suh-
teellisen vanhoja tai niistä on jätetty pois vaikutusvaltaisia maita poliittisista syistä,
kuten OECD:n listoilta Yhdysvallat ja Britannia. Ehkä kattavin veroparatiisilistaus lie-
nee Tax Justice Networkin julkaisema finanssisalaisuusindeksi (Financial Secrecy In-
dex, FSI), jossa maiden pisteytys ja sijoitus riippuvat maiden tarjoamista salaisuusla-
eista ja maan painoarvosta kansainvälisessä taloudessa. FSI:n listaus perustuu eri asi-
oihin kuin OECD:n listaukset. Esimerkiksi vuoden 2022 listauksessa kärkipaikkaa piti
Yhdysvallat ja toisena oli Sveitsi. Suomi sijoittui sijalle 88. (Liite 1) Vaikka listaus on

tarkin, niin se on kuitenkin huono erottelemaan salaisuusvaltioita perustuen yritysten ja yksityishenkilöiden verojenvälttelyyn. (OECD a,b; Tax Justice Network)

Veroparatiisien keskeinen piirre on tarjota menetelmät ja pakotie niistä velvoitteista, jotka kuuluvat jokaiselle yhteiskunnassa asuvalle ja sen etuisuuksista nauttivalle: veroista, vastuullisesta finanssisääntelystä, rikosoikeudellisesta vastuusta, perinnön saantiin liittyvistä säännöistä ja niin edelleen. Tämä on veroparatiisien ydinliiketoimintaa. (Shaxson, 2012, s.13–14) Veroparatiisien varjotaloutta kuvaavat täsmälleen päinvastaiset määreet kuin vastuullisessa yhteiskunnassa toimiminen edellyttää. Veroparatiisien toiminnan perustana on saada asiat näyttämään toiselta kuin mitä ne todellisuudessa ovat. (Ylönen, 2008, s.138)

3.3 Veroparatiisien historia

Veroparatiisitalouden syntyä ulottuu pitkälle maailmansotia edeltäneeseen aikaan. Jo 1800-luvun lopussa ensimmäinen yhtiöveroparatiisin siemen istutettiin Yhdysvaltojen New Jerseyhyn, kun se salli osavaltioon perustettavan yhtiöitä ilman, että niillä oli siellä mitään todellista liiketoimintaa. Osakeyhtiö oli tuolloin vielä uusi yhtiömuoto. Kyseinen lakimuutos johti ensimmäiseen pöytälaatikkoyhtiöiden vyöryyn New Jerseyyn ja Delawaren osavaltioihin. Näistä paremmin menestyi Delaware, joka on edelleen kotipaikka 60 prosentille Fortune-talouseläimen maailman 500 suurimman yrityksen listalta löytyvistä yhtiöistä. (Ylönen, 2008, s.9)

Sveitsissä valettiin toinen veroparatiisitalouden peruspilari. Sveitsiläiset ovat etsineet turvallista paikkaa pääomille Euroopan poliittisissa myllerryksissä jo Nantesin ediktin ajoista, 1598. Yksityisyyden perinteet siirtyivät pankkimaailmaan perustus-, siviili- ja rikoslain kautta suhteellisen väljänä ammattisalaisuuden käsitteenä. Tähän tuli muutos vuonna 1934, kun Sveitsissä säädettiin laki, jonka mukaan "ammattisalaisuuden hyveen edellyttämää hienovaraisuutta loukkaavat" pankinjohtajat, työntekijät sekä niitä valvovat kirjanpitäjät ja viranomaiset voidaan tuomita enimmillään 20 000 frangin sakkoihin tai puolen vuoden vankeustuomioon. Laissa määriteltiin pankki-asiakas-

suhteen koskevan myös pankki-pankki- ja pankki-hallinto -suhteita. Salassapitovelvoite ei jäänyt koskemaan vain pankin henkilökunnan työsuhteessaoloaikkaa, vaan se laajennettiin koskemaan koko elinaikaa. (Ylönen, 2008, s.9–10; Goldman, 1999, 3–4) Samaan aikaan kun Sveitsi keskittyi yksityiseen omaisuuteen, sen naapurimaa Liechtenstein toimi edelläkävijänä yritysten osalta. Vuonna 1926 tehty yrityslaki mahdollisti anonyymien yritysten ja trustien perustamisen. (Goldman, 1999, 4)

Vuonna 1948 Liberiasta tuli mukavuuslippumaa, jonka alusrekisteriä pyörittää nykyisin yksityinen yritys Virginiassa. Suurin Yhdysvaltain vaikutusvallan alaisista veroparatiiseista on kuitenkin Panama. Jo vuonna 1919 siellä alettiin rekisteröidä ulkomaisia laivoja auttaakseen Standaard Oil-yhtiötä välttämään Yhdysvaltain veroja ja säännöksiä. Vuodesta 1927 lähtien Panamaan saattoi kuka tahansa perustaa verovapaan ja nimetömän yhtiön ilman turhia kysymyksiä. Siinä missä eurooppalaiset käyttivät Sveitsin pankkipalveluja hyväkseen, alkoivat 1930–40-luvuilla varakkaat amerikkalaiset ja kanadalaiset perustaa säätiöitä ja holding-yhtiöitä Bahamalle. (Shaxson, 2012, s.24–25; Manning, 2011, 50; Goldman, 1999, 5)

Veroparatiisitalouden kolmannella tukijalalla on erikoinen syntyhistoria. Lontoon Cityn roolin kasvaessa eurodollarikauppa alettiin vuosina 1955–1957 yhä useammin samaistaa Cityyn. Britannian lainsäädäntö otti huomioon vain punnalla käytävän kaupan tarpeet. Eurodollarikaupan myötä syntyi tila, joka ei käytännössä ollut minkään maan lainsäädännön piirissä. Kun pankkitoimintaa rajoitettiin monilla eri tavoilla, oli eurodollarikauppa sääntelystä vapaata. Niinpä 1960-luvulla yhdysvaltalaiset kaupanvälittäjäyhtiöt alkoivat kirjata siirtoja Karibian alueen maihin ja niiden kautta. Tähän oli varsinaisesti useita eri syitä, joista merkittävimpana syynä oli se, että ne olivat englanninkielistä aluetta ja niillä oli sama lainopillinen järjestys. Toisena erittäin tärkeänä syynä pidetään sitä, että ne ovat samalla aikavyöhykkeellä New Yorkin kanssa ja sijaitsevat kohtuullisen lähellä sitä, jolloin kulkuyhteydet olivat melko hyvät. Myös alueen luonnonkauneus teki Karibian alueesta kiinnostavan paikan vierailtavaksi. Turismi tarjosi alueelle hyvät kulkuyhteydet ja se teki paikasta houkuttelevan perustaa finanssikeskuksen. (Ylönen, 2008, s.10–11; Goldman, 1999, 4–8)

Vuonna 1991 alkanut suuri lama teki lopun monesta veroparatiisiyhtiöstä ja verokei-taissa toimivista suomalaisyritystenkin tytäryhtiöistä. Veroparatiisitalous jäi vähem-mälle huomiolle ja arkipäiväistyi. Veroparatiisitytäryhtiöiden laillinen käyttö yleistyi kansainvälisessä liiketoiminnassa. (Ylönen, 2008, s.16)

3.4 Veroparatiisialueet

Maailmassa on noin 60 veroparatiisiksi luokiteltavaa aluetta. Pelkästään veroparatiisi-käsitteen määrittely kertoo, asian poliittisesta arkaluontoisuudesta asiasta. EU:lla ei ole edes tarkkaa määritelmää sille, mitä veroparatiisilla tarkoitetaan, ja OECD:n lista veroparatiisimaista on tällä hetkellä tyhjä. Vielä vuonna 2009 listalla oli kolme val-tiota. (Hänninen, 2014, s.13)

Veroparatiisialueita löytyy maailmasta kymmenittäin, ja niillä kaikilla on veroetujen lisäksi muita omia kilpailuvaltteja. Veroparatiisien välillä käydään jatkuvaa kilpava-rustelua eri menetelmistä ja asiakkaiden saamisesta. (Hänninen, 2014, s.197) Maail-man salaisuusvaltiot voidaan yleisesti jakaa kolmeen suurempaan alueeseen, mutta ne voidaan myös jakaa karkeasti neljään ryhmään. Ensimmäisen muodostavat eurooppa-laiset veroparatiisit. Toinen on ympäri maailman levinnyt brittiläinen alue, joka pitää Lontoota keskuksenaan. Kolmas on Yhdysvaltain vaikutusvallan piirissä oleva alue. Neljänteen, selkeästi pienimpään, ryhmään kuuluu muutamia erikoisempia tapauksia, kuten Somalia ja Uruguay. (Shaxson, 2012, s.19)

3.4.1 Eurooppalaiset veroparatiisit

Ensimmäisen maailmansodan aikaan, jolloin hallitukset nostivat tuntuvasti veroja so-takulujen kattamiseksi, pääsivät eurooppalaiset veroparatiisit kunnolla vauhtiin. Sveit-sin kuuluisa salassapitolaki tuli voimaan 1934, jolloin se ensimmäisenä teki pankki-salaisuuden rikkomisesta rikoksen. Tosin geneveläispankkiirit ovat varjelleet euroop-palaisten eliittien salaista omaisuutta ainakin 1700-luvulta lähtien. Luxemburg on taa-sen vuodesta 1929 erikoistunut tietäntyyppisiin offshore-yrityksiin ja kasvanut yh-deksi suurimmista veroparatiiseista. Kolmas merkittävä eurooppalainen veroparatiisi

on Alankomaat. Vuonna 2008 noin 18 biljoonaa dollaria virtasi hollantilaisten veroparatiisijärjestelyiden lävitse. (Shaxson, 2012, s.19)

Hollanti on maana houkutteleva veroparatiisi kohde, koska se tarjoaa pöytälaatikkoyrityksiä. Sinänsä pöytälaatikkoyhtiöt eivät ole laittomia, ja niillä voi olla laillisia liiketoiminnallisia syitä. Kuitenkin ne ovat tärkein osa harmaata taloutta, erityisesti veroparatiiseissa. Alankomaiden paikalliset pöytälaatikkoyhtiöt tai erikoisrahoitusinstitiutiot ovat vastaavasti maahan rekisteröityjä yhtiöitä tai instituutioita, joiden osakkeet ovat suoraan tai epäsuorasti ulkomaisten omistajien hallussa. Nämä omistajat ovat erikoistuneet varojen hankkimiseen muualla kuin Alankomaissa ja he lainaavat tai investoivat varansa maan ulkopuolelle. Yhtiön varat lainataan tai investoidaan lähes kokonaan yhtiön omistavan konsernin sisällä. Tärkein syy Alankomaihin rekisteröitymiseen on varmaankin se, että rojaltituloille maksettava lähdevero on nolla. Hollannin laaja kahdenvälisen verosopimusten verkosto tekee mahdolliseksi merkittävien tuoterien siirtämisen muihin veroparatiiseihin verottomana. (Ylönen, 2008, s.38–41)

Irlanti on noussut eurooppalaisen verokilpailun yhdeksi tärkeimmiksi paikoiksi. Verosyistä sinne on hakeutunut yhtiöiden tuotannollista toimintaa, pääkonttoreita ja tytäryhtiöitä. Viime vuosina Irlanti on erityisesti noussut suosioon aineettomien oikeuksien sijoituspaikkana. (Ylönen, 2008, s.50) Neuvostoliiton kaaduttua Venäjällä puolestaan nähtiin valtava varallisuuden uusjako, jonka voittajiksi selviytyi pieni joukko oligarkkeja. Pääomakato Venäjältä on ollut massiivinen. Vuosina 1994–2011 maasta piilotettiin varallisuutta yli 700 miljardin euron arvosta, valtaosa veroparatiiseihin. Venäläiset ovat suosineet Kyprosta kyseenalaisin keinoin hankittujen rahojensa turvasatamana, mutta venäläisten varoja löytyy myös Sveitsistä, Luxemburgista, Brittiläisiltä Neitsytsaarilta ja maailman muistakin salaisuusvaltioista. Suomalaistenkin tuntema Gennadi Timitsenko on maailmanlaajuisestikin merkittävä veroparatiisiparoni. (Hänninen, 2014, s.20)

3.4.2 Brittiläinen veroparatiisikeskittymä

Toinen veroparatiisiryhmittymä, Lontoon Cityä keskuspaikkanaan pitävä monikerroksinen verkosto, on kaikista tärkein. Maailman salaisuusvaltioista noin puolet kuuluu siihen. Lontoon Cityn veroparatiisiverkosto koostuu kolmesta kerroksesta. Britannian valtava veroparatiisiverkosto mahdollistaa monia asioita. Se laajentaa Lontoon Cityn vaikutusalueen kattamaan koko maailman. (Shaxson, 2012, s.19–20)

Lontoon City veroparatiisiverkoston sisärenkaan Jersey, Guernsey ja Mansaari ovat paljolti Britannian hallinnassa ja vastaanottavat emämaasta runsaasti tukea. Jersey'n lähellä sijaitsevan Guernseyn alaisuuteen kuuluu muita veroparatiiseja, kuten 1980–90-luvulla kuuluisaksi tullut Sarkin saari. Guernseyn alaisuudessa on myös Alderneyn online-uhkapelikeidas sekä 35-hehtaarinen Brecqhouin veroparatiisisaari. (Shaxson, 2012, s.20–21; Manning, 2011, 48–50)

Verkoston seuraavaan renkaaseen kuuluu Britannian 14 merentakaista erillisaluetta, jotka ovat muodollisesti britti-imperiumin viimeisiä alueita. Tähän renkaaseen kuuluvat mm. Caymansaaret, Bermuda, Brittiläiset Neitsytsaaret, Turks- ja Caicossaaret sekä Gibraltar. Finanssikeskuksista Caymansaaret on maailman viidenneksi suurin. Yli 80 000 yritystä ja enemmän kuin 75 % maailman hedgerahastoista on rekisteröitynyt sinne. (Shaxson, 2012, s.21; Manning, 2011, 44–58)

Britannian Lontoon Cityn veroparatiisiverkoston uloimmalta renkaalta löytyvät muun muassa Hongkong, Singapore, Bahama, Dubai ja Irlanti. Vaikka ne ovat itsenäisiä valtioita, niiden suhteet tosin Lontoon Cityyn ovat vahvat ja syvät. Edellä mainittujen lisäksi on useita pienempiä veroparatiiseja, kuten eteläisellä Tyynellämerellä sijaitseva Vanuatu. (Shaxson, 2012, s.22; Manning, 2011, 42–48)

3.4.3 Yhdysvalta-keskeinen veroparatiisiverkosto

Kolmannen veroparatiisiverkoston keskus on Yhdysvallat. Jo 1960-luvulta lähtien amerikkalaiset raharikkaat ovat paenneet kotimaansa sääntöjä ja veroja ulkomaille,

aluksi Lontoon vapaille euromarkkinoille ja sittemmin muualle Britannian veroparatiisiverkostoon. Myös yhdysvaltalaisessa veroparatiisijärjestelmässä on kolme kerrosta. Yhdysvallat houkuttelee liitovaltion tasolla ulkomaalaisten rahoja lukuisilla offshore-menetelmillä verohelpotuksista salaisuuslausekkeisiin ja tarkoitusta varten rääätälöityihin lakeihin. Amerikkalaispankit saavat ottaa vastaan monilla rikoksilla ansaittua rahaa, kunhan rikosta vain ei ole tehty Yhdysvalloissa. (Liite 2) (Shaxson, 2012, s.23)

Kirjavia veroparatiisietuja tarjoavat osavaltiot muodostavat toisen tason. Florida on erikoistunut Latinalaisen Amerikan eliittien pankkipalveluihin. Pienimmät osavaltiot kuten Delaware, Nevada ja Wyoming tarjoavat erittäin vahvaa, lähes kaikesta sääntelystä vapaata yrityssalaisuutta, edulliseen hintaan. Tämä onkin houkuttellut niihin eri puolilta maailmaa laitonta rahaa. (Shaxson, 2012, s.23–24)

Yhdysvaltain veroparatiisijärjestelmän ulommainen kehä koostuu pienten ulkomaisten satelliittien verkostosta. Yhdysvaltain Neitsytsaaret ei ole veroparatiisina kovin merkittävä, vaikka se on puoliksi osa Yhdysvaltoja ja puoliksi sen ulkopuolella. Toinen vastaava satelliitti on Marshallinsaaret. Sen pääasiallinen toiminta on olla alusten rekisteröintipaikkana laivanvarustamoille. Liberiasta oli tullut vuonna 1948 mukavuuslippumaa, jonka alusrekisteriä nykyisin pyörittää yksityinen yritys Virginiassa. Kuitenkin suurin Yhdysvaltain vaikutusvallan alaisista veroparatiiseista on Panama. Se alkoi rekisteröidä ulkomaisia laivoja jo vuonna 1919 auttaakseen Stadard Oil-yhtiötä välttämään Yhdysvaltain veroja ja säännöksiä. Vuodesta 1927 lähtien Panama on saattanut kuka tahansa perustaa helpoin järjestelyin verovapaan ja nimettömän yhtiön ilman turhia kysymyksiä. (Shaxson, 2012, s.24–25)

Kuva 1: NBER:n mukaiset veroparatiisialueet (Liite 3)

Veroparatiisialueista on tehty useita eri listauksia. Omia listauksiaan ovat tehneet IMF, OECD, Tax Justice Network, sekä National Bureau of Economic Research-tutkimuslaitos. Listat eivät useinkaan ole ajantasaisia ja niistä on jätetty valtioita ja alueita pois erinäisistä syistä. Syyt voivat olla poliittisia tai perustuen erilaisiin tulkintoihin veroparatiisin määritelmästä. NBER laittoi vuonna 2005 omalle listalleen 40 veroparatiisialuetta, ja silti listalta puuttuivat esimerkiksi Yhdysvaltain Nevadan ja Delawaren osavaltiot, jotka voidaan lukea veroparatiisialueiksi. (Liite 4) (IMF, 2000; Hines & NBER, 2005)

3.5 Veroparatiisitalous

Kaksi pääasiallista tietä johtaa alhaisempiin veroprosentteihin. Toinen niistä on laiton, toinen ei. Laillista veroalea kutsutaan verojen välttelyksi. Veroja vältelläkseen on löydettävä kansallisista laeista ja valtioiden välisistä verosopimuksista sopivat porsaanreiät. Niiden avulla verotuksessa viivan alle jää suurempi osa omaan taskuun jääviä tuloja ja pienempi osa veronsaajille (valtio, kunta, kirkko) meneviä veroja. Yritykset voivat tehdä tällä tavoin vaikkapa siirtämällä varojaan alhaisen verotuksen maissa sijaitseviin tytäryhtiöihin, yksityishenkilöt esimerkiksi muuttamalla kaiken mahdollisen tulonsa työtuloa alhaisemmin verotettavaksi pääomatuloksi. Toiminta muuttuu laittomaksi veronkierroksi, mikäli viranomaiset tulkitsevat järjestelyjen rikkovan lakia. (Ylönen, 2008, s.15)

Veroparatiisipalveluita on olemassa sekä laillisia että laittomia. Verotuksesta puhuttaessa veronkierto viittaa laittomaan toimintaan, kun taas verojen välttely on teknisesti ottaen laillista, tosin myös sen tarkoituksena on välttää vaaleilla valittujen lainsäädäntöelinten asettamien sääntöjen tavoitteista. Rajanveto veronkierron ja verojen välttelyn välille ei ole helppoa: verojen kierron ja välttelyn välissä on suuri harmaa alue, jossa sääntöjä tulkitaan monella eri tapaa. (Shaxson, 2012, s.27)

Tyypillisesti salaisuusvaltiot myös muuntavat oikeutetuksi tai legitiimiksi toiminnan, joka on kirjaimellisesti ottaen laillista, mutta kaikesta huolimatta lain hengen vastaista. Laiton toiminta sisältää muun muassa veroja kiertävät private banking -palvelut ja varallisuudenhoidon, huijaustarkoituksessa asetetut trustit, yrityssalaisuuden väärinkäytön, lainvastaisen laskutuksen ja useita muita keinoja, jotka näyttämään verojen optimoinnilta tai tehokkaalta konsernirakenteelta. (Shaxson, 2012, s.27–28)

Yhtiöillä on veroparatiiseissa mahdollisuus sopia verotuksensa tasosta viranomaisten kanssa, ja niissä verolainsäädäntö onkin pullollaan poikkeuksia ja porsaanreikiä, jotka mahdollistavat verojen minimoimisen. Veroparatiiseissa yksi keskeinen piirre on myös se, että erilaiset edut koskevat vain ulkomaisia sijoittajia, yrityksiä ja yksityishenkilöitä. Veroparatiiseissa oman maan kansalaiset saattavat maksaa hyvinkin korkeita veroja. (Hänninen, 2014, s.202)

Veroparatiisit ovat viime vuosina nousseet otsikoihin ja julkiseen keskusteluun toden teolla Suomessa ja muualla maailmassa. Media on paljastanut, kuinka yritykset ja vauraat yksityishenkilöt käyttävät veroparatiiseja hyväkseen. Veroparatiisien saamalla julkisuudella on ollut vaikutuksensa. Suomessa on uutisoitu esimerkiksi terveysyhtiöiden Mehiläisen, Suomen Terveystalon ja Attendon tekemästä aggressiivisesta verosuunnittelusta. (Hänninen, 2014, s.9–10)

Veroparatiisien nouseminen julkiseen keskusteluun ei ole sattumaa. Yhdysvalloista vuonna 2008 alkanut finanssikriisi levisi koko Eurooppaan ja muuttui ajan myötä vanhan mantereen omaksi velkakriisiksi. Vuosikymmenten ajan on yritysten maksamien verojen osuus valtioiden kokonaisverokertymästä pienentynyt kaikissa länsimaissa. Suomi on osa kansainvälistä taloutta, niin hyvässä kuin pahassakin. Vientivetoisena

taloutena olemme olleet pitkään voittajien puolella, kun ulkomaankauppa on luonut pohjoisille perukoille vaurautta ja tuloja. Nyt saamme vuorostaan maistaa vapaan maailmantalouden huonompia puolia. Veroparatiisiyhtiöt ovat jo elimellinen osa Suomen taloutta. Paljastukset ovat seuranneet toisiaan: suuret yksityiset terveydenhoitoyhtiöt tekevät aggressiivista verosuunnittelua, vaikutusvaltaisimmat Suomen talouden yritysjohtajat ja poliitikot ovat perustaneet yhtiöitä veroparatiiseihin ja työeläkeyhtiömme sijoittavat eläkerahojamme Caymansaarten tapaisten paikkojen kautta. Valtionyhtiöt itse hyödyntävät veroparatiiseja monilla tavoin, valtiojohto lentää veroparatiiseihin rekisteröidyillä lentokoneilla ja julkinen sektori avustaa suurilla summilla yhtiöitä, jotka tekevät kaikkensa minimoidakseen maksamansa verot. (Hänninen, 2014, s.11)

Tavallisessa arjessa veroparatiiseja on lähes mahdoton välttää. Kun ihminen käyttää netin hakukonetta, puhuu matkapuhelimeensa, katsoo televisiota, ostaa vaatteita, käy katsomassa konserttia tai jääkiekko-ottelua, käyttää yksityisiä terveystalouksia tai tekee vaikkapa Tallinnan-matkan, hän tulee ylläpitäneeksi veroparatiisitaloutta. Valtaosalla Helsingin pörssissä olevista 120 yhtiöstä on tytäryhtiöitä veroparatiiseissa. Tilanne on samankaltainen kautta maailman. Brittiläisen kansalaisjärjestön Tax Justice Networkin selvityksen mukaan 99:llä maailman sadasta suurimmasta yhtiöstä on veroparatiisiyhtiöitä. Nämä veroparatiisiyhtiöt ovat lähes poikkeuksetta holding- eli omaisuudenhallintayhtiöitä, joilla ei ole liiketoimintaa eikä siten myös työntekijöitä. (Hänninen, 2014, s.10–11)

Yhtiöiden ja yksityisten ihmisten verosuunnittelu on usein täysin laillista. Vaikka kaikki se, mikä on laillista, ei välttämättä tietenkään ole moraalisesti oikein. Viime vuosikymmeninä Suomessa edennyt palvelujen ulkoistaminen kytkeytyy vahvasti veroparatiisitalouteen. Suomen ja myös maailman talouseliitti on hieman erikoisessa seurassa, sillä järjestäytynyt rikollisuus, kuten mafia, käyttää myös hyväkseen veroparatiiseja. Veroparatiisit tarjoavat salaisuuden verhoon, jonka takana voidaan käydä ase- ja huumekauppaa tai pestä puhtaaksi rikollisin keinoin hankittua rahaa. Poliittista korruptiota suunnitellaan ja ohjataan myös veroparatiiseissa. (Hänninen, 2014, s.12–13) Suurin ongelma on löytää selvä raja, joka erottaa laittoman talouden laillisesta. Todellisuudessa rajaa ei voida edes vetää. (Forgione, 2011, s.20)

Rikollinen raha vastaa määrältään suunnilleen 5–7 prosenttia bruttokansantuotteesta ja sillä on erittäin vahva tasoittava vaikutus työllisyyteen sekä työmarkkinoihin, varsinkin rakennusalalla ja koko etelä-Euroopan alueella. (Forgione, 2011, s.20)

Kansainvälisissä talous- ja rahoitusprosesseissa mafiat toimivat liikkeellepanevana voimana. Viime vuosikymmenten aikana rikollinen taloustoiminta on levittäytynyt kaikkialle maailmaan. Kansainvälisten tutkimuslaitosten arvioiden mukaan maailmanlaajuisesti toimivien rikollisjärjestöjen yhteinen tuotto on arviolta noin kolmesta viiteen prosenttia maailman kaupallisesta tuotosta. Summana rikollinen tuotto on suurempi kuin raudan ja teräksen kaupan liikevaihto koko maailmassa, ja se vastaa pienen valtion osuutta koko maailman bruttokansantuotteesta. (Forgione, 2011, s.19–20)

Yleisellä tasolla laittomat kansainväliset rahavirrat voidaan jakaa kolmeen kategoriaan. Huumeiden salakuljetuksella, väärennetyillä tuotteilla, kiristyksellä ja muilla rikoksilla ansaitun rahan määrä oli 330–550 miljardia dollaria, suunnilleen kolmannes kokonaissummasta. Korruptio (ulkomaille lähetetyt paikallisesti maksetut lahjukset tai ulkomailla maksetut lahjukset) lisäsi pottiin 30–50 miljardia eli noin kolme prosenttia. Tärkein kahdesta kolmanneksesta laittomista rahavirroista vastannut osatekijä oli kansainvälinen kauppa. Tästä seuraa myös toinen havainto, huumeiden salakuljettajat, terroristit ja muut rikolliset käyttävät täsmälleen aivan samoja veroparatiisimekanismeja ja -menetelmiä (pöytälaatikkopankkeja, trusteja, peiteyrityksiä) kuin muutkin lailliset yritykset. (Shaxson, 2012, s.32)

Kaavio 1: Laittomien rahavirtojen kategoriat

Otetaan rikollisen rahan merkityksestä esimerkkinä kokaiinin tuotto kauppatavarana: Bolivialaiselle tai kolumbialaiselle kokapensaan viljelijälle maksetaan kokaiinikilosta keskimäärin 1200–1500 euroa. Kun kokaiini myydään tukkuportaassa, kilohinta nousee 40 000 euroon. Yhdistyneiden kansakuntien mukaan vuonna 2008 Etelä-Amerikassa tuotettiin noin 994 tonnia kokaiinia. Kun määrä kerrotaan puhtaan kokaiinin jalostuksesta muita aineita lisäämällä saatavalla luvulla eli 4,5:llä, päädytään 4473 tonniin. Jos otetaan huomioon, että vähittäiskaupassa kokaiinin hinta on keskimäärin 70 euroa grammalta (Suomessa 100–120 euroa vuonna 2024), saadaan kaupan voitoksi kokonaisuudessaan 313 110 000 000 euroa. Kun summaan lisätään kauppatavaran tuottajalta väliportaalle ja sieltä edelleen katukauppaan siirtymisestä aiheutuva hintalisiä sekä joitakin välittämiseen liittyviä lisiä, voidaan päätellä, että pelkän kokaiinin markkinat tuottavat vuodessa noin 354 661 000 000 euroa. Jos verrataan kokaiinin viljelijän saamaa tuloa 1200–1500 euroa kilolta, saa tukkuporras 40 000 euron kilohinnalla 25–33-kertaisen voiton. Kun huomioidaan jalostusaste, saa viljelijä 265–340 euroa kilolta katukaupassa kulkevasta kokaiinista ja ylin organisaatiotaso myy sen yli 250-kertaisella voitolla alkutuotantoon nähden. Nämä voittovarot kiertävät veroparatiisien kautta takaisin liiketoimintaan ja osaksi globaalia taloutta. Maailmassa ei ole ainuttakaan vastaavaa toista kauppatavaraa ja tuotantoketjua, joka tuottaisi yhtä suuren lisäarvon ja vastaavan voiton. (Forgione, 2011, s.23)

Veroparatiisien kulta-aikaa, joka sijoittui 1980-luvulle, ei voi täysin ymmärtää tarkastelematta nykyistä taloudellista globalisaatiota ja ennen kaikkea talouden finansioitumista. Vuonna 2012 koko maailman yhteenlaskettu bruttokansantuote oli noin 62 biljoonaa euroa eli 62 000 000 000 000 euroa. Kesällä 2013 maailman suurimmissa pörseissä noteerattujen osakkeiden arvo oli noin 47 biljoonaa euroa. Mutta kun katsotaan arvopaperien johdannaisten arvoa, päästään lukuun, jota ihmismieli ei kykene käsittämään: 511 000 000 000 000 euroa. Arvopaperien johdannaisten arvo ylittää yhdeksänkertaisesti reaalityalouden arvon. Johdannaisten arvo ei ole oikeastaan konkreettisesti olemassa, se ei ole edes paperia, se on ilmaa - utua – lumetta, pelkästään eräänlainen tuotto-odotusarvo. Johdannaisten varsinainen osto- ja myyntiarvo on monistettu 30-kertaiseksi. (Hänninen, 2014, s.15)

Neuvostoliiton kaatumisen jälkeisinä vuosina on Venäjällä nähty maailmanhistorian suurin varallisuuden uusjako, josta voittajana selvisi pieni joukko oligarkkeja. Valtionyhtiöitä on yksityistetty pilkkahintaan, ja energia- ja luonnonvarantojen luomaa varallisuutta on viety Venäjältä veroparatiiseihin. Pääomakato Venäjältä on ollut massiivinen. Vuosina 1994–2011 maasta vietiin varallisuutta yli 700 miljardin euron arvosta. Venäläiset ovat suosineet kyseenalaisin keinoin hankittujen rahojensa turvasatamana Kyprosta, mutta varoja löytyy Sveitsistä, Luxemburgista, Brittiläisiltä Neitsytsaarilta ja maailman muista salaisuusvaltioista. Tässä toiminnassa on ollut mukana myös Suomen kansalaisia, kuten miljardööri Gennadi Timitsenko, joka on maailmanlaajuisestikin merkittävä veroparatiisiparoni. (Hänninen, 2014, s.13, 20)

Valtavan veroparatiisiverkoston ovat luoneet pankit, ja se risteilee eri puolille maapalloa. Esimerkiksi yhdysvaltalaisella finanssijätillä Citigroupilla on yli 400 tytäryhtiötä veroparatiiseissa. Citygroupin kilpailijoiden tilanne on täysin samanlainen. Vuonna 2011 pelkästään neljällä brittiläisellä pankilla eli HSBC:llä, Royal Bank of Scotlandilla, Barclaysilla ja Lloydsilla oli yhteensä 1640 tytäryhtiötä veroparatiiseissa. (Hänninen, 2014, s.199)

Suomalaiset pankit ovat mukana veroparatiisitoiminnassa erityisesti sijoitustoiminnan kautta. Pankit hallinnoivat miljardien eurojen arvoisia erilaisia osuuksia rahastoissa, jotka toimivat lähes yksinomaan veroparatiisien kautta. Pelkästään Caymansaarilla on pankkitoimilupa ainakin 221 kansainvälisellä suurpankilla, kuten Morgan-Stanleylla, Barclaysilla, Credit Suissella, Deutsche Bankilla, JP Morganilla ja HSBC:llä. (Hänninen, 2014, s.200–201)

Maailmanlaajuisesti on päädytty tilanteeseen, jossa ei enää tarkastella veroparatiiseja, vaan niitä hyväksi käytäviä yrityksiä. Maailman varallisuudesta on 18–20 prosenttia veroparatiiseissa. Nykyisin (vuonna 2024) lukema saattaa olla paljon suurempikin: tietoa on vaikea löytää. Veronkierrosta ja verojen välttelystä on tullut täysin normaalia toimintaa. (Hänninen, 2014, s.211–212)

Siitä, kuinka paljon yksityishenkilöiden finanssivarallisuutta on sijoitettu veroparatiiseihin, on olemassa erilaisia, melko vaihtelevia arvioita. Gravelle (2009) viittaa

vuonna 2005 USA:ssa tehtyyn tutkimukseen, jonka mukaan ulkomailla sijaitsee varakkaiden amerikkalaisten yksityishenkilöiden varoja \$1 500 miljardia. Puolestaan Tax Justice Network arvioi vuonna 2005, että veroparatiiseihin sijoitetun yksityishenkilöiden finanssivarallisuuden määrä olisi jopa \$9 450 miljardia. Arvio perustui Bank of International Settlementsin kansainvälisiä pankkitalletuksia koskevaan aineistoon sekä McKinsey & Co:n aineistoon, jonka mukaan maailman finanssivarallisuudesta pankkitalletukset edustavat 30 % (Tax Justice Network, 2005). Edellisen lisäksi Tax Justice Network arvioi, että ei-finanssivarallisuuden määrä olisi \$2 000 miljardia, jolloin kokonaisuudessaan veroparatiiseissa sijaitseva varallisuuden määrä olisi \$11 000-\$12 000 miljardia. Uudemmassa julkaisussaan Tax Justice Network kuitenkin arvioi, että eräiden virheiden vuoksi luku on aliarvioitu ja siksi järjestö esittääkin uuden arvon, jonka mukaan veroparatiiseissa oleva yksityishenkilöiden finanssivarallisuus olisi vuonna 2010 ollut \$21 000-\$32 000 miljardia (Henry, 2012). Vaikuttaakin siltä, että tätä lukua tukisi Credit Suisse-pankin arvio maailman kokonaisvarallisuudesta (\$ 231 000 miljardia vuonna 2011), josta Tax Justice Networkin arvio veroparatiiseissa olevasta varallisuudesta edustaisi siis noin 10 %. Tämä luku on melko lähellä sveitsiläiseen aineistoon perustuvaa Zuckmanin arviota, jonka mukaan kotitalouksien finanssivarallisuudesta 8 % sijaitsisi veroparatiiseissa. Tämä on kuitenkin pieni määrä verrattuna monikansallisten yritysten voittojen 40 % osuuteen ja pankkien veroparatiisisijoitusten ollessa puolet niiden omaisuuden määrästä. (Gravelle, 2009; Henry, 2012; Johannesen ja Zuckman, 2012, Tax Justice Network, 2005)

Veroparatiisitaloudessa suurimpia häviäjiä ovat kehitysmaat, joista viedään salaisuusvaltioihin valtavia määriä pääomia laillisesti ja laittomasti. Yhdysvaltalaisen kansalaisjärjestön Global Financial Integrityn johtaja Raymond Baker on arvioinut, että kehitysmaista häviäisi pääomia vuosittain summa, joka vastaa kymmenkertaisesti maailmassa vuosittain annettavaa kehitysapua. (Hänninen, 2014, s.19)

3.6 Verosuunnittelu

Monikansallinen yritystoiminta ja siihen liittyvä verosuunnittelu ei ole uusi asia.

Vuonna 1602 perustettua Hollannin Itä-Intian kauppakomppaniaa voidaan pitää ensimmäisinä monikansallisina yhteisömuotoisena yrityksenä. Yritykset ovat siitä lähtien joutuneet miettimään minne ja miten veronsa maksavat. (Gumport, 2007, 4)

Valtioiden tarve rahoittaa julkista taloutta ja monikansallisesti toimivien yritysten merkityksen kasvu vaikuttavat ennen muuta valtioiden kiinnostukseen puuttua yritysten kansainväliseen verosuunnitteluun. Ensimmäisen maailmansodan rahoittaminen oli merkittävä syy siihen, että ensimmäiset siirtohinnoittelusäädökset otettiin käyttöön Isossa-Britanniassa 1915. Kaksi vuotta myöhemmin, 1917, Yhdysvallat seurasi perässä. 1960-luvun lopulta alkaen kansainvälinen kauppa on kasvanut eksponentiaalisesti. Suomessa vuodesta 1965 lähtien on lainsäädännössä siirtohinnoittelua rajoitettu erityisellä säännöksellä (kansainvälinen peitelty voitonsiirto). (Karjalainen & Raunio, 2007, 14–15; Laaksonen, 2012, 93)

Talouden globalisaatio ja kvartaalikapitalismi ovat aiheuttaneet sen, että osakkeenomistajien yhtiöille laittamat tuotto-odotukset nousevat rajattomasti. Tämä on johtanut aggressiivisen verojenvälttelyn kasvuun yhdessä veroparatiisitalouden kasvun, viestintäteknologian kehittymisen ja uusien verojen välttelytapojen kanssa. Verosuunnittelusta onkin syntynyt aivan oma, merkittävä liiketoiminnan ala. Suuretkaan yhtiöt eivät hoida veroasioitaan yksin. Niissä käytetään apuna verosuunnitteluun erikoistuneita tilintarkastusyhtiöitä ja lakiasiaintoimistoja sekä pankkeja, jotka tapauksesta riippuen hoitavat myös järjestelyjen käytännön toteutuksen tai osallistuvat vain niiden suunnitteluun. (Finnwatch, 2009, 8)

Verosuunnittelu on suurta bisnestä, joka kasvattaa kansainvälisten asianajoketjujen ja tilintarkastusyhtiöiden tilipusseja. Neljä suurinta tilintarkastusyhtiötä, KPMG, Deloitte, PriceWaterhouseCoopers ja E&Y (entinen Ernst & Young) eli The Big Four, kuten yhtiöitä usein mediassa ja kansalaisjärjestöjen keskuudessa kutsutaan, ovat kansainvälisiä yhtiöitä, joilla on toimintaa lähes kaikissa maailman valtioissa. KPMG toimii jopa Vatikaanin oman pankin tilintarkastajana. (Hänninen, 2014, s.204)

Valtiot solmivat erilaisia verosopimuksia, koska niiden avulla ne saavat kansainvälisiä jättyyrityksiä sijoittumaan maahansa. Häviäjiä ovat ne maailman muut valtiot, joissa

verotulot vähenevät sekä paikalliset asukkaat, jotka joutuvat usein maksamaan korkeampaa veroa. Rikkaiden maiden järjestö G20 (liite 5) teetti vuonna 2013 laajan tutkimuksen suuryritysten maksamista veroista. Selvityksen tulokset olivat karua luettavaa. Maailmanlaajuisista voitoistaan suuret kansainväliset yhtiöt maksoivat veroja keskimäärin vain viisi prosenttia. Tämä osoittaa sen, kuinka tehokasta verosuunnittelu on. Länsimaissa yhteisöverokannat ovat yleisesti 20–30 prosenttia, joten yhtiöt kykenivät välttämään keskimäärin viisi kuudesosaa yhteisöveroistaan verojuristien, kirjanpitäjien ja veroparatiisien avulla. Tilanne laittaa myös yritykset epätasa-arvoiseen asemaan. Verosuunnittelu on pienissä ja keskisuurissa yrityksissä harvinaisempaa ja hilylympää. Tämä antaa kansainvälisille suuryrityksille valtavan kustannus- ja käytännössä kilpailuedun. Suuryhtiö voi näin ollen käyttää entistä suuremman osan varoistaan laajentumiseen, yrityskauppoihin sekä investointeihin. (Hänninen, 2014, s.202–204)

Yritykset ovat onnistuneet näiden sopimusten ja monimutkaisten veroparatiisien kautta kulkevien yhtiöketjujen ansiosta välttämään viime vuosina satojen miljoonien tai jopa miljardien eurojen edestä veroja eri puolilla Eurooppaa, myös Suomessa. Valtioiden talouden kannalta asia on vakava, vuosittain EU-maat menettävät veronkierron ja verosuunnittelun takia tuhat miljardia euroa verotuloja. (Hänninen, 2014, s.8)

Monikansallisilla yrityksillä on usein jokaista toimintoaan varten erillinen yhtiö niissä maissa, joissa yritykset toimivat. Monimutkaiset konsernirakenteet varmistavat sen, että verojen minimoimisen suunnitteluun on hyvät mahdollisuudet. Verosuunnittelun keskeisimmät mekanismit ovat siirtohinnoittelu, rojaltit, patentit ja lisenssimaksut, alikapitalisointi sekä yhtiöiden sisäiset vakuutusjärjestelyt. Kaikkiaan verosuunnittelun mekanismeja on paljon enemmän:

- Mihin perustetaan pääkonttori.
- Mihin tytäryhtiöitä perustetaan.
- Käytetäänkö veroparatiiseja vai ei.
- Mitkä yritykset sisällytetään konsernirakenteeseen, mitä ei (eli mitkä näkyvät tileissä, mitkä eivät).
- Millä ehdoilla yritys käy kauppaa konsernin sisällä.
- Minne myynti kirjataan.

- Minne kustannukset kirjataan.
- Minne yrityksen kiinteä omaisuus kuuluu.
- Minne työvoima rekrytoidaan.
- Mistä rahaa lainataan.
- Miten toiminnot rakennetaan.
- Pyritäänkö verotuksessa saamaan etuoikeuksia.

Verosuunnittelussa ratkaistaan paljon erilaisia yhtiötä ja konsernia koskevia kysymyksiä, jotka vaikuttavat merkittävästi maksettavien verojen määrään.

(Finnwatch, 2009, 8–9)

Hakukoneyhtiö Googlen, verkkokauppa Amazonin, Applen tai Starbucksin kaltaiset suuryritykset ovat verosuunnittelussa aivan oma lukunsa. Niillä on palkkalistoillaan huipputason verojuristeja ja kirjanpitäjiä, jotka rakentavat yrityksen verosuunnittelustrategian. Osaamiseltaan nämä ammattilaiset ovat maailman parhaita, ja heillä on omat suorat yhteydet pankkeihin sekä muihin finanssilaitoksiin. Kontaktit eivät useinkaan jää tähän, vaan ulottuvat jopa valtiolliselle tasolle. Suuryritykset tekevätkin sellaisia verosopimuksia suoraan valtioiden kanssa, joiden perusteella ne saattavat maksaa voitoistaan veroja vain muutamia prosentteja. (Hänninen, 2014, s.202)

Verkostojensa avulla tilintarkastusyhtiöt pystyvät neuvomaan yhtiöitä verosuunnittelussa missä päin maapalloa tahansa. Kansainvälisille tilintarkastusyhtiöille veroparatiisit ovat taloudellinen jättivoitto. Esimerkiksi pelkästään vähän yli 30 000 (31 538, vuonna 2023) asukkaan Brittiläisille Neitsytsaarille on rekisteröity yli 800 000 yritystä. Tilintarkastusyhtiöt tekevät laajoja raportteja eri maiden verokäytännöistä ja myyvät niitä asiakasyrityksilleen. Näissä raporteissa toistellaan usein samoja asioita ja annetaan samanlaisia neuvoja siitä, minkälainen tehokkaan yhtiörakennelman tulisi olla ja millä keinoin varoja olisi paras liikutella verojen välttelemiseksi. (Hänninen, 2014, s.204–205)

Englantilaisen Sussexin yliopiston professori Prem Sikka on tilintarkastusyhtiöitä kohtaan varsin armoton. Hänen mukaansa kirjanpito-yhtiöt ovat uusi mafia, joka perii suojelurahaa maailman jokaisessa kaupungissa ja niiden jokaisella kadulla. Professori Sikkian mielestä neljä suurta kirjanpito-yhtiötä ovat päävastuussa verosuunnittelun ja

suoranaisen veronkierron lisääntymisestä. Todellisuudessa vastuu verosuunnittelussa on tietenkin yrityksillä, mutta Sikkaniemeltä mielestä verosuunnittelun on saavuttanut teolliset, ja on juuri tilintarkastusyhtiöiden käsialaa. (Hänninen, 2014, s.208–209)

Myös Suomen valtiolle suurten tilintarkastusyhtiöiden myymät palvelut aiheuttavat valtavia veromenetyksiä. Tämä ei ole kuitenkaan estänyt julkista sektoria käyttämästä samojen yhtiöiden palveluja. (Hänninen, 2014, s.206)

3.6.1 Mitä verosuunnittelu on?

Verosuunnittelu on erittäin laaja tehtäväkenttä ja se kuuluu omana osanaan yrityksen muuhun suunnitteluun. Verotus liittyy kiinteästi yrityksessä tehtäviin päätöksiin. Käytännössä verosuunnittelu tarkoittaa verojen ennakoimista ja minimointia. Verotukseen liittyvät mm. yritysmuodon valinta, yritysmuodon muutokset, voitonjako sekä ulkomaan toiminnot. Verosuunnittelussa realistisena asiana on se, että verot pitää aina maksaa, joten hyvänä tavoitteena tulisi olla kohtuullisiin veroihin pyrkiminen nollaverojen sijaan. Mitä laajempaa ja monipuolisempaa verovelvollisen toiminta on, sitä tärkeämmässä asemassa verosuunnittelu on. (Wikström 2008, 95; Myrsky & Rabinä 2011, 197.)

Koko laajuudessaan verosuunnitteluun sisältyy useita eri tekijöitä, joista verot tai verokustannukset ovat vain yksi osa verosuunnittelua. Verojen minimoinnista puhuttaessa nämä ovat kuitenkin hallitsevia tekijöitä. Yritykset pyrkivät luonnollisesti minimoimaan verorasituksensa erilaisilla keinoilla. Jos yritysten käyttämät keinot ovat lainsäädännön tarkoituksen mukaisia ja rajojen puitteissa, puhutaan verosuunnittelusta. Jos taas keinot eivät ole lainsäädännön tarkoituksen mukaisia tai ylittävät sovitut rajoja, niin kyseessä on veronkiertoa, vaikka todellisuudessa mitään lakia rikoskeudellisesti ei olisikaan rikottu. Omaan verotukseen pystytään vaikuttamaan sitä tehokkaammin, mitä aikaisemmassa vaiheessa verosuunnittelua aletaan tehdä. Verosuunnitteluprosessissa tehdään erilaisia vaihtoehtolaskelmia, huomioidaan ja arvioi-

daan mahdollisista päätösvaihtoehtoista aiheutuvat veroseuraamukset sekä kartoitetaan erilaisia toimintavaihtoehtoja tarkoituksena löytää mahdollisimman tehokkain toimintamalli lain sallimalla tavalla. (Wikström 2008, 95; Myrsky & Linnakangas 2010, 74–75; Knuutinen 2012, 1)

Mitä vähemmän veroja halutaan maksaa, sitä enemmän verosuunnittelun tarve kasvaa. Toisiinsa nähden nämä kaksi asiaa ovat siis kääntäen verrannollisia. Verosuunnittelu ei ole hetkellistä vaan sitä tehdään tulevaisuutta ajatellen. Verosuunnittelua tarvitaan-kin siis läpi koko yrityksen elinkaaren. Tärkeimpiä seikkoja verosuunnittelussa ovat ajoitus ja päätös siitä, halutaanko tehdä verosuunnittelu lyhyellä vai pitkällä tähtäimellä. Verosuunnittelussa joudutaan ottamaan huomioon juoksevat tulot, luovutusvoitot, varallisuusverot, varainsiirto- ja kiinteistöverot sekä myös perintö- ja lahjaverot. (Myrsky & Rabinä 2011, 197)

Verosuunnittelua tehdäänkin erilaisille aikaväleille. Jotkut yritykset tekevät tarpeen mukaan lyhyen aikavälin suunnittelua ja suunnittelevat kausi kerrallaan. Toiset yritykset tekevät verosuunnittelua useaksi vuodeksi eteenpäin, jopa vuosikymmeneksi. Verosuunnittelu poikkeaa näiden kahden eri tavan välillä paljonkin, koska suunnittelussa tulee tällöin ottaa huomioon erilaisia tekijöitä ja lyhyen aikavälin suunnittelussa hyvinkin maksimaalisesti. Verosuunnittelu jaetaan yleisesti kolmeen eri tasoon, joita ovat strateginen, taktinen ja operatiivinen taso, jotka toimivat eri tavoin, mutta niillä on sama päämäärä: verojen minimointi. (Leppiniemi & Walden, 2009, 143; Leppiniemi, 2002, 136)

Tasojen ja veroihin liittyvien toimenpiteiden toisiinsa lomittumisen vuoksi, näiden tasojen välille ei voida vetää täysin selviä rajoja. Yleisesti verosuunnittelun taso arvioidaan sen perusteella, millaisia suunnittelun vaikutukset ovat verovelvolliselle. Tason määräytymiseen vaikuttaa myös se, minkälaiselle aikavälille verosuunnittelu tehdään. Strateginen verosuunnittelu on suurempien linjojen verosuunnittelua, johon kuuluu yritysmuodon ja yritysrakenteen valinta sekä tietyt muutostilanteet esimerkiksi yrityksen myynti ja sulautuminen. Strategista suunnittelua ovat peruuttamattomat valinnat, esimerkiksi yritysmuotoa koskevat valinnat ja yritysjärjestelyt. Tällaisia yritysjärjestelyjä ovat sulautuminen, jakautuminen, liiketoimintasiirto, osakevaihto, yritys-

kauppa, yrityksen lopettaminen ja saneeraaminen. Strateginen verosuunnittelu on pitkän aikavälin suunnittelua, koska se voi vaikuttaa koko yrityksen elinkaaren ajan. Yritystä perustettaessa strateginen verosuunnittelu on erityisesti tarpeen. (Myrsky & Rabinä 2011, 197–198; Leppiniemi & Walden 2009, 144; Leppiniemi, 2002, 136–137)

Kaikki verotukseen vaikuttavat käytännön toimet, joista tärkein on yrityksen rahoituksen suunnittelu, voidaan lukea taktiseen verosuunnitteluun. Taktinen verosuunnittelu menee yli tilikausien ja ulottuukin yleensä useampaan tilikauteen ja sen tulee kertoa, miten päästään suunnittelukauden tavoitteisiin. Nämä tavoitteet liittyvätkin yleensä tiettyä kirjanpitoa ja verotuksen tavoitetulosta edellyttäviin toimenpiteisiin. Taktisessa verosuunnittelussa otetaan huomioon tietty suunnittelukausi, useimmiten tilikausi, ja siinä pyritään saamaan esimerkiksi tuloksesta suunnitellun tavoitteen mukaisen. Tällaisia taktisia toimenpiteitä ovat muun muassa osingonjakopäätös sekä omistajan talletusta koskevat toimenpiteet, joita voivat olla esimerkiksi osakaslaina tai omien osakkeiden lunastaminen. Myös yrittäjän yksityistalouden rahoittamiseen liittyvät ratkaisut, esimerkiksi palkat, osingot ja yksityisotot ovat taktisia valintoja. (Myrsky & Rabinä 2011, 197–198; Leppiniemi, 2002, 137)

Strategisesta ja taktisesta verosuunnittelusta poiketen operatiivinen verosuunnittelu kohdistuu yhteen tai korkeintaan kahteen tilikauteen. Oikeuskäytännössä ja lainsäädännössä tapahtuvien muutosten seuraaminen ja niiden ennakoiva huomioiminen on operatiivista verosuunnittelua. Operatiivista verosuunnittelua on huolehtia yksittäisten toimenpiteiden tarkoituksenmukaisesta ja oikeasta menettelystä huomioiden tavoitteet tilinpäätös- ja veronäkökulmista katsoen. Yksinkertaisemmin sanottuna operatiivinen verosuunnittelu on yrityksen juoksevassa toiminnassa huomioitavaa verosuunnittelua, joka huomioi erityisesti ajankohtaisimman verolainsäädännön ja mahdollisen oikeuskäytännön. Juoksevan kirjanpidon ja verotuksen yhteys korostuu operatiivisessa toiminnassa siten, että tilinpäätöstä ja veroilmoitusta varten tehtävä dokumentointi syntyy tehokkaasti ja automaattisesti. Operatiivista toimintaa ovat esimerkiksi tulojen ja menojen tosittaminen sekä riittävien dokumenttien laatiminen. (Myrsky & Rabinä 2011, 197–198; Leppiniemi & Walden 2009, 145; Leppiniemi, 2002, 137–138)

3.6.2 Aggressiivinen verosuunnittelu

Verosuunnittelussa on kysymys oikeastaan siitä, että käytetään hyväksi verolakien tarjoamia mahdollisuuksia verojen minimointiin ilman, että lakia varsinaisesti rikotaan. Sen sijaan termiä aggressiivinen verosuunnittelu käytetään kuvaamaan toimintaa, jossa käytetään hyväksi kansallisten verolakien ja kansainvälisen verojärjestelmien porsaanreikiä siten, että verotuksen lopputulos ei lainkaan vastaa lakien ja määräysten henkeä eikä tarkoitusta, vaikka toiminnassa ei ehkä rikokaan lain kirjainta. OECD:n termistö määrittelee veronkierron eli tax avoidance olevan toimi, jolla pyritään pienentämään verojen määrää ja vaikka toimi olisikin lain mukainen, niin se on lain tarkoituksen vastainen. Veronkiertoa on kuitenkin kaikesta huolimatta vaikea määritellä. (OECD, 2014)

Todellisuudessa aggressiivisessa verosuunnittelussa on kyse tarkoitushakuisista toimista, joiden ensisijainen ja tärkein päämäärä on verojen välttely. OECD:n määritelmän mukaan verosuunnittelu on silloin aggressiivista, kun monikansallinen yritys tekee konsernin sisäisiä sellaisia järjestelyjä, joilla:

1) yrityksen voitot siirtyvät pois maasta, jossa harjoitetusta toiminnasta voitot ovat kertyneet, ja järjestelyjen seurauksena

2) yritys välttää verot kokonaan tai saavuttaa matalan verotuksen tason.
(Finnwatch, 2016, 5)

Monikansalliset yritykset harjoittavatkin aggressiivista verosuunnittelua siirtämällä yhtiön sisällä voittoja korkeiden veroasteiden maissa sijaitsevista tytäryhtiöistä matalien veroasteiden maissa sijaitseviin yhtiöihin. Tällainen verosuunnittelu on OECD:n mukaan tullut yhä aggressiivisemmaksi ja uhkaa sekä kehittyneiden että kehitysmaiden veropohjia, verotuksellista itsemääräämisoikeutta sekä heikentää yleistä veromoraalia. Tällainen aggressiivinen verosuunnittelu ei koske pelkästään veroparatiiseja, vaan sitä tapahtuu suunnitellusti myös ei-veroparatiisimaiden kesken, joiden välillä on sopiva veroasteellinen ero. (OECD, 2013 a,b)

OECD:n huolenaiheena oleva aggressiivinen verosuunnittelu koostuu pääasiassa kahdesta tekijästä: yritysten verojärjestelyihin perustuvasta voitonsiirrosta sekä siirrettyjen voittojen matalasta verotuksesta. Haitallinen verokilpailu on usein syynä matalalle verotukselle, jonka äärimuotoa edustavat niin kutsutut verokeitaat tai veroparatiisit. Kansainvälisen verojärjestelmän kaksi peruspilaria, siirtohinnoittelun markkinaehtoperiaate ja erillisyhtiöverotus mahdollistavat voitonsiirron. Valtiot verottavat monikansalliseen yritykseen kuuluvia yksittäisiä konserniyhtiöitä, joiden keskinäisissä liiketoimissa tulisi käyttää markkinaehtoisia hintoja. Näin ei kuitenkaan käytännössä menetellä, vaan konsernin sisällä käytävän kaupan ehdot ja konsernin juridinen rakenne määrittellään emoyhtiön pääkonttorissa. Nämä päätökset puolestaan ratkaisevat sen, mihin maihin konsernin voitot todellisuudessa kertyvät. (Finnwatch, 2016, 5)

Verosuunnittelussa käytetään varsin monenlaisia, usein mutkikkaita ja kekseliäitä menetelmiä. Yleisin voitonsiirtelyn menetelmä on kenties siirtohinnoittelun hyväksikäyttö. Sen avulla voidaan kustannuksia lisätä korkean veroasteen maassa ja vähentää ne matalan veroasteen maassa. OECD jaottelee voitonsiirtoon tähtäävät tekniikat ja mekanismit siirtohintojen optimointiin, aineettoman ja muun omaisuuden, riskien ja liiketoimintojen sijoittamiseen sekä konsernin sisäisen rahoituksen järjestelyihin. Siirtohintojen optimointi tai manipulointi on kiinteästi yhteydessä aineettoman omaisuuden, riskien ja liiketoimintojen sijoittamiseen konsernin sisällä, sillä ne vaikuttavat keskeisesti siirtohintoihin ja siihen, minne liiketoiminnan voitot kertyvät siirtohintojen optimoinnin avulla. (Finnwatch, 2016, 5)

Valtioiden laajat oikeudet päättää omista verolaeistaan ovat matalan verotuksen taustalla. Aggressiivisessa verosuunnittelussa hyödynnetään kansallisten verolakien aukkoja ja keskinäisiä eroavuuksia, kuten eräiden maiden matalampia verokantoja sekä veropohjien epäsymmetriaa. Tämän seurauksena siirrettyjä voittoja verotetaan hyvin kevyesti tai ei lainkaan. Yleensä matala verotus perustuu erilaisiin hybridi-instrumentteihin, hybridiyhteisöihin, lainsäädäntöön sisältyviin mataliin verokantoihin tai yritysten valtioiden kanssa erikseen sopimiin verokantoihin. (Finnwatch, 2016, 5)

Voittojen siirtelyssä voidaan käyttää hyväksi myös sitä, että useimmissa maissa velkojen korkomenot ovat verovähennyskelpoisia, mutta pääomalle maksettu korvaus eli osinko ei sitä ole. Tämän seurauksena yhtiö voi vähentää veroastettaan konsernitasolla

hyvin yksinkertaisesti niin, että se käyttää enemmän velkaa toimintojensa rahoitukseen korkean kuin matalan verotason maissa ilman, että konsernin kokonaisvelkaantumistaso nousee. Yhtiö voi myös perustaa konsernille korkean veroasteen maassa oleville yhtiön osille lainoja myöntävän rahoitusyhtiön veroparatiisimaahan, jossa korkotulot ovat kevyesti tai ei ollenkaan verotettuja. Verosuunnittelussa voidaan käyttää hyväksi myös sitä, että tappioita voidaan vähentää seuraavien vuosien verotuksessa eri maissa eri tavalla. (OECD, 2011)

Hybridi-instrumenttien verohyöty perustuu siihen, että niitä käsitellään verotuksellisesti eri tavalla eri maissa. Tällöin esimerkiksi sijoitukselle maksettu tuotto voidaan katsoa toisessa maassa vähennyskelpoiseksi korkomenoksi ja toisessa maassa verovaapaaksi osinkotuloksi. Aggressiivisen verosuunnittelun vaikutukset eivät ole kaikille maille täysin samat. Muutamat maat ovatkin lähteneet mukaan haitalliseen verokilpailuun tarjoamalla erilaisia veroetuja houkutellessaan yrityksiä siirtämään sinne voittoa muista maista. Tällaiset maat hyötyvätkin aggressiivisesta verosuunnittelusta muiden maiden kustannuksella. (Finnwatch, 2016, 5–6)

Verotuksen minimointi ei aina kuitenkaan vaadi voittojen siirtelyä maasta toiseen, vaan samaan lopputulokseen voidaan päästä myös korkean verotason maiden välillä hyödyntämällä verojärjestelmien ja verosopimusten epäyhteneväisyyksiä. Alkuperäisenä tarkoituksena kahdenvälisissä verosopimuksissa on ollut kaksinkertaisen verotuksen vähentäminen niiltä verovelvollisilta, jotka toimivat useammassa kuin yhdessä maassa. Niinpä esimerkiksi USA:ssa kehitelty patentti voidaan lisensoida matalan veroasteen maahan, kuten Irlantiin, jonka maksama rojaltilmaksu on alempi kuin lisenssin arvo. Kahdenväliset verosopimukset sisältävät muun muassa säädöksiä siitä, miten ulkomailta saatujen voittojen kaksinkertainen verotus vältetään. Ja näiden sopimusten nojalla voidaan ulkomaille maksetut osingot jättää kokonaan lähdeveron ulkopuolelle. Tällaisia kahdenvälisiä verosopimuksia on yli 3000. Usein ne noudattavat OECD:n määrittelemää mallisopimusta, mutta ne voivat kuitenkin olla hyvinkin epäyhteneviä. Hyödyntämällä verosopimusten aukkoja monikansalliset yhtiöt voivat välttyä kokonaan maksamasta yhtiöveroa. Tällöin puhutaankin kaksinkertaisen verotuksen sijasta kaksinkertaisesta verottamattomuudesta (double nontaxation). Yritysten harjoitta-

masta sopimushoppailusta puhutaan silloin, kun monikansallinen yhtiö perustaa tarkoituksellisesti tytäryhtiön verosopimusmaahan voidakseen hyödyntää osinkojen lähdeverottomuutta. (Gravelle, 2009; OECD, 2012a ja 2013a)

Myös eri maiden verojärjestelmien epäyhteneväisyyksiä kuvaavilla järjestelyillä voidaan päästä kaksinkertaiseen verottomuuteen. Näistä järjestelyistä OECD käyttää nimitystä hybrid mismatch arrangements. Tällaisia järjestelyjä ovat esimerkiksi hybridit instrumentit, jotka tulkitaan yhdessä maassa velkainstrumenteiksi, mutta toisessa maassa pääomainstrumenteiksi. Tällöin voidaan korkojen verovähennysoikeutta hyödyntää yhdessä maassa ja korkotulojen verottomuutta toisessa maassa, esimerkiksi verosopimuksen nojalla. Hybrideistä entiteeteistä puolestaan on kysymys silloin, kun konsernin tytäryhtiö tulkitaan verovelvolliseksi yhdessä maassa (maa A), mutta toisessa maassa (maa B) ”läpinäkyväksi”, jolloin sitä ei veroteta ja sillä ei näin ollen ole korkovähennysoikeutta. Maan A tytäryhtiö saa lainan toiselta yhtiöltä maasta B ja voi vähentää korkomenot omassa verotuksessaan, kun taas maassa B näitä yhtiön saamia korkotuloja ei veroteta, koska yhtiö ei ole veronalainen. (OECD, 2012a ja 2013a)

Kolmas hybridijärjestely koskee varallisuusesineiden siirtoja, jotka rinnastetaan omistuksen siirroksi yhdessä maassa, mutta vakuudelliseksi lainaksi toisessa maassa. Monikansallisten yritysten verosuunnittelustrategiat monesti muodostuvat useiden edellä kuvattujen järjestelyjen erilaisista yhdistelmistä, jolloin voidaan päätyä siihen, että kokonaan verotuksen ulkopuolelle jää huomattava osa yhtiön voitoista. (OECD, 2012a ja 2013a)

OECD:n arvioiden mukaan aggressiivisella verosuunnittelulla on useita haitallisia vaikutuksia. Se johtaa ensinnäkin veropohjan rapautumiseen ja siten verotulojen väheneemiseen kaikissa verosuunnittelun kohteena olevissa maissa. Toiseksi edellä kuvatun kaltaista aggressiivista verosuunnittelua voivat hyödyntää parhaiten vain suuret monikansalliset yritykset, kun taas pienillä ja keskisuurilla yrityksillä on siihen huomattavasti vähemmän mahdollisuuksia ja resursseja. Tämän perusteella voidaan sanoa, että aggressiivinen verosuunnittelu vääristää kilpailua. Kolmanneksi verosuunnittelun suomat mahdollisuudet tekevät mahdollisesti ulkomaiset investoinnit kotimaisia huomattavasti houkuttelevimmiksi. Se johtaa siihen, että yritykset siirtävät toimintojaan ulko-

maille kotimaisen toiminnan kustannuksella ilman, että siihen on todellisia taloudellisia perusteita. Tämä aiheuttaa merkittäviä taloudellisia tehokkuustappioita. Verojärjestelmien epäyhteneväisyys näin ollen vain kiihdyttää yritysten globalisoitumista ja tekee entistä vaikeammaksi vaikuttaa yritysten investointeihin tai työllisyyteen puhtaasti kotimaisin keinoin. Neljänneksi verosuunnittelun kautta mahdolliseksi tullut verojen minimointi suurille yrityksille koetaan epäoikeudenmukaiseksi ja siten veromoraalia heikentäväksi asiaksi. (OECD, 2013a)

Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n investointitilastoissa erottuva aggressiivisen verosuunnittelun läpikulkumaat. Esimerkiksi Luxemburgin vastaanottamat ulkomaiset suorat investoinnit ovat yli kaksikymmenkertaiset Suomeen ja liki kolminkertaiset Saksaan verrattuna. Todellisuudessa valtaosa investoinneista vain kiertää Luxemburgin kautta kirjanpidollisena operaationa. Muun muassa Alankomaat ja Luxemburg tarjoavat huomattavia veroetuja aineettoman omaisuuden tuottamille voitoille. Näin vaikka niiden taustalla oleva tutkimus- ja kehitystyö olisi tehty jossain muualla. Siksi näihin maihin on siirretty runsaasti aineettomia oikeuksia, joista kertyviä tuottoja verotetaan hyvin kevyesti. Aineettomista oikeuksista peritään esimerkiksi rojaltimaksuja, jotka konserniyhtiöt vähentävät muissa maissa verotettavasta tulostaan. Aineettomia oikeuksiaan ovat erityisesti yhdysvaltalaiset teknologiayritykset sijoittaneet Irlannissa rekisteröityihin tytäryhtiöihinsä. Merkittävä verohyöty on syntynyt siitä, että Irlanti ei ole verottanut yhtiöitä, jos niitä on hallinnoitu muualta. Näiden irlantilaisten tytäryhtiöiden hallinto onkin sijoitettu usein toiseen veroparatiisimaahan, kuten esimerkiksi Bermudan kaltaiseen veroparatiisiin, joka ei ole verottanut ulkomailla kertyneitä voittoja. (Finnwatch, 2016, 5–6)

3.7 Veroparatiisimekanismit

Kaksoisverotuksella on laillisen toiminnan puolella tärkeä rooli. Veroparatiisit auttavat yrityksiä välttämään kaksoisverotuksen, vaikka se voidaan myös välttää kansainvälisillä sopimuksilla ja verovähennyksillä. Veroparatiisien ongelmana, ja miksei myös etuna on, että eliminoidessaan kaksoisverotuksen ne mahdollistavat kaksoisverottomuuden. Näin ollen yritys ei vain ainoastaan välttä kaksinkertaisia veroja samasta

tulosta, vaan se myös välttää verot kokonaan. Kaksoisverotusta ja verosuunnittelua tehdään hyvin moninaisin menetelmin ja mekanismein. Näiden toiminta vaihtelee sen mukaan, mikä on käytettävän menetelmän pääasiallinen tarkoitus, verojen minimointi, verojen välttely, omistajuuden peittäminen vai verojen alkuperän hämärtäminen. (Shaxson, 2012, s.28)

3.7.1 Siirtohinnoittelu

Merkittävin verojen välttelyn ja veronkierron mekanismi yrityksille on todennäköisesti siirtohinnoittelun väärinkäyttö. Yhä suurempi osa maailmankaupasta käydään useassa eri maassa toimivien konsernien tytäryhtiöiden välillä. Arviot tytäryhtiökaupan tarkasta osuudesta maailmankaupassa vaihtelevat. Siitä vallitsee yksimielisyys, että vähintäänkin puolet kaikesta kaupasta on tytäryhtiöiden välillä tapahtuvaa konsernin sisäistä kauppaa. Kaksi kansainvälistä sopimusta ohjaa siirtohinnoiksi kutsuttavien hintojen määrittelyä, joista OECD:n mallisopimus on laajemmin käytössä. OECD:n mallisopimuksen taustalla olevista periaatteista tärkein on se, että tytäryhtiökauppaa pitäisi käydä samoilla hinnoilla, kuin jos kauppaa kävisivät kaksi toisistaan riippumattomaa yritystä - toisin sanoen maailmanmarkkinahinnoilla. Maailmanmarkkinahintojen määrittely ei ole helppoa. Hinnan seuraaminen tulee huomattavasti vielä mutkikkaammaksi, kun kauppaa ei käydä konkreettisilla tavaroilla, vaan palveluilla, tavaramerkeillä ja rojalteilla. (lisää kohdassa 4.6) (Ylönen, 2008, s.43–44)

Siirtohinnoittelun tulisi tapahtua kansainvälisesti hyväksytyjen sääntöjen mukaan siten, että yhtiön sisällä siirtyvien palvelujen ja tavaroiden hinnat vastaisivat niitä hintoja, joita käytettäisiin toisistaan riippumattomien yritysten välillä eli niin sanotun (Arm's Length Principle-periaatteen mukaisesti. Lisäksi patenttioikeuksien siirtelyssä voidaan käyttää kustannustenjakosopimuksia, joilla patentin kehittelyn kustannukset ja oikeudet jaetaan kahdessa eri maassa olevan yhtiön osan kesken. Näiden sopimusten perusteella matalan veroasteen maa voi saada huomattavan osan patentin tuotosta, vaikka se olisi kokonaan kehitetty korkean veroasteen maassa. (OECD, 2013 a,b)

Amerikkalaisia yrityksiä koskevan tutkimuksen tulosten mukaan tutkimus- ja kehitystoimintaan perustuvat aineettomat hyödykkeet vastaisivat noin puolta kaikista korkean ja matalan veroasteen maiden välillä tapahtuvista tulojen siirroista. (OECD, 2013 a,b)

Perimmäiset syyt järjestelmälliselle siirtohintojen vääristelylle viittaavat laittomaan pääomapakoon, tullirikoksiin, veronkiertoon tai rahanpesuun. Eri laskelmien mukaan siirtohinnoittelun räikeiden väärinkäytösten avulla Yhdysvaltoihin siirrettiin 25 suurimmasta tuojamaasta noin 202 miljardia dollaria vuonna 2005. (Ylönen, 2008, s.46)

3.7.2 Alikapitalisointi

Yhtiöiden veroparatiisijärjestelyihin löytyy muitakin mekanismeja. Erästä niistä kutsutaan alikapitalisoinniksi. Sen perusideana on se, että yhtiön tarkoituksena on omistaa mahdollisimman vähän tarvitsemastaan kalustosta, rakennuskannasta ja kaikesta muusta kiinteästä omaisuudesta. Sen sijaan yritys vuokraa ne. Myös työntekijät voidaan vuokrata ulkopuoliselta yritykseltä. Tällöin yhtiöllä on hyvin vähän kiinteää omaisuutta, mutta kuluja sitäkin enemmän vuokrien muodossa. Jokainen rakennuksen, laitteen ja palvelun vuokraus synnyttää kustannuksia, jotka vastaavasti vähentävät yhtiön myynti- tai muusta toiminnasta saatavia tuloja. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että yritys saa pienempiä voittoja tai suurempia tappioita, jotka ovat avain alhaisempaan verotasaan. Verovelvoitteita voi pienentää sekin, että vuokratulot saattavat olla verovähennyskelpoisia. Yhtiöt voivat tällä tavalla harjoittaa merkittävääkin liiketoimintaa ilman, että ne omistavat oikeastaan juuri mitään. (Ylönen, 2008, s.49–50)

3.7.3 IBC – Kansainvälinen liiketoimintayritys

Suurin osa veroparatiisipalveluista ostetaan suoraan ulkomailta. Internetistä löytyy helposti useita palveluntarjoajia, jotka kauppaavat veroparatiisiyhtiöitä ja muita veronkierron työkaluja. Ongelmaksi jää lähinnä niiden luotettavuuden varmistaminen. Veronkiertoon suosittuja työkaluja ovat muun muassa kansainväliset liiketoimintayrityk-

set eli International Business Companyt (IBC:t), trustit sekä niin sanotut pöytälaatikkopankit. Kansainvälinen liiketoimintayritys, IBC, on veronkiertäjien ja rahanpesijöiden suosima yhtiömuoto. Pöytälaatikkopankit ovat puolestaan sellaisia rahoituslaitoksia tai rahoittamiseen erikoistuneita yrityksiä, jotka on rekisteröity veroparatiiseihin, mutta ne eivät harjoita siellä rahoitustoimintaa. Niillä ei ole mitään kiinteää toimipaikkaa, joka harjoittaisi rahoitustoimintaa. Ne eivät myöskään ole julkisen tai ylipäärrään minkään valvonnan alaisia, eivätkä ne tietoja omistajistaan, edunsaajistaan ja tiedot toiminnasta eivät ole välttämättä kovin luotettavia. (Ylönen, 2008, s.76; Chandna, 2017, 83; Andersén & Salmela, 2024, s. 116; RahapesuL 1 luku 4 § 19 mom.)

Pöytälaatikkoyhtiöiden osakkeenomistajat, johtajat ja muut vastuhenkilöt ovat yleensä luovuttaneet nimensä maksua vastaan yhtiön julkisivuksi, usein miten maksettava korvaus on nimellinen. Näillä henkilöillä ei todellisuudessa ole yleensä mitään tekemistä yhtiön käytännön johtamisen tai sen muun toiminnan kanssa. Villeimmissä tapauksissa ei IBC:ltä edellytetä edes tilintarkastusta. Toinen yleisesti käytetty vaihtoehto on, että yhtiön omistajina on muita pöytälaatikkoyhtiöitä. (Ylönen, 2008, s.76; Chandna, 2017, 89–90)

Kansainvälisen liiketoimintayrityksen eli IBC:n hankkimisen yleisin motiivi on pankkitilin perustaminen sen avulla. Veroparatiiseissa näistä yhtiöistä saadut voitot ovat yleensä verottomia tai hyvin kevyesti verotettuja, eikä niiden kaupankäyntiä säädellä juuri lainkaan. (Ylönen, 2008, s.77)

3.7.4 Trustit ja säätiöt

Yksi yleisesti veroparatiisijärjestelyissä käytetty menetelmä on salaisuusrakennelman pilkkominen osiin ja hajauttaminen usealle oikeudenkäyttöalueelle, joista jokainen lisää uuden laillisen tai vähintäänkin kirjanpidollisen suojakerroksen yleensä jossain muualla sijaitsevan varallisuuden ympärille. Pilkkominen ja ketjuttaminen vahvistavat salaisuusrakennelmia ja tekevät niistä monimutkaisempia. (Shaxson, 2012, s.30)

Trustit toimivat siten, että trustin asettaja siirtää omaisuuden asialliselle omistajalle eli edunsaajalle laillisen omistajan eli trusteeen kautta. Näin asettaja luopuu virallisesti omaisuudestaan, ei maksa veroa, mutta tosiasiasa säilyttää varallisuutensa. (Grasso & Bellavia, 2012, s.133; Chandna, 2017, 62) Edunvalvojan tehtävänä on valvoa ja sijoittaa varallisuutta omistajan määräämällä tavalla. (Ylönen, 2008, s.78–79) Ulkomaisen trustin tosiallinen edunsaaja on kuitenkin aina luonnollinen henkilö. Sellainen, joka on tällaisen järjestelyn perustaja, omaisuudenhoitaja tai edunsaaja, ja joka käyttää tällaisessa järjestelyssä tosiasiallista määräysvaltaa. (Andersén & Salmela, 2024, s. 101–103; RahanpesuL 1 luku 6§)

Trusteista onkin usein mahdollista saada selville ainoastaan vain edunvalvojan nimi ja epämääräinen kuvaus liiketoiminnasta. Trustin perustaja ja siitä voittoja nostavat henkilöt jäävät yleensä hämärän peittoon. Kun sekä yhtiön johto että omistus saadaan ulkoistetuksi, on lähes mahdotonta päästä yhtiön todellisten omistajien jäljille. Valtaansa omistaja käyttää yhtiössä valtakirjalla, joka antaa todelliselle omistajalle mahdollisuuden tehdä kauppaa itsenäisesti yrityksen nimissä kaikkialla maailmassa. Valtakirjalla hän voi avata pankkitilejä, tehdä sopimuksia, perustaa tuotteita ja palveluita, käyttää yrityksen pankkitilejä sekä tehdä rahan siirtoja täysin vapaasti. Trusteista on tullut erittäin suosittu työkalu, kun omaisuutta halutaan pimitää liikekumppaneilta, puolisolta (esimerkiksi avioeron yhteydessä) tai muilta tahoilta. (Ylönen, 2008, s.79–81)

Säätiöitä on myös mahdollista käyttää hyväksi hieman samaan tyyliin kuin trusteeja. Räätelöidyistä säätiöistä onkin tullut uusia innovaatioita veroparatiisialalla. Periaatteissa säätiöitä ei kukaan omista, mutta useimpien veroparatiisien lakien mukaan säätiöön rahansa sijoittanut henkilö voi samalla olla todellisuudessa sen ainoa edunsaaja. Rahanpesijät saavat lähestulkoon täydellisen salaisuuden, kun he perustavat International Business Corporationin (IBC:n) yhteen veroparatiisiin, ja laittavat sen omistajaksi toisessa veroparatiisissa sijaitsevan trustin. (Ylönen, 2008, s.79–81)

3.7.5 Pankkijärjestelmä

Pankkijärjestelmä on veroparatiisien ja rahanpesun kovaa ydintä. Pankki on luotettava liikekumppani, joka tarjoaa vahvat takaukset erityisesti silloin, kun se ei toimi yhteistyössä oikeusviranomaisten kanssa, vaan pitää tarkasti omana tietonaan asiakkaan varallisuuden alkuperän. Kun pankkilaitos ei varsinaisesti sekaannu rahanpesuun, myös silloin se toimii eräänlaisena salaisena arkistona, joka tallentaa tiedot rikollismaailman toimiin sekaantuneiden yrittäjien todellisista toimista. Jokaisesta tilisiirrosta jää merkintä. Pankkien tekemät ilmoitukset epäilyttävistä rahansiirroista ovat usein puutteellisia ja ilmoituksen tiedot ovat asiakkaan antamia. Mieluummin pankit tekevät ilmoituksia satunnaisista tilinomistajista kuin vanhoista asiakkaista, joiden kanssa pankilla on pitkä ja vakaa suhde. (Grasso & Bellavia, 2012, s.175–176)

3.7.6 Sisäiset vakuutusjärjestelyt

Räätälintyönä rahoitusparatiiseissa perustetaan vakuutusyhtiöitä, joiden tarkoituksena ei ole oikea vakuutustoiminta, vaan todellisuudessa turvata emoyhtiön riskit. Käytännöllisesti katsoen korvauksien muodossa voidaan suorittaa asianmukaisia rahansiirtoja. Yhtiö A luo vakuutusyhtiö B:n, jolla on pääkonttori veroparatiisissa. B kattaa emoyhtiön riskit. Tällä nimenomaisella järjestelyllä yhtiö A voi lähettää tasaisesti vakuutusmaksun ulkomaille ja yhtiö B voi tarvittaessa lähettää ulkomailta puhtaaksi pesyä rahaa korvaukseksi vahingosta, jota ei todellisuudessa ole milloinkaan tapahtunut. Edellä mainittu järjestely on laivanvarustamojen yleisimmin käyttämä muoto. Verotuksellisista syistä varustamot perustavat yhtiönsä usein offshore-maihin, mutta myös erottaakseen varallisuuden ja sen omistajan, eli laivanvarustajan, toisistaan niin, että jälkien seuraaminen olisi mahdollisimman vaikeaa. (Grasso & Bellavia, 2012, s.134)

Konsernin sisäisen vakuutusyhtiön perustaminen veroparatiisiin on suosittu tapa verojen välttämiseen. Aivan samoin kuten siirtohintoja, myös vakuutusmaksuja on mahdollista liioitella samalla periaatteella. Vakuutusmaksut ovat korkean verotuksen maissa yleensä verovähennyskelpoisia kuluja. Veroparatiisiyhtiö voi taas puolestaan

kartuttaa vakuutus pääomaansa alhaisella veroprosentilla ja sijoittaa sitä edelleen. Yhtiöiden sisäisten vakuutusyhtiöiden tapauksessa riski siirtyy sijoittajille ja muille sidosryhmille, kuten yrityksen työntekijöille. Vakuutusyhtiöiden tärkeitä sijoituspaikkoja ovat Bermuda ja Caymansaaret Karibialla, Vermontin osavaltio Yhdysvalloissa ja Guernseyn saari Euroopassa. (Ylönen, 2008, s.52–53)

3.7.7 Sijoitusyhtiöt

Kuten aikaisemmin kerrottiin, pankit toisinaan tarjoavat mahdollisuuden rahanpesuun, mutta käteisvarojen investoinnin mahdollistavat myös sijoitusyhtiöt. Holding-rahoitusyhtiöt hallitsevat investointeja, jotka mahdollistavat yhden tai useamman yhtiön kontrollin. Investointirahoitusyhtiöt taas hallitsevat avoimen ja suljetun sijoitusrahastotoiminnan, minkä avulla ne paitsi kätkevät pääomia, myös järjestelivät tunkeutumislaillisille talousmarkkinoille. Investointeihin erikoistuneet rahoitusyhtiöt ruiskuttavat vaikeuksissa oleviin yhtiöihin tuoretta rahaa ja saavat ne näin haltuunsa rahankierätysopeaatioita varten. (Grasso & Bellavia, 2012, s.169)

Mekanismi, jota käytetään rahan viemiseksi pois esimerkiksi Italiasta, on sängen yksinkertainen. Maasta lainkaan poistumatta voidaan ottaa yhteyttä alan asiantuntijaan, joka perustaa yhtiön talousparatiisiin. Yhtiö perustetaan luottohenkilön nimiin. Tavallisesti alalla toimivilla välittäjillä on jo käyttövalmiita yhtiöitä Bahamasaarilla tai Neitsytsaarilla, ja näin pystytään säästämään aika, joka muuten tuhrautuisi byrokraattisiin toimenpiteisiin. Välittäjän ja asiakkaan väliseen sopimukseen jää asiakkaan nimi, mutta asiapaperi on yksityinen. Omaisuuden siirto tapahtuu tällä tavoin täysin nimettömästi, ja operaation ainoa laillinen edustaja on etumies, joka on käytännöllisesti katsoen vain nimikilpi ovelta. (Grasso & Bellavia, 2012, s.136–137)

Sama järjestely toimii myös toisinpäin, kun halutaan tuoda ulkomaille vietyä varallisuutta takaisin Italiaan. Silloin sijoittaja siirtää rahaa laina- tai rahoitusvakuuden muodossa ja saa näin pankilta käsiinsä täysin puhdasta rahaa. Todellisuudessa hän käyttää omaa rahaansa, jonka hän on jo aikaisemmin kätkenyt ulkomaille. Järjestelyä käytetään

tään esimerkiksi silloin, kun yritys hakee julkista urakkaa ja tarvitsee takuita. Pankki-
vakuuksia tukee ulkomaisen välittäjän valtuutus, joka takaa asiakkaan vakavaraisuus-
den. (Grasso & Bellavia, 2012, s.137)

3.7.8 Kaksoislaskutus ja idänkauppa

Vuoden jokaisena päivänä Suomen ja Venäjän välisellä rajalla käydään merkillistä ul-
komaankauppaa. Tuhatkunta rekkaa vie Suomen kautta päivittäin Venäjälle tavaraa
kaikkialta Euroopan unionin alueelta. Näin siis ennen 24.11.2023, jolloin valtioneu-
vosto määräsi Suomen itärajan rajanylityspaikkojen sulkemisen. Idänkauppa siis oli
voimissaan sitä ennen. Kaksoislaskutus oli idänkaupan tärkeimmistä ja käytetyim-
mistä menetelmistä. Sen perustyökaluna käytetään väärennettyjä asiakirjoja. Niiden
avulla valehdellaan lastin arvo sekä usein myös sisältö. Lastin todellisesta arvosta hin-
naksi saatetaan kirjata 10–15 prosenttia. Kännyköitä voidaan viedä Venäjälle vaikkapa
autonvaraosina tai kulutuselektroniikkaa autonrenkaina. Vuonna 2001 valtakunnan-
syyttäjänvirasto totesi lausunnossaan, ettei väärän todistuksen antaminen Venäjän vi-
ranomaisille ole Suomessa rikollista. Tämä on taannut kaksoislaskutukselle turvallisen
toimintaympäristön. (Valtioneuvosto; Ylönen, 2008, s.19)

Miten kaksoislaskutus käytännössä oikein toimii? Idänkaupassa kaksoislaskutus aloi-
tetaan Suomen päästä. Tavaranti vieni maasta perustuu aina tavarasta annettuihin
vienti-ilmoituksiin. Täällä esimerkiksi suomalainen paperitehdas jättää ilmoituksen
myynnistä ja toimittaa sen tulliterminaaliin. Kun vieni-ilmoitukseen lyödään vieni-
leima tulee lastista sillä hetkellä tuloverotonta vieni-tavaraa (eli kolmannen maan ta-
varaa). Paperirekan lähtiessä vaikkapa Kouvolasta, huolitsija hakee sille niin sanottua
passitusta. Passitus tarkoittaa yksinkertaisesti lupaa siirtää lasti Kouvolasta rajalle.
Rahtikirjat vaihdetaan väärennettyihin tässä vaiheessa ja viejäksi ilmoitetaan esimer-
kiksi Belizessä sijaitseva pöytälaatikkoyhtiö. Asiakirjaan kirjattu lastin arvo myös vää-
ristetään, yleensä alaspäin. Rekan saapuessa itärajalle, papereihin lyödään leimat Suo-
men rajalla, ja Venäjän rajalla niistä kerätään tullimaksut väärennettyjen hintojen mu-
kaan. Suomen idänkauppa pyörii suurelta osin Belizeläisten, jerseyläisten, gibraltari-

laisten ja muissa veroparatiiseissa sijaitsevien pöytälaatikkoyhtiöiden kautta. Puukauppaa Venäjältä Suomeen hoitelevat usein Bahamasaarille tai Belizeen rekisteröityneet yhtiöt. Arviolta 90–95 prosentissa idänkaupasta ainakin toisena osapuolena on veroparatiisiyhtiö. (Ylönen, 2008, s.20–22)

Silloin kun kauppa ei tapahdu suoraan suomalaisen ja venäläisen yhtiön välillä, vaan useamman välikäden kautta, esimerkiksi järjestelyllä venäläinen ostaja-veroparatiisiyhtiö-veroparatiisiyhtiö-suomalainen myyjä, niin raha kulkeutuu lopulta venäläiseltä suomalaiselle ja myytävä tavara toisin päin, mutta rahan liikkeen seuraaminen käy vaikeaksi, ellei mahdottomaksi. Viime aikoina on ollut hyvin suosittua verkottaa rahanliikenne esimerkiksi Baltian kautta ja siellä edelleen useampaan kohteeseen. Myynnin ja tullinmaksun erotus voidaan jakaa kaupan osapuolten, välittäjien ja muiden tahojen kesken miten halutaan. Vuonna 2004 Stockmannin entinen varatoimitusjohtaja, Finnairia ja SRV:tä luotsannut Jukka Hienonen arvioi, että 90 prosenttia idänkaupasta hyödyntää kaksoislaskutusta. Kaksoislaskutus ja sen veroparatiisijärjestelyt ovat idänkaupassa siis enemmän kuin arkipäivää, ne ovat oikeastaan maan tapa ja normaali käytäntö. Eri arvioiden mukaan ainakin puolet, ellei jopa yli 90 prosenttia Venäjän kaupasta toimitetaan kaksoislaskutuksen ja väärennettyjen asiakirjojen avulla. (Ylönen, 2008, s.23–24)

Yleensä tällainen kaksoislaskutuksen tyylinen puliveivaus liittyy raaka-ainekauppaan. Yhtiö päättää ostaa ulkomailta suuret määrät esimerkiksi sellua, riisiä tai kahvia. Raaka-aineita ei ostetakaan suoraan niiden tuottajilta, vaan kauppaan otetaan mukaan välittäjä. Välittäjälle maksetaan tuotteista reilua ylihintaa eli yhtiö pulittaa enemmän kuin sen pitäisi. Välittäjä ottaa ylihinnasta pienen siivun itselleen palkkiona ja loput tilitetään pankkitilille Sveitsiin tai muuhun veroparatiisiin. (Hänninen, 2014, s.198)

Kirjanpidon avulla suuret kansainväliset yritykset pystyvät siirtelemään varallisuuttaan ja voittojaan mihin päin maailmaa haluavat - ja yleensä voitot siirretään veroparatiisiin ja kulut Pohjoismaiden tapaisiin verohelvetteihin. (Hänninen, 2014, s.209)

3.7.9 Taiteenkeräys

Jotkut maailman varakkaimmista ihmisistä esiintyvät mielellään taidetta tukevinä me-senaatteina. Näiden taiteenkerääjien joukossa on varmasti niitä ihmisiä, jotka todella rakastavat taidetta ja haluavat kerätä sitä sen itsensä takia. Taiteen keräämisestä on tullut kaikkein rikkaimpien harrastus. Ilmiönä taiteenkeräys on havaittu tietenkin myös veroparatiiseissa, joissa työskentelevät ihmiset ovat hyvin perillä siitä, mitä tapahtuu maailman rikkaimpien ihmisten elämässä. Monet veroparatiiseissa toimivat yksityis-pankki- ja varallisuudenhoitopalveluja tarjoavat yhtiöt ovat alkaneet myydä asiakkailleen taiteen hallintaan liittyviä palveluja. Pankkien ja varallisuusyhtiöiden tarkasti var-tioituja yksityisiä varastoja on noussut myös Sveitsiin. Veroparatiisit uskovat lii-keidean kantavan. Luxemburg on tämän varmistaakseen jo räätälöinyt verolakeja, jotka tekevät taiteen tuomisen maahan entistä houkuttelevammaksi. Tulevaisuudessa maailman taidearteiden keräämisellä veroparatiiseihin voi olla hyvinkin arvaamatto-mia seurauksia. Tulevaisuudessa yhä suurempi osa merkittävimmistä taideteoksista ja samalla eri maiden kulttuurihistoriasta makaa kuitenkin paksujen holvien sisällä vero-paratiiseissa. (Hänninen, 2014, s.213-215; Pasco, 2013, 54)

3.8 Veronkierron ja aggressiivisen verosuunnittelun estäminen

Varsinaisesta verokierrosta (tax evasion) on kysymys silloin, kun tuloja jätetään koko-naan ilmoittamatta verottajalle tai näistä tuloista tai annetaan harhaanjohtavaa tietoa niihin liittyvistä kuluista. Toisin kuin aikaisemmin kuvattu aggressiivinen verosuun-nittelu, tällainen toiminta on aina lainvastaista. Veronkierto on monimuotoista ja voi kohdistua yhtiöveroa paljon laajempiin veropohjiin, kuten tulo- ja varallisuusveroon, pääomatuloveroihin sekä arvonlisäveroon. Kaikki veronkierto ei kuitenkaan tapahdu veroparatiisien kautta, veroparatiisit vain olennaisesti helpottavat tulojen piilottamista verottajalta. Erityisesti varakkaat yksityishenkilöt kehitysmaissa ja kehittyvissä ta-louksissa, mutta myös muualla maailmassa, käyttävät hyväkseen veroparatiiseja. (Gra-velle, 2009; Tax Justice Network, 2013)

Aggressiivista verosuunnittelua pyritään hillitsemään useimmissa maissa kansalliseen verolainsäädäntöön tai kahdenvälisiin verosopimuksiin sisältyvillä säädöksillä, joilla pyritään estämään yrityksiä käyttämästä hyväksi verotuksessa edellä kuvatun kaltaisia järjestelyjä, jotka tähtäävät pelkästään verotuksen välttämiseen ja joilla ei ole varsinaista taloudellista toimiarvoa. EU:n ja OECD:n piirissä on jo pitkään tehty työtä haitallisten verokäytäntöjen estämiseksi ja jäsenmaille on suositeltu yhtenäisiä käytäntöjä esimerkiksi siirtohinnoittelun väärinkäytösten estämiseksi. OECD:n vuonna 2013 julkaisemassa raportissa tullaan siihen tulokseen, että nämä keinot eivät enää ole riittäviä yritysten yhä aggressiivisemmaksi käyvän verosuunnittelun estämiseksi. (OECD, 2013a) Yritykset toimivat globaalisti ja pystyvät yhä paremmin käyttämään hyödykseen verolakien ja verosopimusten aukkoja sekä epäyhnteneväisyyksiä. Pelkästään kansallisiin lainsäädäntöihin nojaavat toimet ovat tässä tilanteessa osoittautuneet varsin tehottomiksi sekä myös kalliiksi. Kansainvälistä yhteistyötä tulee tästä syystä lisätä kansallisten verojärjestelmien aukkojen poistamiseksi ja kansainvälisen verojärjestelmän saattamiseksi ajan tasalle. (OECD, 2013b)

Aggressiivisen verosuunnittelun mekanismien estämiseksi OECD on tehnyt toimintasuunnitelman, jonka tavoitteena on saattaa maiden käyttöön parempia ja tehokkaampia instrumentteja. OECD:n huomion kohteena ovat erityisesti edellä kuvatut verojärjestelmien epäyhnteneväisyyksiin perustuvat hybridijärjestelyt sekä siirtohinnoittelua koskevien sääntöjen selventäminen ja parantaminen. Tahdotaan selventää erityisesti aiheetonta varallisuutta ja digitaalista kauppaa koskevia veropaikkasäädöksiä ja tehostaa erilaisia väärinkäyttösäädöksiä kansallisella tasolla. Kahdenvälisen verosopimusten säännöstöä ehdotetaan kehitettäväksi siten, että verosopimusten väärinkäyttö verosuunnittelun välineenä estyisi. Lisäksi OECD ehdottaa yrityksiin kohdistuvien dokumentointivaatimusten lisäämistä niin, että yritykset olisivat velvollisia luovuttamaan veroviranomaisille tietoja niistä transaktioista, järjestelyistä ja yritysrakenteista, joihin liittyy aggressiivista verosuunnittelua, väärinkäytöksiä, ja siirtohinnoittelun käytöstä. (OECD, 2013b)

EU:n piirissä on myös tehty aloitteita yritysten verokeinottelun vähentämiseksi. Vuonna 2011 Euroopan komission esittämä direktiiviehdotus yhteisöveron yhteisestä konsolidoidusta veropohjasta on arveltu olevan tehokas keino estää siirtohinnoittelun käyttö verosuunnittelun välineenä. (OECD, 2013b)

Johannesen ja Zuckman (2012) ovat tutkineet BIS:n kansainvälistä pankkitalletusaineistoa hyväksikäyttäen kahdenvälisen tiedonvaihtosopimusten tehokkuutta. Heidän tutkimuksensa tulokset osoittavat, että veroparatiiseissa olevien toisten maiden kansalaisten tai yritysten talletusten määrä ei kokonaisuudessaan vähentynyt (aineistossa oli mukana 13 veroparatiisimaata), vaikka tiedonvaihtosopimusten määrä voimakkaasti lisääntyi vuoden 2009 jälkeen. Tutkimuksessa havaittiin kuitenkin, että eniten tiedonvaihtosopimuksia tehneet veroparatiisimaat menettivät jonkin verran pankkitalletuksia muiden veroparatiisimaiden kustannuksella. Tämän perusteella tiedonvaihtosopimusten lisääntyminen näyttäisi vaikuttavan jossain määrin tallettajien käyttäytymiseen yksittäisessä maassa, mikä viittaisi siihen, että ainakin osa talletuksista on ollut veronkierron motivoimaa.

Veroparatiisien kautta tapahtuvan veronkierron hillitsemiseksi automaattista tiedonvaihtoa pidetään kahdenvälisiä sopimuksia tehokkaampana keinona, ja sekä kansalaisjärjestöjen että kansallisen ja kansainvälisen politiikan piirissä ovat vaatimukset automaattisen tiedonvaihdon lisäämiseksi lisääntyneet viime aikoina. Tällöin eriteltyä tietopyyntöä ei tarvitsisi tehdä, vaan maiden veroviranomaiset luovuttavat automaattisesti muiden kuin oman maan kansalaisten tuloja koskevat tiedot verovelvollisen asuinmaan veroviranomaisille suojattujen IT-verkkojen kautta. Tällöin näitä tuloja voidaan verottaa asuinmaan säädösten mukaisesti. (EU, 2003)

Vuodesta 2005 lähtien on automaattista tiedonvaihtoa Euroopan Unionissa toteutettu säästädirektiivin (2003/48/EC) nojalla. Direktiivi koskee kuitenkin vain yksityishenkilöiden pankkitalletuksille maksettua korkotuloa. Direktiivi kattaa EU:n jäsenmaat ja 15 muuta maata, joiden kanssa on tehty erilliset sopimukset. Kuitenkin Belgia, Luxemburg ja Itävalta sekä useat EU:n ulkopuoliset maat saivat oikeuden jäädä tiedonvaihdon ulkopuolelle määrääjäksi ja soveltaa korkotuloihin verovelvollisen kotimaahan osittain tilitettävää lähdeveroa. Euroopan Unionin komissio teki vuonna 2008 ehdotuksen direktiivin laajentamisesta koskemaan kaikkia rahastojen ja trustien kautta tapahtuvia maksuja sekä muitakin pääomatuloja kuin korkotuloja. Ehdotus ei kuitenkaan vuosiin edennyt EU:n päätöksenteossa eräiden jäsenmaiden (mm. Itävalta, Luxemburg) voimakkaan vastustuksen vuoksi. Tammikuusta 2013 eteenpäin on EU:ssa

ollut voimassa myös toinen automaattista tiedonvaihtoa koskeva hallinnollisen yhteistyön direktiivi (2011/16/EU). Tämän direktiivin nojalla vuodesta 2015 eteenpäin automaattinen tiedonvaihto laajennetaan koskemaan myös viittä muuta tulolajia (työtulot, johtajien palkkiot, eläkevakuutukset, eläkkeet ja kiinteä omaisuus). (EU, 2003; EU, 2011)

Globaalilla tasolla automaattista tiedonvaihtoa pyritään myös edistämään. G20- ja G8-maat ovat kokouksissaan vuoden 2013 aikana ottaneet selkeästi kantaa automaattisen tiedonvaihdon lisäämisen puolesta. FATCA-sopimukset, joita USA on neuvotellut tai on neuvottelemassa useiden maiden kanssa, tähtäävät myös samaan. Nämä sopimukset koskevat USA:n kansalaisten muissa maissa saamia tuloja. Myös Britannia on vaatinut sen omia itsehallinto- tai merentakaisia alueita suostumaan talletuksia koskevan tiedon automaattiseen jakamiseen. Näihin itsehallintoalueisiin kuuluvat Englannin Kanariallissa ja Karibialla sijaitsevat tunnetut veroparatiisisaaret. Lisäksi Britannia on vaatinut näitä maita avaamaan yhtiöiden omistajakaranteita koskevia rekistereitään (Vasama, 2013). OECD tekee aktiivisesti kehittäilytyötä koskien automaattisia tiedonvaihtojärjestelmiä. Siitä huolimatta OECD:n toiminnan pääpaino on edelleen kahdenvälisissä erillispyyntöön perustuvissa tiedonvaihtosopimuksissa. (OECD, 2012b)

Potentiaalisesti automaattinen tiedonvaihto on voimakas instrumentti veroparatiisitoiminnan hillitsemiseen, koska se olennaisesti vähentää mahdollisuuksia tulojen piilottamiseen sekä sijoitusten ja yritysjärjestelyjen todellisen omistajuuden salaamiseen. Tästä syystä lähes kaikki veroparatiisimaat ovatkin vastustaneet tiukasti kaikkia niitä aloitteita, jotka tähtäävät salaisuusverhon raottamiseen. Edellä kuvatut poliittiset aloitteet edustavat selvää muutosta kansainvälisessä ilmapiirissä ja mahdollisesti myös todellista muutosta suhteessa veronkierron mahdollisuuksiin. Kuitenkin ne ovat tois- taiseksi vain aloitteita, ja niiden todellinen vaikutus jää nähtäväksi, sillä niitä vastaan ja niiden kiertämiseksi suunnitellaan myös toimenpiteitä. Tässä poliittisessa aloitekeskustelussa on myös huomioitava se, että automaattinen tiedonvaihto ei estä monikan- sallisten yritysten lain ja asetusten puitteissa tapahtuvaa verojen minimointiin tähtää- vää aggressiivista verosuunnittelua, vaan siihen tarvitaan edellä kuvattuja lainsäädän- nöllisiä toimia. (Verohallinto)

4 RAHANPESU

Kaikissa maailman kielissä termi ”likainen raha” tarkoittaa rikollisin menetelmin ansaittua varallisuutta. Likaista rahaa liikkuu jatkuvasti ympärillämme. Usein tiedostamattamme ruokimme tätä järjestelmää. Emme juuri milloinkaan tunnista likaista rahaa, koska juuri siinä on ongelma, että sitä on erittäin vaikea erottaa puhtaasta rahasta. (Grasso & Bellavia, 2012, s.269)

4.1 Rahanpesu

Termi rahanpesu näki päivänvalon ensimmäistä kertaa 1930-luvulla, kun sitä alettiin käyttää alun perin kuvatessa Al Caponen harjoittamaa toimintaa. Hän perusti useita pesuloita, joiden kirjanpidon kautta kierrätettiin laittomasti hankittuja varoja. Kuitenkin toiset pitivät termin virallista alkuperää siinä, kun se 40 vuotta myöhemmin ensimmäisen kerran esiintyi sanomalehdissä Watergate-skandaalin yhteydessä 1970-luvulla. (Ferwerda 2009, 904; Bello, 2016, 26)

Rikollisille rahanpesu on keino palauttaa rikoksella hankitut varat takaisin lailliseen tai laittomaan toimintaan. Suomessa rahanpesu kriminalisoitiin vuonna 1994 ja sai vuonna 2003 oman erillisen rikosnimikkeen. (KRP, 2012) Tätä täydentämään säädettiin vuonna 2017 laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä eli niin sanottu rahanpesulaki. Tämän tarkoituksena on estää rahanpesua ja terrorismin rahoitusta, edistää näiden paljastumista ja parantaa rikoshyötynä saadun varallisuuden jäljittämistä ja takaisinsaantia. Kansainvälisen rikollisuuden ja rahanpesun laajuudesta on olemassa erilaisia arvioita joissa, huumekaupan on arvioitu olevan noin kahdeksan prosenttia maailmankaupasta, ja rahanpesun kahdesta viiteen prosenttia. Vuositasolla maailmanlaajuiset arviot rahanpesun suuruudesta vaihtelevat 500–1000 miljardin US

dollarin välillä. Viimeaikaisten arvioiden mukaan vuosittaisen rahanpesun määrän arvelaan olevan peräti 700–2000 miljardia euroa. Suomessa rahanpesun taustalla ovat yleisimmin talous- ja huumausainerikokset. Talousrikosvahingot, jotka kohdistuvat Suomeen, ovat noin 150–200 miljoonan euron luokkaa ja vuosittaisen huumausaineiden katukaupan arvo noin 100–150 miljoonaa euroa. Kuitenkin huomioiden rahanpesun laajuus koko maailmankaupassa, olisi rahanpesun suuruus Suomessa 5,4–13,4 miljardia euroa perustuen 268 miljardin bruttokansantuotteeseen vuodelta 2022. Kaikki rahanpesun läpi kulkeva varallisuus ei aiheuta talousrikosvahinkoa, sillä usein varallisuus palautuu lailliseen liiketoimintaan investointien ja omaisuuden myötä. Rikosvahinkona voidaan pitää osuutta menetettyjen verovarojen muodossa. (KRP, 2012; Ylönen, 2008, s.13; Andersén & Salmela, 2024, s.36; RahanpesuL 1 luku 1§)

Rahanpesuun käytetään useita erilaista menetelmiä. Se voi tapahtua esimerkiksi Espanjassa kiinteistökauppojen avulla. Kiinteistömarkkinoiden kehitys, tai paremminkin asuntojen hintakuplan syntyminen, on paljosta velkaa varallisuudelle ja rahalle, jotka saapuuvat maahan huumekaupoissa. (Grasso & Bellavia, 2012, s.56)

Julkisten varojen suuri kermakakku, eli varat, jotka määrätään valtion suuriin urakoihin patotyömaista moottoriteihin, tuulipuistoista aurinkovoimaloihin, sairaaloista hallintorakennuksiin, vetävät järjestäytyneen rikollisuuden ja mafiaryhmien huomion puoleensa, sillä valtion urakat ja hankkeet tarjoavat mahdollisuuden rikastumiseen ilman huumekauppaa. Lisäksi suuret työmaat tarjoavat jatkuvan tuoton koko laajan projektin keston ajaksi sementinvalmistuksesta rakennustyön toteutukseen. Näille tuottaville markkinoille rikollisjärjestöt tunkeutuvat joko välikäsien kautta tai omistamiensa yritysten välityksellä. Joissain tapauksissa yritykset saattavat olla hyvinkin nimekkäitä ja arvostettuja yhtiöitä, joiden omistajaksi mafia on ujuttautunut veroparatiisiyhtiöiden kautta omistussuhteilla ja puhtaaksi kierrättämällä rahalla. (Grasso & Bellavia, 2012, s.119)

Rahanpesu elää korruptiosta ja korruptio elää rahanpesusta. Kuten aikaisemmin todettiin, pankkijärjestelmä on oleellinen osa veroparatiisimekanismeja. Suuruutensa vuoksi rikollinen varallisuus ja erityisesti huumekaupalla koottu käteinen on resurssi, jota ilman pankkijärjestelmä ei tule toimeen. Tämä korostuu erityisesti kriisiaikoina. (Grasso & Bellavia, 2012, s.46)

Rahanpesun holdingyhtiöiden organisaatiomalli on täysin samanlainen kuin kaikilla normaalisti toimivilla ja energisillä yrityksillä, jotka kykenevät nopeaan ja luovaan ongelmanratkaisuun. Rahanpesu ylittää valtiolliset rajat, ja tehokkain tutkinta törmää yleensä kumimuureihin, joita pystyttävät sellaiset valtiot, jotka haluavat suojella sijoittajiensa yksityisyyttä. Näin tehdessään ne kuitenkin tahtomattaan tarjoavat suojan, jonka taakse pääsevät pesiytymään valtio- ja yritysjohtajien lisäksi myös mafiaäälliköt ja heidän asiamiehensä. Osa rahanpesussa saadusta tuotosta levitetään omalle alueelle toimintaan osallistuneen yhteisön hyödyksi. (Grasso & Bellavia, 2012, s.269–271)

Äärimmilleen yksinkertaistaen voimme jakaa rahanpesun kahteen luokkaan, globaaliin ulkoiseen tasoon ja alueelliseen sisäiseen tasoon. Nämä tasot näkyvät selvimmin mafian organisoiman rahanpesun yhteydessä. Olemme tottuneet siihen, että yhdistämme rahanpesun suuriin rahoitusoperaatioihin, offshore-yhtiöihin ja -pankkeihin, eksoottisiin saariin tai sveitsiläisten pankkilaitosten koleisiin holveihin. Kuitenkin tuon globaalitason pohjana on aina mafian sisäinen alueellinen taso, jolla taataan organisaation toimintakyky pitämällä huoli jäsenten sosiaaliturvasta. Juoksevien kulujen hoitaminen on sisäisen tason tärkein tehtävä. Tämä hoidetaan usein kierrättämällä käteistä. (Grasso & Bellavia, 2012, s.108)

4.2 Määritelmä

Yleisimmin käytetty rahanpesun määritelmä löytyy Yhdysvaltain presidentin henkilöstökomission raportista, joka koskee järjestäytyneitä rikollisuutta. Raportti esiteltiin kongressille vuonna 1984. Rahanpesuprosessin välityksellä kätetään varojen olemassaolo, rikollinen alkuperä tai niiden laiton käyttö. Myöhemmin nämä varat muutetaan näennäisen lailliseen muotoon. Rahanpesu ei ole rajoittunut yhteen tiettyyn yksittäiseen toimenpiteeseen, vaan se on tulosta isommasta prosessista, johon kuuluu monia vaiheita ja lukuisia osallistujia. Huomattavaa on se, että rahanpesu ei koske pelkästään nimensä mukaisesti rahaa, vaan kaikkea rahanarvoista omaisuutta. Rahanpesua edeltää

aina varsinainen rikos, josta varat on saatu. (Grasso & Bellavia, 2012, s.271–272; Andersén & Salmela, 2024, s. 19–20)

Rahanpesurikoksista säädetään Suomen rikoslain 32 luvussa 6 §:ssä seuraavasti:

Joka

- 1) ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää tai välittää rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka,
- 2) peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuoman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä, on tuomittava rahanpesusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.

Törkeä rahanpesu on määritelty seuraavasti rikoslain 32 luvun 7 §:ssä:

Jos rahanpesussa

- 1) rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas tai
- 2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti, ja rahanpesu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä rahanpesusta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

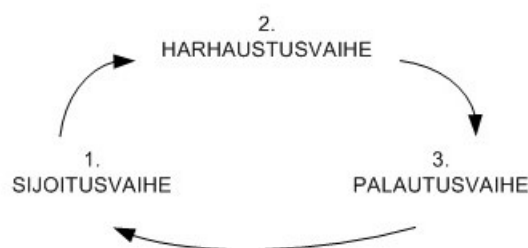
Tiivistettynä rahanpesussa on siis kyse erilaisista toimenpiteistä, ja sillä tarkoitetaan sellaista toimintaa, jossa rikoksella hankitun rahan tai muun omaisuuden alkuperä tai alkuperään liittyvät ominaisuudet pyritään häivyttämään ja saamaan se näyttämään lailliselta. Keskeistä rahanpesurikoksille on rikoksella hankitun omaisuuden peittelemine sekä ulosoton tai muun vastaavan viranomaistoimenpiteen välttäminen. (Poliisi, 2011; Heinonen, 1999, 722; KRP, 2012; Andersén & Salmela, 2024, s.19–20)

4.3 Rahanpesun vaiheet

Rahanpesun perimmäinen tarkoitus on erottaa rikoksella saadut varat niiden rikollisesta alkuperäisestään ja saada varat vaikuttamaan laillisesti hankitulta. Rahanpesulla pyritään mahdollistamaan varojen riskitön käyttö. Rahanpesua voidaan toteuttaa monilla eri tavoilla. Kulloinkin käytetty rahanpesutapa riippuu monista eri seikoista, esimerkiksi pesijän kekseliäisyydestä, tiedoista, taidoista sekä ympäristön rahanpesulle tarjoamista edellytyksistä. (Sahavirta, 2007, 147; Sahavirta, 2008, 24; KRP, 2012)

Yksinkertaisimmillaan rahanpesu toteutetaan kuitenkin niin, että muutetaan rikoshyöty helposti realisoitavaan muotoon ja se sijoitetaan joko kokonaan tai osittain rikoksen tekijän elinkustannuksiin. Tällainen rahanpesu on keskusrikospoliisin mukaan muodoltaan yleisintä ja myös yhteiskunnallisesti vähemmän haitallista. (Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 4)

Pestävien varojen määrä ja käytettävissä oleva aika vaikuttaa myös rahanpesuntavan toteuttamiseen. Silloin kun pestäviä varoja on enemmän, kuten huumekaupassa, on rahanpesu usein ammattimaisempaa, ja rahanpesujärjestelyt sen myötä suunnitelmallisempia ja monimutkaisempia. (Sahavirta 2008, 24; Andersén & Salmela, 2024, s.23)

Kuva 2: Rahanpesun vaiheet

Rahanpesutapoja rajaa vain rikollisen mielikuvitus. Siitä syystä rahanpesurikoksesta on vaikea antaa yleisluonteista teonkuvausta. Huolimatta siitä, että rahanpesutapoja on käytännössä hyvin monia, voidaan rahanpesutapahtumasta erottaa usein kolme eri vaihetta, joita ovat sijoitus, harhautus ja palautus. (Neira et al. 2010, 7; KRP, 2012; UNODC 2011; Andersén & Salmela, 2024, s.23–24)

4.3.1 Sijoitusvaihe

Likaisen rahan kierrätys jaettiin kahteen aikaisemmin vain vaiheeseen: pesuun ja uusiokäyttöön. Nykyisin asiantuntijoiden analyyseissä ollaan taipuvaisia jaottelemaan varojen kierrätys kolmeen eri vaiheeseen, jotka ovat sijoitus (placement), kerrostuminen (layering) ja palautus (integration). Ensimmäinen, sijoitusvaihe pitää sisällään rikollisten varojen, kuten esimerkiksi huumausaineiden katukaupasta saadun käteisen rahan, sijoittamisen pankkeihin tai rahoitusyhtiöihin. Tavoitteena on muuttaa käteinen raha numeroksi eli pankkitilin saldoksi. (Chandna, 2017, 29; Grasso & Bellavia, 2012, s.276; UNODC, 2011; KRP, 2012; Bello, 2016, 26)

Kuva 3: Sijoitusvaihe

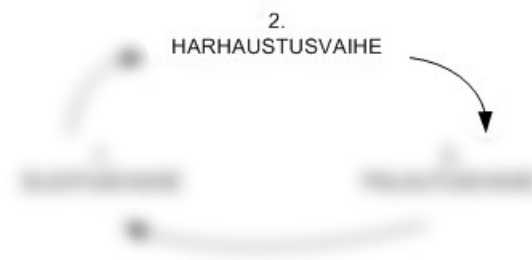
Sijoitusvaihetta ennen rahat voidaan esipestä eli käytännössä muuntaa toiseen, helpommin lailliseen talouteen sijoitettavaan muotoon. Rahat muutetaan tällöin esimerkiksi toiseksi valuutaksi, joka on helpompi tallettaa pankkiin, tai varat vaihdetaan kulutushyödykkeiksi tai arvoesineiksi. Tällaisella rikoshyödyn muuntamisella pyritään pienentämään sijoittamisvaiheeseen liittyvää kiinnijäämisen riskiä. (Chandna, 2017, 29)

Varojen sijoittaminen lailliseen talousjärjestelmään voi tapahtua esimerkiksi tallettamalla varat pankkiin tai siirtämällä ne maantieteellisesti toiseen paikkaan. Tyypillisessä rahanpesutapauksessa, jossa varat on esipesty, muunnettu rikoshyöty realisoidaan toisessa maassa. Näin ollen varojen todellinen alkuperä hämärtyy ja lailliselta vaikuttava rikoshyöty saadaan sijoitettua talousjärjestelmään. Rikolliset varat, eli rikoshyöty, voidaan käyttää myös normaalien kulutustavaroiden hankintaan ja käyttää niitä rikoksen tekijän yksityistaloudessa. Tässäkin tapauksessa rikolliset varat on sijoitettu lailliseen talousjärjestelmään. (Sahavirta 2008, 26–31; Bello, 2016, 26)

Sijoitusvaiheessa, jossa käteisenä oleva laitton raha yritetään saada laillisen rahoitusjärjestelmän piiriin, kiinnijäämisriski on kaikkein suurin. Mikäli varat onnistutaan saamaan sisälle rahoitusjärjestelmään, on tämän jälkeen niitä hyvin vaikea jäljittää. Käteisen rahan perusteella osapuolia ei pystytä jäljittämään. Kuitenkin suuren käteissumman käsittely aiheuttaa usein hankaluuksia. Tästä syystä ne talletetaan usein pankkeihin ”smurffaamalla”. Toisin sanoen rahat talletetaan useampien eritaustaisten henkilöiden toimesta pienemmissä erikokoisissa erissä useisiin luottolaitoksiin. Sijoitusvaiheessa voidaan käyttää myös yrityskulissia toiminnan suojana, tällöin likainen raha naamioidaan liiketoiminnan tuotoiksi. Tässä käytetään apuna usein erilaisia rahoitusvälineitä, kuten laina- ja vakuutussopimuksia. Yritystoiminta voi perustua lailliseen liiketoimintaan, mutta myös täysin tekaistuihin ostoihin ja laskuihin. Säännöllisesti tapahtuvat pienet rahasiirrot eivät herätä huomiota, koska ne peittyvät liiketoiminnan tavalliseen rahaliikenteeseen. (Neira et al. 2010, 7; Heikinheimo & Kuitunen 2004, 16–17; UNODC 2011; KRP 2012; Low 2010,131; Andersén & Salmela, 2024, s.23–25)

4.3.2 Harhautusvaihe

Rahanpesun toinen vaihe, layering, käännettynä kerrostumisvaihe, takaa mahdollisuuden peittää likaisen rahan alkuperä ja reitti. Tämä kyseinen vaihe tunnetaan yleisesti myös harhautusvaiheena, jota usein käytetäänkin sitä paremmin kuvaavana. Omaisuus erotetaan tässä vaiheessa laittomasta lähteestään erilaisilla toimenpiteillä, joiden tavoitteena on, ettei varoja ja niiden laitonta alkuperää enää pystytä yhdistämään toisiinsa. Päämäärä toteutetaan lukuisilla siirroilla ja muuttamalla varat käteiseksi rahaksi. Ammattipiireissä tekniikkaa kutsutaan leikillisesti punanahan kahluupaikaksi, sillä se katkaisee mahdollisuuden seurata rahan reittejä (papertracing). (Chandna, 2017, 29; Grasso & Bellavia, 2012, s.276; Bello, 2016, 26; Pasco, 2013, 45–46; UNODC, 2011; KRP, 2012)

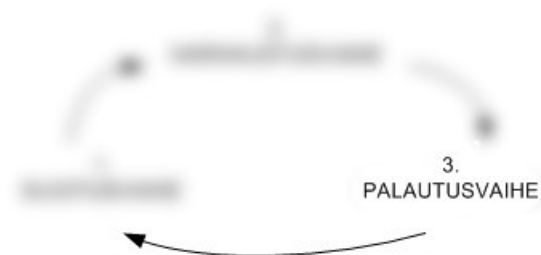
Kuva 4: Harhautusvaihe

Harhautusvaiheessa pyritään häivyttämään sijoitettujen varojen tai muun rikoshyödyn tilalle tulleen omaisuuden alkuperä ja niiden todellisen omistajan henkilöllisyys. Harhautusvaiheessa usein käytetään hyödyksi niin sanotuissa veroparatiisivaltioissa sijaitsevia rahoitusalan yhtiöitä. Tällaisten veroparatiisivaltioiden rahalaitoksia tai rahoitusyhtiöitä ei koske ilmoitusvelvollisuus rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen epäilystä. Eikä näillä mailla yleensä ole minkäänlaisia talousrikostutkintaa harjoittavia yksiköitä. Veroparatiisimaat eivät tee helposti verosopimuksia muiden maiden kanssa, eivätkä myöskään verota ulkomaisia asiakkaitaan ollenkaan tai mahdollinen verotus on hyvin vähäistä. Tästä syystä ulkomaalaisille asiakkaille tällaisten rahoituspalveluiden tarjoaminen voi olla veroparatiisimaiden pääasiallinen tulonlähde. (Sahavirta, 2007, 147; Sahavirta, 2008, 31–33.)

Tavoitteena harhautusvaiheessa on se, ettei varoja ja niiden laitonta alkuperää pystyttäisi enää yhdistämään toisiinsa. Riski kiinnijäämisestä pienenee aina sitä mukaa, mitä useamman valtion ja yrityksen kautta rahoja kierrätetään. Pestävän rahan ja esirikoksen yhdistäminen vaikeutuu myös samalla jokaisen siirron myötä. Yhtenä menetelmänä voidaan pitää myös verojen maksamista, sillä sitä tulkitaan yleensä näyttönä varojen laillisuudesta, minkä takia se voikin toimia hyvänä harhautuskeinona. (Neira et al. 2010, 8; Heikinheimo & Kuitunen 2/2004, 17; KRP, 2012)

4.3.3 Palautusvaihe

Kolmannen vaiheen, integratioinnin, kautta rikollista alkuperää olevat varat integroidaan eli palautetaan takaisin lailliseen ja terveeseen talouteen. (Grasso & Bellavia, 2012, s.276; UNODC 2011; Bello, 2016, 26; Chandna, 2017, 29)

Kuva 5: Palautusvaihe

Palautusvaiheessa varat palaavat niiden alkuperäiselle omistajalle. Mikäli rahanpesu on hyvin onnistunut, vaikuttavat varat olevan peräisin laillisesta lähteestä eikä niiden alkuperää voida jäljittää rikolliseen alkuperään. Sen jälkeen, kun varoja ei kyetä enää jäljittämään niiden alkuperäiseen lähteeseen, varoille luodaan uusi laillinen lähde. Palautusvaiheen aikana voidaan apuna käyttää yritystä, jotta rikollisella toiminnalla saadut rahat voitaisiin sekoittaa yrityksen laillisiin varoihin. Varallisuutta siirretään rahanpesussa usein kolmansien henkilöiden, eli bulvaanien, nimiin, mutta rikoksen tekijälle jätetään kuitenkin täysi määräysvalta kaikkeen omaisuuteen. (Chandna, 2017, 29; Neira et al., 2010, 8; Heikinheimo & Kuitunen, 2004, 17; Sahavirta, 2008, 33–36; KRP, 2012)

4.4 Rahanpesun menetelmät

Rahanpesun menetelmät ja mekanismit ovat moninaiset ja kehittyvät jatkuvasti, mutta niissä on kuitenkin myös tiettyä toistuvuutta. Toiminta aloitetaan useimmiten perustamalla useita yhtiöitä, jotka eivät kuulu samaan ryhmään, mutta joilla on kaikilla sama omistaja. Ensimmäinen yhtiö aloittaa kauppatoimen, joka voi olla esimerkiksi kiinteistön osto ja käyttää ainoastaan kaupan ennakkomaksuun puhdasta rahaa. Heti oston jäl-

keen yhtiö käyttää kiinteistöä pankkilainan vakuutena, jolloin kiinteistö on ostettu täysin tahrattomalla rahalla. Tässä vaiheessa käyttöön otetaan toinen yhtiö, joka tekee samoin kuin ensimmäinen yhtiö ja ostaa pankkilainan turvin kiinteistön joskus jopa kolminkertaiseen hintaan. Myyvänä osapuolena toimiva ensimmäinen yhtiö voi helposti todistaa, mistä raha on peräisin. Ostavalla osapuolella on hallussaan kiinteistö, mutta se on myös vahvasti velkaantunut. Seuraavassa vaiheessa operaatioon kuuluu se, että kiinteistön ostanut yhtiö menee konkurssiin, kun taas kiinteistön myyneen yhtiön ei tarvitse muuta kuin siirtää myynnistä saamansa varallisuus ulkomaille. Jos kauppaan on käytetty muista tulolähteistä peräisin olevaa rahaa, on selvästi kyse likaisen rahan pesusta. (Grasso & Bellavia, 2012, s.14; Chandna, 2017, 74–77)

Yllä kuvattu kiinteistökaupassa käytettävä rahanpesun perusmekanismi voi myös osittain vaihdella. Velkaantunut yhtiö voi käyttää hyödykseen myös arvonlisäveroa ja muita vähennyksiä sekä operoida markkinoilla valtion kustannuksella. Kiinteistön myynyt pääomayhtiö voi taasen esimerkiksi pyytää uutta pankkilainaa ja sijoittaa sen investointeihin tai hankintoihin. (Grasso & Bellavia, 2012, s.15)

Rahanpesun menetelmät uudistuvat nopeassa tahdissa, ja niihin liittyvät riskit pienevät. Sen vuoksi rahanpesijät ovat jo kauan sitten hylänneet käytännön kohdata henkilökohtaisesti rahanvälittäjä tai käteisen rahan siirtämisen suuremmissa mittakaavassa. Pankkien digitaalisia palveluita hyödyntäen ulkomailta ulkomaille tehtyjen tili-siirtojen avulla varat siirretään turvallisten kassakaappien kätköihin. Rikollisorganisaatiot voivat tätä keinoa hyödyntäen rauhallisin mielin hoitaa liiketoimiaan myös kaukaisissa kohteissa. Edellä mainittua menetelmää käytettäessä raha ei liiku. Ainoastaan takuut vaihtavat paikkaa. Malli muistuttaa omalainan toimintaperiaatetta. Esimerkiksi mafiapäällikkö, jolla on suuri omaisuus talletettuna sveitsiläiseen pankkiin, hakee asiamiehensä kautta lainaa italialaisesta pankista. Luonnollisesti pankki pyytää takuita. Asiamies ei esitäkään omaisuustakuita vaan ulkomaisen pankin todistuksen mafiapäällikön mittavista talletuksista. Pankki myöntää lainan, ja viranomaistutkimukset pirstoutuvat yhtiörakennelmien ja pankkisalaisuuden aallonmurtajaan. Virallisesti toimenpide on kuitenkin täysin moitteeton. Riskin otto on lainan myöntävän pankin kannalta käytännöllisesti katsottuna yhtä kuin nolla. Pankki on myöntänyt luottoa asiakkaalle,

jonka talletukset ovat moninkertaiset verrattuna myönnettyyn lainaan. Vastaavan kaltaisia rahanpesumenetelmiä käytetään rinnakkain yli- ja alilaskutuksen kanssa. (kohta 4.7.2) (Grasso & Bellavia, 2012, s.177–178)

Rikollisorganisaatiot käyttävät hyväkseen sähkörahaa, kun ne toimivat internetissä. Täydelliseen nimettömyyteen sekä yksinkertaisempaan ja nopeampaan pääoman siirtoon tarjoavat mahdollisuuden ne välineet, joilla ei ole minkäänlaista aineellista vastinetta. (Grasso & Bellavia, 2012, s.158)

Valvonnasta tekisi tehokkaampaa Smart Cardien käytön rajoittaminen. Nämä kortit ovat henkilökohtaisia sähkölompakoita, joiden sisältö on käteistä rahaa. Ja niin kuin aikaisemmin kerrottiin, käteisen rahan reittejä ei voi seurata. Smart Card toimii kuten ladattava pankkikortti, mutta siinä ei ole samoja pankkikortin rajoituksia. (Grasso & Bellavia, 2012, s.158)

Tietotekniikkapetokset ovat toinen potentiaalinen rahanpesurintama. Niin sanottu phishing perustuu henkilöllisyyden varastamiseen. Hakkeri anastaa pankkitilin omistajan henkilöllisyyden ja tyhjentää pankkitilin tilisiirron kautta toiselle tilille. Tili voi kuulua operaatiossa avustavalle rikoskumppanille tai ulkomailla sijaitsevalle välitystilille, josta varat siirtyvät edelleen. Varat, jotka on siirretty rikoskumppanin tilille, tämä käy nostamassa ne ja siirtää rahat yleensä Money Transfer-järjestelmän kautta petoksen organisoineelle henkilölle. Tällainen järjestelmä tarjoaa mahdollisuuden käyttää suurta määrää valeomistajia, jotka antavat tilinsä rahansiirtokäyttöön pientä korvausta vastaan. He ovat niin sanottuja valetilinomistajia tai money muleja. Valetilinomistajien rekrytointi tapahtuu pääasiassa internetin kautta. Rekrytointi-ilmoituksissa tarjotaan vaivattomia ansioita, eikä ehdokkaalta vaadita mitään muuta kuin, että hänellä on oma pankkitili. (Grasso & Bellavia, 2012, s.159–160)

Suomen rikoslain 32 luvun 6 §:ssä lueteltujen rahanpesutekotapojen mukaan rahanpesu voidaan toteuttaa yksinkertaisimmillaan pelkästään ottamalla varoja vastaan tai kuljettamalla niitä esimerkiksi ulkomaille. Nykyisin nämä järjestelyt ovat kuitenkin usein huomattavasti paljon monimutkaisempia ja ne sisältävät useiden eri metodien yhdistelmiä, joilla pyritään vaikeuttamaan rahan jäljittämistä. (Neira et al. 2010, 9)

Rahanpesun erivaiheissa on mahdollista tunnistaa useita erilaisia rahanpesun metodeja. Nämä menetelmät todennäköisesti vaihtelevat maittain sillä. Käytössä sovellettuihin metodeihin vaikuttavat kunkin maan talous, rahoitusmarkkinoiden monimutkaisuus, paikallinen lainsäädäntö sekä kansainvälinen yhteistyö rahanpesun ehkäisemiseksi. Kansainvälisesti neljä merkittävintä metodia ovat salakuljetus, kasinot ja muut uhkapelipaikat, vakuutukset sekä arvopaperit. Näistä metodeista osaa voidaan käyttää kaikissa kolmessa rahanpesun eri vaiheessa, mutta kaikkia metodeja ei. (Rauter & Truman, 2004, 27; Schott, 2006, 1–10)

Metodeista vanhin, eli salakuljetus, on lisääntynyt merkittävästi 2000-luvulla. Pankkien kiristynyt rahanpesuvalvonta nähdään yhtenä syynä tälle. Euroopan yhteisön alueelle saapuva tai sieltä poistuva henkilö on ilmoitusvelvollinen, jos hän kuljettaa käteisrahaa mukanaan vähintään 10.000 euroa. Ilmoitus tulee tehdä tulliviranomaiselle tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle. Euroopan Unionin asetus ei kuitenkaan rajoita käteisrahan tuomista tai viemistä, kyseessä on vain ilmoitusvelvollisuus. (Rauter & Truman, 2004, 27–28; Savolainen, 2007)

Todelliseksi rahanpesijöiden paratiiseiksi voidaan kutsua kasinoita. Niissä käteistä vaihdetaan pelimerkeiksi, jotka toimivat pelatessa käypänä valuuttana. Nämä pelimerkit voidaan vaihtaa takaisin käteiseksi tai shekiksi, kun pelit ovat mahdollisesti ohi. Pelimerkit voi vaihtaa käteiseksi eri henkilö joka alun perin vaihtoi käteisen merkeiksi. Rahan liikkeitä on näin ollen erittäin vaikea seurata kasinoissa. Nykyaikana myös verkossa tapahtuu paljon raha- ja uhkapelien pelaamista. Nettikasinoista onkin tullut yksi suosituista rahanpesun paikoista. (Rauter & Truman, 2004, 28; Chandna 2017, 218–220; Manning, 2011, 20; Poliisi, 2011)

Suosiotaan ovat myös vakuutuksissa kasvattaneet sellaiset vakuutukset, joissa maksetaan koko vakuutettavan esineen tai asian vakuutus kertausmaksuna vuosittaisten vakuusmaksujen sijaan. Rahanpesijät käyttävät tätä mekanismia hyödykseen. He tai heidän apurinsa ostavat sopivia kertausmaksuvakuutuksia, jotka he sitten peruuttavat, maksavat vaadittavat peruutusmaksut sekä muut seuraukset. Sen jälkeen he saavat vakuutuksiin sijoittamansa summat osittain takaisin. Vakuutuksen peruutuksesta rahanpesijä saa kuitenkin, joten voi rahan katsoa nyt olevan niin sanotusti puhdistunut. Tällaisen toi-

minnan valvontaa vaikeuttaa se, että suurin osa vakuutuksista myydään vakuutusasiamiesten kautta, minkä vuoksi vakuutusyhtiöt eivät ole itse yhteydessä vakuutuksen hankkijaan. (Rauter & Truman, 2004, 29)

Liiketoimissa arvopaperit ovat usein ja useissa käytettyjä. Sama mekanismi esiintyy myös lakisääteisillä rahoitusmarkkinoilla. Useimmiten arvopapereita hyödynnetään rahanpesun harhautus- ja palautusvaiheissa, sillä lainkuuliaisista välittäjistä suurin osa ei hyväksy käteistä näihin liiketoimiin. Tämä rajoitus ei kuitenkaan estä rikollisten toimimista. Rahanpesijän varat ovat onnistuneen sijoitusvaiheen jälkeen usein jo valmiiksi sisällä rahoitusjärjestelmässä. Harhautusvaiheessa rahanpesijä voi helposti ostaa arvopapereita rikollisilla toimilla hankituilla varoilla. Tämän jälkeen on helppo myydä arvopaperit ja saada myynnistä laillisesti rahaa. Haltija-arvopapereissa, toisin kuin tavallisissa arvopapereissa, ei tarvitse rekisteröidä omistajaa. Haltija-arvopapereiden omistuksen vaihto tapahtuu konkreettisesti arvopaperin luovuttamisella toiselle henkilölle. Vaihtotapahtuma ei näin ollen jätä jälkeensä todisteita. (Rauter & Truman, 2004, 30–31)

4.5 Siirtohinnoittelu

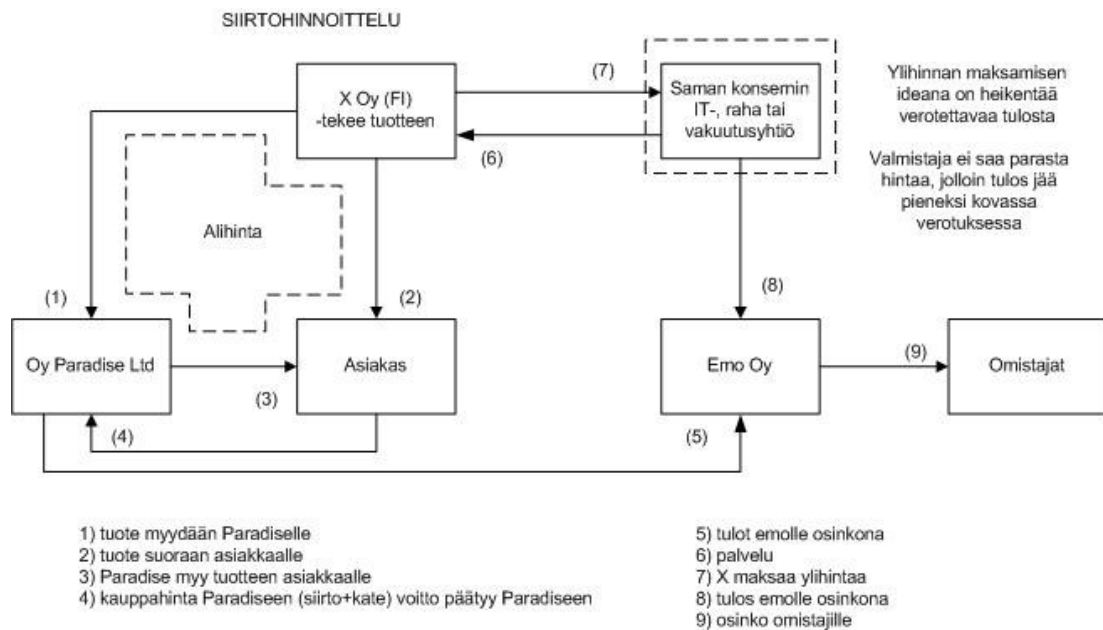
Suuryritysten toiminnan perustarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille. Tästä näkökulmasta katsottuna yrityksen maksamat tuloverot ovat kuluja yritykselle muiden kulujen joukossa. Niitä siis kannattaa välttää, jos niiden maksamisesta ei ole välttämistä suurempaa taloudellista hyötyä. Kansainvälinen verojärjestelmä on yrityksille hyvin monimutkainen sen harmonisoimattomuuden takia. Yritykset joutuvat käyttämään huomattavia resursseja jo pelkästään hoitaakseen verovelvoitteensa kaikissa niissä valtioissa, joissa ne toimivat. Keskeistä kansainvälisessä verosuunnittelussa on moninkertaisen verotuksen välttäminen. Kansainvälisesti toimivilla yrityksillä on myös kuitenkin huomattavia mahdollisuuksia minimoida niiden veronmaksua. Keskeisimmät verosuunnittelumahdollisuudet liittyvät toimintavaltion valintaan. Yritykset voivat sen avulla hyödyntää eri maiden sisäisiä lainsäädäntöjä ja eroavaisuuksia verosopimuksissa. Esimerkiksi yrityksen toimintoja on mahdollista sijoittaa matalan verotuksen maahan. (Helminen, 2012, 19)

OECD:n ohjeistuksen mukaan monikansalliset yritykset tulisi käydä kauppaa emoyhtiön ja sen ulkomaisten tytäryhtiöiden välillä siten, kuin ne olisivat toisistaan riippumattomia yrityksiä. Tämä ei kuitenkaan siinä mielessä toteudu, koska emo- ja tytäryhtiöt erittäin harvoin hinnoittelevat tuotteensa ja palvelunsa toisilleen markkinahintojen mukaisesti. (Finnwatch, 2009, 9)

Keskeisimmät mahdollisuudet verosuunnitteluun liittyvät tällöin aineettomien oikeuksien sekä toimintojen sijoittamiseen, erilaisiin sopimusehtoihin ja verokantojen eroavuuden sekä veropohjan epäyhtenäisyyden hyödyntämiseen. Sovellettavaan siirtohintaan vaikuttavat yhtiön aineettomat oikeudet, koska tyypillisesti kaupan se osapuoli, joka hallitsee yhtiön aineetonta omaisuutta, saa liiketoimesta suuremman hyödyn markkinaehtoperiaatetta sovellettaessa. Se, kumpi kaupan osapuolista hallitsee aineetonta omaisuutta, vaikuttaa siten esim. tavaran siirtohintaan. (Mehtonen, 2005, 210–296)

Siirtohinnoittelun merkitys valtioille on heijastunut myös yrityksiin. Tällä hetkellä siirtohinnoittelu on keskeisin ja kriittisin verokysymys erityisesti suuryrityksille. (Ernst & Young, 2010, 7)

Siirtohinnoittelun avulla yritykset pystyvät tekemään keskenään paljon muutakin kuin kauppaa: ne voivat verojen välttämiseksi siirtää yhtiön voittoja eri maihin, samoin ne voivat siirtää korkoja ja osinkoja pienemmän veroasteen maihin, yritykset myös myyvät yrityksiään toisille yrityksilleen, pääomittavat yrityksiään tai tekevät teknologiasiirtoja yritysten kesken. Teknologiasta veloitetaan alihintaa tytäryhtiöiltä. Toisia veloitetaan aineettomilla tutkimus- ja kehitystoiminnoilla, eikä kukaan voi sanoa, mikä niiden markkinahintainen veloitus olisi. (Finnwatch, 2009, 9)

Kuva 6: Siirtohinnoittelun rakenne

Perinteisesti siirtohinnoittelu tarkoittaa kansainväliseen kauppaan liittyvää hinnoittelua, joka yleensä tapahtuu konsernin sisällä, esimerkiksi siten, että tytäryhtiö ostaa jotain emoyhtiöltä. Siirtohinnoittelussa tulee noudattaa markkinaehtoperiaatetta. (Immonen, Ossa & Villa 2011, 271)

Tällä markkinaehtoperiaatteella tarkoitetaan verotusmenettely lain (VML) 31 §:n ensimmäistä momenttia eli sitä, että etuyhteydessä olevien toimijoiden välillä on noudatettava samoja ehtoja kuin sellaisten toimijoiden välillä, jotka ovat toisistaan riippumattomia. Siirtohinnoittelu vaikutus kohdistuu tuloverotukseen, koska liiketoimen hinnoittelu vaikuttaa suoraan verotettavan tulon suuruuteen. Markkinavoimat vaikuttavat toisistaan riippumattomiin osapuoliin niin, että liiketoimen ehdot ja verovelvollinen ovat oikeat, toisin kuin etuyhteydessä tapahtuvien toimijoiden välillä. (HE 107/2006, 3)

Kaupankäynnistä noin 60 prosenttia tapahtuu konsernien sisällä, joten tytäryhtiöt eivät välttämättä itsenäisesti pyrikään parhaaseen tulokseen, vaan koko konsernin kannalta. Konsernin verotus riippuu siitä, miten tytäryhtiöiden kesken voitto kohdennetaan. Esimerkiksi ohjelmistoilla tai netissä konsernin sisäistä kauppaa käyvät monikansalliset

yhtiöt voivat uudelleenkohdentaa niiden myyntiä ja muita liiketoimia verotusta alentaakseen. (Finnwatch, 2009, 9)

Hinta-arvioita voidaan tehdä hyvässä uskossa tai voittojen uudelleenkohdennuksen peittämiseksi. Yritykset voivat hyvin myös päättää noudattaa markkinahintaperiaatetta vain esimerkiksi teollisuusmaissa, eli siellä, missä veroviranomaiset tarkistavat siirtohinnoittelua. (Finnwatch, 2009, 9)

Useisiin maihin pirstaloitunut tuotanto ja raaka-aine vienti helpottavat ilmoitettavan myyntimaan valintaa. Monikansalliset yritykset voivat myös myydä raaka-ainetta toiselle yritykselle jalostusta varten tai konsernin sisällä markkinointiyritykselle, joka pystyy lisäämään voittomarginaalia työilleen. Näin myyntihinnasta osa siirtyy alkupe-
rämaasta markkinointimaahan, kenties puhtaasti vain verosuunnittelun vuoksi. (Finnwatch, 2009, 9)

4.6 Rojaltit ja lisenssimaksut

Immateriaalinen eli henkinen, aineeton pääoma koostuu patenteista, joista maksetaan rojalteja, sekä tekijänoikeuksista, joiden käytöstä maksetaan lisenssimaksuja. Tällaisia ovat esimerkiksi logoista, nimet ja erilaiset tunnuksat. Aineeton pääoma voi olla yrityksen itse kehittämää tai sen ostamaa. Rojaltien, lisenssimaksujen ja patenttien markkinaehtoinen hinnoittelu voi olla hyvinkin hankalaa. Hinnoittelu onkin näiden ja myös yksi siirtohinnoittelun ongelmista. (Finnwatch, 2009, 9–10)

Kansainvälisesti toimiva yritys pystyy suunnittelemaan toimintansa niin, että sen rahaliikenne ylittää valtiorajat mahdollisimman monta kertaa. Tällä tavoin lisätään mahdollisuuksia siirtää tulot tai voitot alhaisen verotuksen pariin. Yritys voi päättää, missä sen henkistä pääomaa omistetaan. Siirto alhaisen verotuksen maahan voi tapahtua ennen kuin henkistä pääomaa edes käytetään. Immateriaalioikeuksien todellisen arvon osoittaminen on erittäin vaikeata. Lähes kaikki yritykset pystyvät myös ”luomaan” itselleen henkistä pääomaa. Pelkkä yrityksen nimi saattaa jopa riittää siihen. Yleensä henkisen pääoman rekisteröinti on tarpeetonta, ja sen käytöstä veloittaminen ehkä yhtä

perusteetonta, mutta tuloa yhtiölle kertyy. Valmistusmenetelmistä maksetaan myös lisenssimaksuja. Mikäli emoyrityksen tai jonkun sen tytäryrityksen valmistusmenetelmää käytetään jossain konsernin muissa yrityksissä, tästä voidaan niitä veloittaa. (Finnwatch, 2009, 9–10)

4.7 Laskupetokset

Trade-Based Money Laundering (TBML) eli kauppaan pohjautuva rahanpesutekniikka. Perinteisessä rahanpesussa, johon liittyy rahansiirtoja, rikolliset pyrkivät pesemään, peittelemään tai laillistamaan laittomia varoja. Yleensä ne käyttävät erilaisia tekniikoita sijoittaakseen ensin likaista rahaa rahoituslaitoksiin tavoilla, jotka eivät käynnistä rahoituksen avoimuutta koskevia raportointivaatimuksia. Seuraavaksi he harhautusmielessä kerrostavat rahat siirtämällä sitä usein tilien välillä tai johdottamalla sen pankista pankkiin, usein monien lainkäyttöalueiden kautta. Lopuksi rikollisjärjestöt integroivat pestyn rahan takaisin talouteen ostamalla kiinteistöjä, yrityksiä, sijoittamalla osakemarkkinoille ja niin edelleen. Edellä mainitut kolme rahanpesun vaihetta on suunniteltu vaikeuttamaan tutkijoiden mahdollisuuksia seurata rahapolkua. (Cassara, 2016, 14)

TBML:ssä rikolliset pyrkivät myös oikeuttamaan varat. Ne tekevät niin ostamalla ja myymällä aidosti tai vilpillisesti kauppatavaroita käyttämällä erilaisia tekniikoita, jotka siirtävät arvoa erittäin tehokkaasti tavoilla, jotka joskus ohittavat rahanpesun selvittelyn raportointivaatimukset. Kauppaa käytetään myös kaikissa rahanpesun erivaiheissa: sijoittelussa, harhautuksessa ja integroinnissa. (Cassara, 2016, 14)

Vuonna 2010 maailmanlaajuinen tavarakauppa oli yhteensä noin 31 biljoonaa dollaria ja vuonna 2023 noin 42 biljoonaa dollaria. Maailmanlaajuisen kaupankäynnin valtava koko lisää TBML:n todennäköisyyttä. Aivan kuten perinteisessä rahanpesussa, kun rikolliset sekoittavat tai tuovat laitonta rahaa lailliseen rahaan rahoituslaitosten kautta, sama pätee kansainväliseen kauppaan. Kansainvälisen kaupan suuri määrä peittää satunnaisen epäillyn siirron. Maailmankaupan pelkkä suuruus ja melu ovat ensisijainen ongelma lainvalvonta- ja tulliviranomaisille ympäri maailmaa niiden pyrkimyksissä

havaita ja torjua TBML:ää. Sen lisäksi, että kaupan valtava määrä ja satunnaiset laitomat liiketoimet sekoittuvat laillisen kaupan ylivoimaiseen prosenttiosuuteen, on muitakin tekijöitä, jotka yhdessä vaikeuttavat viranomaisten epäilyttävien kauppatapahtumien seuranta:

- Yritysmaailmassa on lukemattomia, monimutkaisia kauppараhoitussopimuksia.
- Veronkiertoon ja pääomapakoon liittyy yleensä laillisten varojen siirto rajojen yli, mikä vaikeuttaa aikomusten erottamista toisistaan.
- Maanalaiset rahoitusjärjestelmät, jotka ovat vahvasti riippuvaisia kaupasta, ovat luonteeltaan läpinäkymättömiä.
- Kaikilla teollisuuden ja hallinnon tasoilla on rajallinen ymmärrys ja resurssit epäilyttävien kauppatapahtumien havaitsemiseksi.
- Rikolliset, huijarit ja verohuijarit käyttävät erilaisia tekniikoita ja järjestelmiä kaupan väärinkäytössä.
- Korruptio on suuri fasilitaattori monissa TBML-muodoissa.

Kauppaan perustuvaa rahanpesua (TBML:ää) pidetään yleensä monimutkaisena rahanpesumenetelmänä. Sen osat on leikattu yli alakohtaisten rajojen ja kansallisten rajojen. TBML:n ja arvonsiirron erottaminen kansainvälisen kaupan laillisesta toiminnasta on joskus melko vaikeaa. Ja TBML yhdistetään usein muihin yleisiin rahanpesutekniikoihin, kuten rahoitustapahtumien kerrostamiseen, offshore-pöytälaatikkoyhtiöiden käyttöön, irtorahan käyttöön ja erilaisiin maanalaisiin rahoitusjärjestelmiin. (Cassara, 2016, 14–15; WTO, 2025)

4.7.1 Miten TBML toimii?

Kauppaan perustuva rahanpesu (TBML) alkaa yleensä laskusta. Ensisijaisessa muodossaan se keskittyy laskupetoksiin ja niihin liittyvään tositteiden manipulointiin. Kun ostaja ja myyjä työskentelevät yhdessä, tavaroiden (tai palvelujen) hinta voi olla mitä osapuolet haluavat sen olevan. Kuten Raymond Baker, yksi maailman johtavista talousrikosten asiantuntijoista, toteaa ytimekkäästi: "Kaikki, mikä voidaan hinnoitella, voidaan hinnoitella väärin. Väriä hinnoitteluja tehdään joka päivä, jokaisessa maassa,

suurella osalla tuonti- ja vientitapahtumista. Tämä on yleisimmin käytetty tekniikka likaisen rahan tuottamiseen ja siirtämiseen." (Baker, 2005, 134; Cassara, 2016, 15)

Ensisijaiset tekniikat, joita käytetään laskupetoksiin ja manipulointiin, ovat:

- Yli- ja alilaskutus sekä tavaroiden ja palvelujen siirrot
- Tavaroiden ja palvelujen moninkertainen laskutus
- Väärin kuvailut tavarat ja palvelut

Muita edellä mainittuihin liittyviä yleisiä tekniikoita ovat:

- Lyhyt toimitus: Näin tapahtuu, kun viejä toimittaa vähemmän tavaroita kuin laskutettu tavaramäärä, mikä vääristää tavaroiden todellisen arvon asiakirjoissa. Tämän tekniikan vaikutus on samanlainen kuin ylilaskutuksella.
- Ylilaivaus: Viejä toimittaa enemmän tavaroita kuin mitä laskutetaan, mikä vääristelee tavaroiden todellista arvoa asiakirjoissa. Vaikutus on samanlainen kuin alilaskutuksella.
- Phantom-toimitus: Tavaroita ei varsinaisesti lähetetä. Luotuja petollisia asiakirjoja käytetään perusteena maksamiselle ulkomailla. (Cassara, 2016, 15–16)

4.7.2 Laskupetos

Rahanpesu ja arvonsiirto tavaroiden ja palvelujen yli- ja aliarvostuksen kautta on yleinen käytäntö kaikkialla maailmassa. Tämän tekniikan keskeinen tekijä on kauppatavaroiden harhaanjohtaminen arvon siirtämiseksi tuojan ja viejän välillä tai velka-/saldo tilien maksamiseksi kauppaosapuolten välillä. Tavaroiden lähetys (todellinen tai kuvitteellinen) ja siihen liittyvät asiakirjat suojaavat rahansiirron. (Cassara, 2016, 16)

Ensinnäkin viejä voi alittaa käyvän markkinahintansa alittavat tavarat ja siirtää arvoa tuojalle välttämällä samalla suurempiin rahansiirtomuotoihin liittyvää valvontaa. Arvo, jonka tuoja saa myydessään (suoraan tai välillisesti) tavaroita avoimilla markkinoilla, on huomattavasti suurempi kuin määrä, jonka tuoja maksoi viejälle. (Cassara, 2016, 16)

Esimerkiksi Yhdysvalloissa sijaitseva yritys A toimittaa miljoona hilavitkutinta, joiden arvo on 2 dollaria, Meksikossa sijaitsevalle yritykselle B. Laskussa yritys A listaa hilavitkuttimet kuitenkin vain 1 dollarin hintaan, ja meksikolainen maahantuoja maksaa yhdysvaltalaiselle viejälle vain miljoona dollaria niistä. Näin ollen lisäarvoa on siirretty Meksikoon, jossa maahantuoja voi myydä (suoraan tai epäsuorasti) hilavitkuttimia avoimilla markkinoilla yhteensä 2 miljoonalla dollarilla. Meksikolaisella yrityksellä on sitten useita vaihtoehtoja: se voi pitää voitot; siirtää osan niistä pankkitilille maan ulkopuolelle, jossa tuotot voidaan pestä edelleen kerrostamalla ja integroimalla; jakaa tuotot yhdysvaltalaisen viejän kanssa (riippuen heidän suhteensa luonteesta); tai jopa siirtää ne rikollisjärjestöön, joka voi olla liiketapahtumien takana oleva voima. (Cassara, 2016, 16–17)

Siirtääkseen arvoa vastakkaiseen suuntaan viejä voi ylittää tavaroita, jotka ylittävät niiden käyvän markkinahinnan. Tällä tavoin viejä saa arvoa tuojalta, koska tuojan maksu on suurempi kuin tavaroiden todellinen arvo avoimilla markkinoilla. (Cassara, 2016, 17)

Laskujen manipulointi on tehty helpoksi. Sen avulla voidaan tarpeen mukaan rahaa tuoda tai siirtää pois.

Rahan siirtäminen pois:

- Tuo tavarat yliarvostetuilla hinnoilla tai vie tavaroita aliarvostetuilla hinnoilla.

Rahan tuominen:

Tuo tavaroita aliarvostetuilla hinnoilla tai vie tavaroita yliarvostetuilla hinnoilla. (Cassara, 2016, 17)

Toinen tekniikka, jota käytetään rahan siirtämiseen kaupan varjolla, on laskea liikkeesseen useita laskuja samasta kansainvälisestä kaupasta. Tämä tehdään perustelemaan useita maksuja samasta tavaralähetyksestä. Vaikka kyseessä voi olla kuvitteellinen hinnoittelu, toisin kuin yli- ja alivaltiointiedustelu, tuojan tai viejän ei tarvitse esittää kauppalaskussa tavarahan hintaa väärin. Järjestelmän monimutkaisuuden lisäämiseksi huijarit käyttävät joskus eri rahoituslaitoksia maksujen suorittamiseen. (Cassara, 2016, 20)

Esimerkiksi osana Operaatio Polar Capin analyysia, joka koski huumeiden myynnistä saatua valtavaa tuottoa Yhdysvalloissa, tutkittiin Euroopan ja Lähi-idän kultakauppi-aita. He lähettivät useita laskuja samasta kulturalähetyksestä. Laskut helpottivat pestyn huumerahan kansainvälistä maksamista eri tileiltä Yhdysvalloissa. (Cassara, 2016, 20)

4.8 Erinäisiä rahanpesun ja aggressiivisen verosuunnittelun menetelmiä

Aggressiivisessa verosuunnittelussa ja rahanpesussa käytetään osittain samoja menetelmiä ja mekanismeja. Yleensä eri menetelmiä käytetään yhdessä ja niitä voidaan tarpeen mukaan myös muunnella kulloisenkin tilanteen vaatimuksiin sopivaksi. (Rauter & Truman, 2004, 30)

4.8.1 Epäviralliset varojen siirtojärjestelmät

Välittäjää käyttävä rahansiirto eli Halawa. Tämä järjestelmä syntyi 700–800 luvulla, kauan ennen varsinaista pankkijärjestelmää ja se toimii lähinnä Pohjois-Afrikassa ja Lähi-idässä. Kansainvälisesti tunnettu slanginimitys Halawa tulee Intian kielestä. Halawa-järjestelmä pohjautuu menettelytavoista sopineisiin pankkiireihin. Kun toimija A maksaa lähtömaassa Halawa-pankkiirille, hän saa velkatunnuksen, joka toimitetaan toiselle toimijalle B kohdemaassa. Toimija B nostaa varat kohdemaan Halawa-pankkiirilta. Valekauppaa tai valelaskutusta hyödyntäen Halawa-pankkiirit tasaavat omat kulunsa. Yksinkertaistettuna tässä menetelmässä siis käteinen raha annetaan välittäjälle maassa A, joka muuttaa rahan maassa B toiseksi käteisvaluutaksi, tai joskus kullaksi. Välittäjä hoitaa usein kaikki rahanpesun vaiheet. Yllättävää kyllä, mutta Suomessa Halawa-toiminta on täysin laillista, mutta se on kuitenkin luvanvaraista liiketoimintaa. (Chandna, 2017, 37–39; Rauter & Truman, 2004, 30; Andersén & Salmela, 2024, s. 26)

4.8.2 Elektroninen varojen siirto

Elektroninen varojen siirto viittaa menetelmään, jonka avulla pankit valvovat rahan-siirtoja lähettämällä sähköisesti ilmoituksen toiselle rahoituslaitokselle. Tällaiset siirrot ovat ensisijainen väline kaikissa rahanpesuprosessin vaiheissa, mutta etenkin harhauttamisvaiheessa. Jotta varojen alkuperä olisi vaikeampi selvittää, niitä voidaan siirtää useiden eri pankkien kautta, jotka sijaitsevat maissa, joiden lainsäädännöt eroavat toisistaan. Varojen siirrot voidaan tehdä myös usealta eri pankkitililtä, jonne talletukset on tehty smurffaamalla eli talletettu pieninä erinä useasta paikasta ja eri aikoina. Nämä kohteena olevat varat siirretään useimmiten ensisijaisesti ulkomailla sijaitsevalle tilille. (Chandna, 2017, 35; Rauter & Truman, 2004, 30)

Laillinen maksujen välityspalvelu rinnastetaan elektroniseen varojen siirtoon. Maksupalveluja tarjoavat yritykset ovat pankkien kanssa samassa asemassa varojen siirrossa, heiltä vaaditaan varojen alkuperän ja asiakkaiden tuntemusta, aivan kuten pankeilta-kin. Ruotsalainen maksupalveluyritys Klarna Bank Ab sai Ruotsin finanssivalvonnalta 500 miljoonan kruunun sakon rahanpesun vastaisten määräysten rikkomisesta. Maksupalveluyritys oli rikkonut vuosina 2021–2022 useita rahanpesun keskeisiä sääntöjä koskien asiakkaan tuntemiseen ja yleisen riskiarvioinnin vaatimukseen liittyen. (Yle, 2024)

4.8.3 Laillisen liiketoiminnan omistus

Likainen raha voidaan lisätä laillisen liiketoiminnan käteistulojen joukkoon. Tämä menetelmä toimii erityisesti niillä yrityksillä, joilla on paljon käteistuloja, kuten ravintolat, baarit ja videovuokraamot. Ylimääräinen raha vain yksinkertaisesti lisätään kassatuloihin. Tässä rahanpesutavassa pesijälle kustannuksena ovat kuitenkin verotuksessa menetettävät tulot. Niissä yrityksissä, joissa liiketoimet ovat paremmin dokumentoituja, likainen raha voidaan saada mukaan liiketoimintaan manipuloimalla laskuja. Yritys voi esimerkiksi tarjota alennusta, jos asiakas maksaa käteisellä. Tällöin yritys voi kuitenkin ilmoittaa kirjanpidossa alkuperäisen myyntihinnan, ja korvata annetun alennuksen määrän likaisella rahalla. Tätä hieman kehittyneempi järjestelmä mahdollistaa

rikollisen hyötyvän jopa kahdesti likaisen rahan sijoittamisesta lailliseen järjestelmään. Pestyt varat ensimmäiseksi sekoitetaan yrityksen perustamiseen käytettyihin varoihin, ja toiseksi myydään yrityksen osakkeita viattomille sijoittajille. (Chandna, 2017, 86–88; Rauter & Truman, 2004, 30–31)

4.8.4 Kuoriyritykset

Kuoriyritykset ovat sellaisia yrityksiä, jotka ovat paperilla olemassa, mutta oikeasti niillä ei ole lainkaan liiketoimintaa, tai sitä on todella vähän. Yleensä yritykset ovat perustettu usein ulkomaille ja niillä on pankkitilit, joissa raha saa palautusvaiheen aikana olla sijoitettuna. Kuoriyrityksillä on monia mahdollisia käyttötarkoituksia. Yhtenä esimerkkinä tällaisesta toiminnasta yritys voi ostaa kiinteistöjä tai muuta omaisuutta ja myydä niitä omalle kuoriyhtiölleen nimelliseen hintaan. Kuoriyritys voi sitten myydä omaisuutta eteenpäin viattomalle kolmannelle osapuolelle alkuperäiseen hankintahintaan. (Chandna, 2017, 89; Rauter & Truman, 2004, 31)

4.8.5 Kiinteistökaupat ja rakentaminen

Kiinteistökaupat ja rakennusala voivat verhota laittomia varojenlähteitä tai avustaa laillisesti yrityksiä varsinkin, jos niillä on paljon käteisvarallisuutta. Kuoriyritysten avulla tai väärillä nimillä voidaan ostaa ja myydä materiaaleja, työkaluja ja muuta tarpeistoja. Kiinteistöjä ja arvokkaampaa tavaraa voidaan helposti käyttää myös harhautusvaiheen rahansiirtojen vakuutena. Rahanpesumenetelmistä tämä on eniten käytetty. (Chandna, 2017, 75; Rauter & Truman, 2004, 31)

4.8.6 Tavaroiden ja lahjojen osto

Tavaroiden ja erilaisten lahjojen ostaminen voi olla erityisen houkutteleva käytäntö rahanpesuun, varsinkin tiettyjen hyödykkeiden kohdalla. Kulta on erittäin suosittua,

koska se on yleisesti hyväksyttyä ja säilyttää hyvin arvonsa. Kultaa voi helposti muokata uusiin ja erilaisiin muotoihin ja se tarjoaa näin ollen hyvän anonymiteetin omistajalleen. Mielenkiintoinen kohde rahanpesulle ovat taide ja muut arvoesineet, kuten harvinaiset taulut tai postimerkit, koska myyntitodistuksia on helppo väärentää. Lisäksi ne ovat kansainvälisesti helposti siirrettävissä ja myytävissä. (Chandna, 2017, 50; Rauter & Truman, 2004, 31)

4.8.7 Valuutanvaihtopisteet

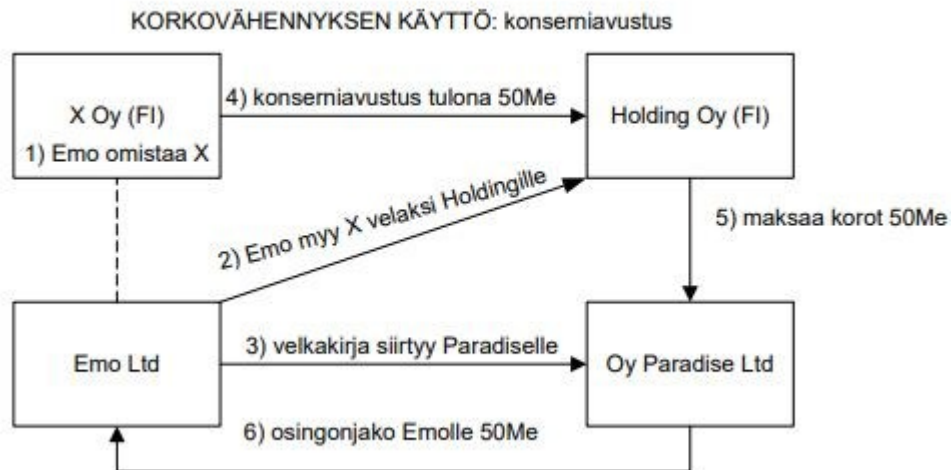
Valuutanvaihtopisteitä käytetään rahanpesuun, koska ne eivät ole läheskään yhtä tiukasti säänneltyjä kuin pankit. Niitä säännellään hyvin vähän tai niitä ei säännellä lainkaan. Ruotsalainen valuutanvaihtoyhtiö Forex sai vuonna 2008 sakkoa 50 miljoonaa kruunua siksi että sillä oli vakavia puutteita rahanpesun estämiseen liittyvissä vaatimuksissa ja toimintamalleissa, kuten henkilöllisyyksien tarkistamisessa. (Iltasanomat, 2008; Rauter & Truman, 2004, 31)

4.8.8 Korkovähennys

Korkovähennys ja konserniavustus ovat yksi suurten yritysten ja kansainvälisten konsernien käyttämä aggressiivisen verosuunnittelun keino. Menetelmä on laillinen, mutta sitä käytetään erittäin paljon hyväksi pienentämään veroja ja pahimmissa tapauksissa välttämään verot kokonaan. Menetelmä ei ole kaikkein yksinkertaisin, sillä parhaiten toimiakseen se edellyttää useamman yrityksen, sekä korkeammin verotetuissa että matalamman veroasteen maissa. (Frontline, 2013)

Yksinkertaistettuna menetelmä toimii seuraavasti, kuten kuvasta 7 voidaan nähdä. Ulkomainen emoyritys omistaa korkean veroasteen maassa yrityksen, joka kuuluu konserniin. Emo yritys myy palveluja konsernia hallinnoivalle holding-yhtiölle. Myynti tapahtuu velaksi, joten holding-yhtiö ei maksa saamiaan palveluja, vaan kerryttää myynnille korkoa. Emoyritys siirtää tekemänsä holding-yhtiön velkakirjan veropara-

tiisissa olevalle yritykselle. Korkean verotuksen yritys maksaa holding-yhtiölle konserniavustusta. Yritys saa näin oikeuden vähentää maksamansa konserniavustuksen verotuksessa, jolloin verotettavan tulon määrä pienenee merkittävästi. (Frontline, 2013)

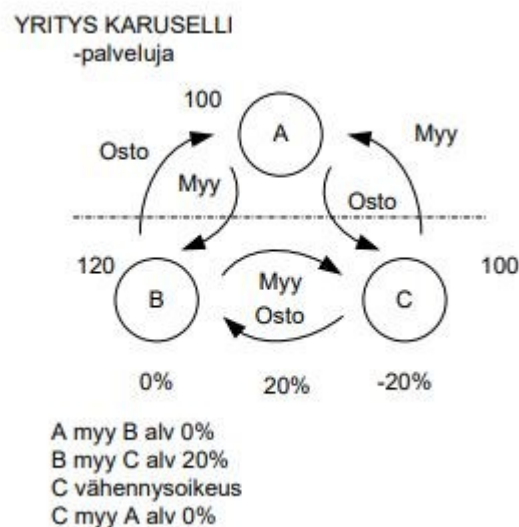
Kuva 7: Korkovähennys

Holding-yhtiön saama konserniavustus rinnastetaan yrityksen saamaksi verotettavaksi tuloksi. Holding-yhtiö maksaa saamansa konserniavustuksen verran korkoja veroparatiisiyhtiölle, jolla on yhtiön velkakirja. Holding-yhtiö saa vähentää maksamansa korot verotuksessa, jolloin tulona saatu konserniavustus kumoutuu verotettavasta tulon määrästä. Veroparatiisiyritys maksaa saamansa korkotulot osingonjakona emoyritykselle. Useimmiten veroparatiisista maksetut osinkotulot ovat monissa maissa verottomia. Näin emoyritys saa siirrettyä verotonta tuloa korkean veroasteen maista. (Frontline, 2013)

Suomessa on pyritty rajoittamaan korkovähennysoikeutta sääntelyllä. Sääntelyn tavoitteena on turvata Suomen veropohjaa nykyistä laajemmalla korkorajoitussääntelyllä siten, että siinä huomioidaan myös yritystoiminnan edellytysten turvaaminen. Sääntelyllä rajoitetaan muutoin vähennyskelpoisten korkomenojen vähentämistä. Sääntelyn tarkoituksena on ehkäistä verotuottojen kannalta merkityksellistä korkojen vähentämiseen liittyvää aggressiivista verosuunnittelua. (HE 150/2018 vp)

4.8.9 Alv-karuselli

Yksi rahanpesun menetelmistä on Karuselliksi-nimetty käytäntö. Eräissä saksalaisessa poliisin suorittamassa rahanpesuoperaatiossa alettiin epäillä, että yksi tekstiviestejä lähettävä firma oli vain pöytälaatikkoyritys. Tarkemmat poliisitutkimukset toivat päivänvaloon monia muitakin samalla karuselliperiaatteella toimivia aloitteita. Menetelmän toimintaperiaate antoi mahdollisuuden suorittaa miljardien eurojen edestä väärennettyjä myyntioperaatioita. Näistä saatu tuotto antoi mahdollisuuden jättää maksamatta arvonlisäveroa. Menetelmä on yksinkertainen. Siinä perustetaan EU:n alueelle uusi yhtiö varta vasten kyseistä operaatiota varten tai käytetään mahdollisesti jo olemassa olevaa yhtiötä. Kutsumme sitä yhtiö A:ksi. Toiminnassa on mukana myös esimerkiksi Italiassa oleva yhtiö, jota kutsumme yhtiö B:ksi. Karuselli alkaa pyöriä kuvan 8 mukaisesti. (Grasso & Bellavia, 2012, 262-263)

Kuva 8: Alv-karuselli

Yritys A myy yritykselle B palveluja, tässä tapauksessa ne olivat puhelinpalveluja sekä puhelinkortteja, joiden sisäänrakennettujen ohjelmistojen avulla voidaan imuroida internet-sisältöjä, kuten esimerkiksi aikuisviihdettä. Yritys A ei maksa liikevaihtoveroa, sillä myynti on tapahtunut kahden Euroopan unionin jäsenmaan välillä. Jatkossa B myy palvelutoiminnan italialaiselle yhtiölle, jota kutsumme yhtiö C:ksi. C maksaa normaalin 20 prosentin liikevaihtoveron. Sopikaamme yksinkertaisuuden vuoksi, että

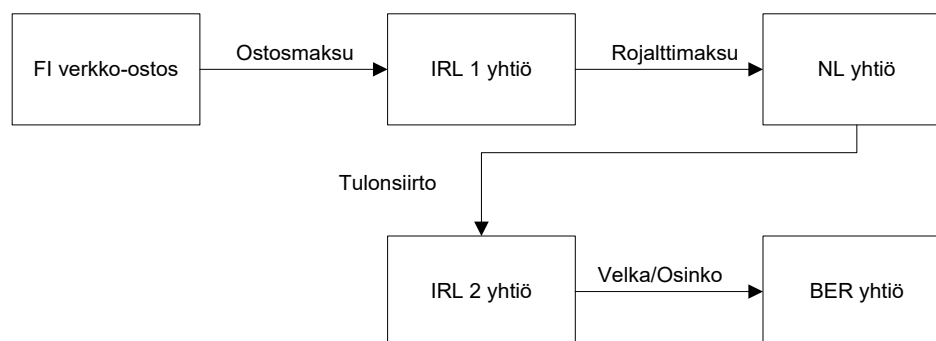
myyntihinta on 100. Niinpä C maksaa 120, koska hintaan lisätään liikevaihtovero. Yhtiö C kuitenkin myy palvelutoiminnan yritykselle A. eikä A:n tarvitse maksaa liikevaihtoveroa, koska myynti tapahtuu jälleen kahden Euroopan unioniin kuuluvan valtion välillä. (Grasso & Bellavia, 2012, 263)

Yhtiö C on näin maksanut B:lle 120, ja B:n tulisi maksaa verottajalle 20. Näin B ei kuitenkaan tee, sillä koko kauppa on ollut pelkkää silmänlumetta. Yhtiöllä C:lla on nyt kuitenkin 20 arvoinen vähennysoikeus tulevien asiakkaidensa maksamasta arvonlisäverosta. (Grasso & Bellavia, 2012, 263)

Tämän menetelmän veropetos perustuu karusellitoimintaan, jonka ansiosta yhtiö C on voinut viedä kirjanpitoonsa oikeuden verovähennykseen B:lle suorittamansa maksun perusteella. Tuo summa on pimeää rahaa, joka katoaa veroparatiisien kätköihin ja samalla tönäisee liikkeelle rahanpesumyllyn. (Grasso & Bellavia, 2012, 263)

4.8.10 Double Irish with Dutch Sandwich

Tätä keinoa käyttävät erityisesti monikansalliset yritykset, kuten Google, Apple ja Amazon. Siinä käytetään kuvan yhdeksän mukaisesti hyväksi kahta irlantilaisista yritystä ja yhtiötä Alankomaissa. (Frontline, 2013)

Kuva 9: Double Irish

Kun esimerkiksi suomalainen ostaa mainoksen Googlelta, raha siirtyy Googlen tytäryhtiölle Irlantiin. Mainoksesta ei makseta Alvia Suomeen. Irlannissa pitäisi maksaa

12,5 % vero tuloista. Sen sijaan Google maksaa omalle tytäryhtiölleen Hollantiin rojaltimeksuja, minkä perusteella Irlannin yhtiö saa verovähennysoikeuden. Hollannin yhtiö siirtää rahat takaisin Irlantiin toiselle yhtiölle, jolta ei peritä lainkaan tuloveroja. Sen jälkeen rahat siirtyvät Bermudalle, jossa Googlen tuotemerkkiä hallinnoidaan. (Frontline, 2013)

4.8.11 Repo-105

Investointipankeilla on omat sisäiset menetelmänsä, joilla voidaan vaikuttaa pankin julkaistavaan tulos- ja taselaskelmaan. Tästä esimerkkinä on Repo-105, Lehman Brothers -investointipankin käyttämä kirjanpidollinen peliliike, jolla saadaan tase näyttämään todellisuutta paremmalta. Repo on lyhenne sanasta "repurchase" (takaisinosto) ja 105 viittaa tässä siihen, että käytetyt varat olivat vähintään 105 % arvoiset saadusta vastikkeesta. (Frontline, 2009a, b)

Tavallisessa takaisinostossa (repossa) Lehman keräsi käteistä myymällä omaisuuttaan välittömällä velvollisuudella ostaa ne takaisin seuraavana päivänä tai useita päiviä myöhemmin; tällaisia liiketoimia käsiteltiin rahoituksena, ja varat pysyivät Lehmanin taseessa (Frontline, 2009a; Mouneimneh, 2015, 11).

Repo-105-transaktiossa Lehman Brothers teki täsmälleen samoin, mutta koska omaisuuserät olivat vähintään 105 % saaduista käteisvaroista, kirjanpitosäännöt mahdollistivat transaktioiden käsittelyn myyntinä eikä rahoituksena, jolloin varat voitiin poistaa taseesta. Ennen tulokatsauksen julkistamista jokaisen vuosineljänneksen loppupuolella tehtiin Repo-105-transaktio, jotta Lehmanin vähimmäisomavaraisuusastetta saatiin alennettua ja purettua muutama päivä neljännesvuosikatsauksen julkaisemisen jälkeen. Lehman Brothers käytti toiminnassaan Repo-105:n lisäksi Repo-108:aa. Toimintaperiaate oli täysin sama, mutta ensin mainittu tuotti 4,76 %:n ja jälkimmäinen 7,41 %:n vaikutuksen. Toisin sanoen 105 dollarin lainasta maksettiin 100 dollaria käteistä ja 108 dollarin lainasta sai myös 100 dollaria. Käyttämällä Repo-105:tä, jossa Lehman Brothers pienensi vähimmäisomavaraisuusastettaan väliaikaisesti siirtämällä

sijoitusomaisuutta takaisinostosopimuksilla, neljännesvuosittain ja vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä, investointipankki pystyi salaamaan huomattavasti huonomman taloudellisen tilanteensa (Frontline, 2009b; Mouneimneh, 2015, 12).

Lehman Brothers ei julkistanut käyttäneensä Repo-105-nimistä kirjanpito liikettä hallinnoidessaan tasettaan siten, että he poistivat väliaikaisesti noin 50 miljardin dollarin varat taseesta vuoden 2008 ensimmäisen ja toisen neljänneksen lopussa. Lehman Brothers käytti toimintaansa New Yorkin ja Lontoon yksiköitään. Linklaters, Lehmanin asianajotoimisto Lontoossa, oli hyväksynyt tämän käytännön, mutta se ei estänyt monia ylempiä toimihenkilöitä olemasta huolissaan toiminnasta ja sen vaikutuksista (Sorkin, 2009).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Tässä opinnäytetyössä haluttiin selvittää mitä veroparatiisit ovat, missä ne ovat ja miten ne toimivat. Lisäksi haluttiin tutkia rahanpesua, sen rakennetta ja menetelmiä. Tulosten perusteella veroparatiisit ympäröivät meitä, vaikka emme sitä tiedosta. Suuri osa kansainvälisestä kaupasta käyttää hyväkseen veroparatiiseja ihan laillisesti, ovathan ne pankkien ja suurten tilitoimistojen kehittämiä palveluja.

Veroparatiiseissa on hyvin matala verotus ja korkea pankkisalaisuus. Näiden maiden ja alueiden tarjoamia palveluja käytetään apuna verosuunnittelussa ja välttämään kaksoisverotus kansainvälisessä kaupassa. Valitettavasti veroparatiisien järjestelyt auttavat myös piilottamaan varallisuutta, peittämään omistajuuden ja välttämään verot kokonaan. Tätä käytetään väärin hyväksi, eikä aina ole laillistakaan.

Vaikka veroparatiisien toimintaa pyritään rajoittaa ne eivät ole häviämässä mihinkään. Niiden toimintaa vain sopeutetaan uusiin säännöksiin ja uusia toimintamekanismeja kehitetään jatkuvasti. Veroparatiisit ovat myös kytköksissä kansainväliseen rahanpesuun, joka on yksinkertaistettuna rikollisen varallisuuden muuttamista lailliseksi.

Rahanpesu on yksi vakavan rikollisuuden ilmenemismuodoista globaalilla tasolla. Rahanpesu vääristää kaikkien maiden talousjärjestelmiä kansainvälisen vaikutuksen vuoksi. Rahanpesu koostuu kolmesta vaiheesta: sijoitus-, kerrostumis- ja integrointi- eli palautusvaiheesta. Varoja voidaan esipestä ja varsinaista rahanpesua voidaan tehdä monta kierrostakin, jotta varojen oikea alkuperä katoaa. Rahanpesua voi harjoittaa pienimuotoisesti, mutta eniten sitä tapahtuu isommassa mittakaavassa laskupetosten, siirtohinnoittelun ja kiinteistökauppojen avulla. Kansainväliseen kauppaan perustuva rahanpesu onkin merkittävässä asemassa kaikessa rahanpesuun liittyvässä toiminnassa.

Rahanpesussa, kuten veroparatiiseissakin, menetelmiä on monia ja niitä kehitellään edelleen paremmiksi ja monimutkaisemmiksi, jotta varojen alkuperän selvittäminen olisi mahdollisimman vaikeaa, jos ei jopa mahdotonta. Ilmiönä rahapesu ja veroparatiisit ovat olleet olemassa kauan ja tulevat edelleen olemaan. Niiden toiminta vain kehittyy ja sopeutuu muuttuvien verosäännösten ja maailman taloustilanteen mukaan joustavasti ja usein ennen kiristyvien rajoitusten astumista voimaan.

Tämä opinnäytetyö antaa hyvän perustan ja pohjatiedon yksityiskohtaisemmille ja erikoistuneille opinnäytetöille. Tässä ei ole tutkittu tarkemmin yksittäisiä veroparatiisimaita, niiden erikoisuuksia ja vaikutuksia talouden ja yhteiskunnan eri osa-alueille. Kreikkalaisten laivanvarustajien oikeudet ja käyttämät menetelmät ovat iso osa veroparatiisikäytäntöjä, onhan maailman kauppalaivasto merkittävän suuri. Tai Irlannin antamat aineettoman omaisuuden verotukseen liittyvät sopimukset. Niiden määrää tai vaikutusta ei ole tässä työssä tutkittu kovinkaan tarkasti. Tämä työ antaa mahdollisia uusia aiheita ja tutkimuskohteita opinnäytetöihin tuleville uusille opiskelijoille.

6 TULEVAISUUDEN NÄKYMIÄ

Tämä opinnäytetyö voi toimia hyvänä pohjana laajemmalle tai yksityiskohtaisemmalle tutkimukselle. Veroparatiisien historiallisen kehityksen vertailulle tämä työ antaa hyvän alun. Veroparatiisien talousvaikutuksista tässä työssä on kerrottu vähän ja tieto ei ole ajantasaista. On arvioitu tässä työssä mainittujen summien kasvaneen 1,5–2-kertaisiksi. Myös tutkimukselle veroparatiiseihin sijoitettujen pääomien määrästä eri aikakausina, antaa tämä tutkimus sopivan lähtökohdan.

Rahanpesun suhteen tämä työ antaa kattavan perustiedon sekä paljastaa joitain mekanismeja yksityiskohtaisemmin. Näitä mekanismeja on kuitenkin paljon, ja monet niistä on sidonnaisia kyseisen maan omiin säännöksiin ja käytössä oleviin toimintatapoihin, kuten erilaiset kuponkihujaukset ja rahansiirtokäytännöt, josta voidaan esimerkiksi mainita sekut. Suomessa sekkien käyttäminen maksuvälineenä hiipui 80-luvun lopulla, kun taas Yhdysvalloissa niitä käytetään edelleen. Erilaisia rahanpesun mekanismeja voisi avata tarkemmin jatkotyönä, ja ottaa selvää uusista menetelmistä.

Veroparatiiseihin kytköksissä olevia tietovuotoja on useita erilaisia ja eri paikoista. Ne pohjautuvat kaikki samaan pankkisalaisuuden rikkomiseen tai tietojen vuotamiseen. Kooltaan ja vaikutukseltaan ne ovat kaikki kuitenkin erilaisia. Niiden tilastollisista tekijöistä, kuten asiakirjojen lukumäärästä ja aineiston suuruudesta saisi myös hyvin tehtyä tulevaisuudessa opinnäytetyön.

LÄHTEET

Andersén, A. & Salmela, S. (2024). Rahanpesun estäminen ja kansainväliset pakotteet. Alma Talent.

Baker, R.W. (2005). *Capitalism's Achilles Heel*. Hoboken, NJ. John Wiley & Sons.

Bello, A. U. (2016). *Improving Anti-Money Laundering Compliance*. Palgrave Studies in Risk, Crime and Society.

Cassara, J.A. (2016). *Trade-Based Money Laundering - The next frontier in international money laundering enforcement*. Wiley.

Chandna, V. (2017). *The curious case of black money and white money - exposing the dirty game of money laundering!* Motion Press.

Ernst & Young (2010). 2010 Global Transfer Pricing Survey. Haettu 11.10.2012 osoitteesta: www.ey.com/GL/en/Services/Tax/International-Tax/2010-Global-Transfer-Pricing-Survey

European Union (2003). The EU Savings Tax Directive (2003/48/EC). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32003L0048>

European Union (2011). The Administrative Cooperation Directive (2011/16/EU). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex%3A32011L0016>

Ferwerda, J. (2009) *The Economics of Crime and Money Laundering: Does Anti-Money Laundering Policy Reduce Crime?* (s.903–929) University School of Economics.

Finnwatch (2009). *Köyhiltä rikkaille - Yritysten veronmaksu, kehitysmaat ja vastuullisuus*. Simola Eeva (toim.). raportti 1/2009

Finnwatch (2014). Messinkilaattojen valtakunta - Pöytälaatikkoyhtiöiden rooli suomalaisyritysten toiminnassa. Ylönen, M. (toim.). raportti 1/2014

Finnwatch (2016). Jäävuorta mittaamassa - arvioita monikansallisten yritysten aggressiivisen verosuunnittelun laajuudesta Suomessa. Finér, L. & Telkki, H. (toim.). raportti 6/2016

Forgione, F. (2011). Mafia Export. Atena Kustannus Oy.

Frontline (2009a): Inside the Meltdown, Frontline Document Films (17.2.2009)
<https://www.pbs.org/wgbh/frontline/films/>

Frontline (2009b): Breaking the Bank, Frontline Document Films (16.6.2009)
<https://www.pbs.org/wgbh/frontline/films/>

Frontline (2013): Untouchables, Frontline Document Films (22.1.2013)
<https://www.pbs.org/wgbh/frontline/films/>

Goldman, I. (1999). The role of offshore in the international economy. University of British Columbia. Vancouver.

Grasso, P. & Bellavia, E. (2012). Mafian rahat ja miten ne pestään. Atena Kustannus Oy.

Gravelle, J.G. (2009). Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion. CRS Report for Congress July 9th 2009.

Gumport, M. A. (2007). Accounting for Equity Transactions - Marking Equity to Market: 400 Years Overdue? Or GAAP's Gap: Pacioli After the Dutch East India Company. Haettu 13.11.2012 osoitteesta <http://ssrn.com/abstract=1062201>

HE 107/2006 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle tuloverotuksen siirtohinnoittelua koskevaksi lainsäädännöksi. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2006/20060107>

HE 150/2018 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle korkovähennysoikeuden rajoittamista koskevasta sääntelystä. <https://www.edilex.fi/mt/vavm20180021>

Heikinheimo, S. & Kuitunen, L. (2004). Rahanpesusta erityisesti tilintarkastajien näkökulmasta. osa 1. Tilintarkastus. Revision.

Heinonen, O., Koskinen, P., Lappi-Seppälä, T., Majanen, M., Nuotio, K., Nuutti-la A-M. & Rautio, I. 1999. Oikeuden perusteokset. Rikosoikeus. WSOY.

Helminen, M. (2012). Kansainvälinen verotus. Yritysonline. Haettu 14.9.2015 osoitteesta: www.sanomapro.fi/

Henry, J.S. (2012). The Price of Offshore Revisited. July 2012. Tax Justice Network.

Hines, J. R. ja NBER (2005). Do Tax Havens Flourish? Michiganin yliopisto ja National Bureau of Economic Resesarch NBER. Haettu 1.10.2013 osoitteesta www.nber.org/chapters/c0165.pdf

Hirsjärvi, S., Hurme, H. (2000). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino 2000.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2008) Tutki ja kirjoita. 13–14. osin uudistettu painos. Tammi.

Hänninen, J. (2014). Veroparatiisit ja Suomi. Bookwell Oy.

Iltasanomat. (1.10.2008): Forexille napsahti viiden miljoonan euron sakot. Talous-sanomat. Suomen Tietotoimisto. www.iltasanomat.fi/

IMF (2000). Offshore Financial Centers. IMF Background paper. Haettu 5.11.2017 osoitteesta <http://www.imf.org/external/np/mae/oshore/2000/eng/back.htm>

Immonen, R., Ossa, J., Villa, S. (2011). Osakeyhtiön pääoman hallinta. Talentum. Helsinki.

Johannesen, N. Ja Zuckman, G. (2012). The End of Bank Secrecy? An Evaluation of the G20 Tax Haven Crackdown. Paris School of Economics Working Paper no. 2012-04.

Karjalainen, J., Raunio, M. (2007). Siirtohinnoittelu. WSOYpro.

Keskusrikospoliisi. (2012). Kriminalistiikan kurssi. Keskusrikospoliisi

Knuutinen, R. 2012. Verosuunnittelua vai veron kiertämistä. Sanoma Pro Oy.

Laaksonen, S. (2012). Verohallinnon kokemuksia siirtohinnoittelusta. Vero-opintopäivät 2012, s. 93–100.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (RahanpesuL 444/ 2017) muutoksineen. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170444>

Laki verotusmenettelystä (VML 1558/1995) muutoksineen. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19951558>

Leppiniemi, J. (2002). Rahoitus. (3., uudistettu painos). WSOY

Leppiniemi, J. & Walden, R. 2009. Tilinpäätös- ja verosuunnittelu. (10., uudistettu painos). WSOYpro Oy.

Low, K. (2010). Anti-Money laundering + Knowing Your Customer = Plain Business Sense. Certified MBTI Administrator, & Certified Behavioral Consultant. (s.128-136). University Brunei.

Manning, G.A. (2011). Financial Investigation and forensic accounting (3. painos). CRC Press.

Mehtonen, P. (2005). Siirtohinnoittelu, tuloverotus ja konsernistrategiat. Edita.

Metsämuuronen, J. (2006). Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Gummerus Kirjapaino.

Mouneimneh, A. (2015). The Fall of Lehman. European School of Economics.

Myrsky, M. & Räbinä, T. (2011). Verotusmenettely ja muutoksenhaku. (6., uudistettu painos). Talentum Media Oy.

Myrsky, M. & Linnakangas, E. (2010). Elinkeinotulon verotus. (3., uudistettu painos). Talentum Media Oy.

Mäntyneva, M., Heinonen, J., Wrange, K. (2008). Markkinointitutkimus. WSOY Oppimateriaalit.

Neira, T., Perämaa, J. & Vasara, P. (2003). Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä V. Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskus. Keskusrikospoliisi.

OECD (a). Organisation for Economic Co-operation and Development. The OECD Issues The List of Unco-operative Tax Havens. Haettu 23.5.2022 osoitteesta <https://www.oecd.org/ctp/harmful/theoecdissuesthelistofunco-operativetaxhavens.htm>

OECD (b). Organisation for Economic Co-operation and Development. List of Unco-operative Tax Havens. Haettu 31.5.2022 osoitteesta <https://www.oecd.org/countries/monaco/list-of-unco-operative-tax-havens.htm>

OECD. (2011). Organisation for Economic Co-operation and Development. Corporate Loss Utilization through Aggressive Tax Planning. OECD Publishing.

OECD. (2012a). Organisation for Economic Co-operation and Development. Hybrid Mismatch Arrangements: Tax Policy and Compliance Issues. OECD Publishing.

OECD. (2012b). Organisation for Economic Co-operation and Development. Automatic Exchange of Information. What it is, how it works, benefits, what remains to be done. OECD Publishing.

OECD. (2013a). Organisation for Economic Co-operation and Development. Addressing Base Erosion and Profit Shifting. OECD Publishing.

OECD. (2013b). Organisation for Economic Co-operation and Development. Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting. OECD Publishing.

OECD. (2014). Organisation for Economic Co-operation and Development. Glossary of Tax Terms. Haettu 15.4.2014 osoitteesta <http://www.oecd.org/ctp/glossaryoftax-terms.htm>

Pasco, G.A. (2013). Criminal Financial Investigations - The use of forensic accounting techniques and indirect methods of proof. CRC Press

Poliisi. (2011). Rahanpesun torjunta. Haettu 16.7.2017 osoitteesta <http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/ABD14634404812EEC2257586005034F1>

Rahanpesun selvityskeskus. (2009). Keskusrikospoliisin rahanpesun selvityskeskusen vuosikertomus 2009. Haettu 17.11.2010 osoitteesta [http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/RAP_Vuosikertomus%202009/\\$file/RAP_Vuosikertomus%202009.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/RAP_Vuosikertomus%202009/$file/RAP_Vuosikertomus%202009.pdf)

Rauter, P. & Truman, E. (2004). Chasing Dirty Money, The fight against money laundering. Institute for international economics.

Rikoslaki (RL 39/1889) muutoksineen.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Sahavirta, R. (2007). Rahanpesurikokset. Gummerus kirjapaino Oy.

Sahavirta, R. (2008). Rahanpesu rangaistavana tekona. Helsingin Yliopisto. Gummerus Kirjapaino Oy.

Savolainen, J. (2007). Vähintään 10 000 euron käteisrahan tuonti ja vienti seurantaan EU:ssa Haettu 19.4.2011 osoitteesta <http://www.edilex.fi/uutiset/14205.html>

Schott, P. (2006). Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism. World Bank, International Monetary Fund.

Shaxson, N. (2012). Aarresaaret – Miehet, jotka ryöstivät maailman. Into Kustannus Oy.

Sorkin, A. (2009). Too big to fail: The inside story of how Wall Street and Washington fought to save the financial system. Penguin.

Tax Justice Network. FSI - Financial Secrecy Index. Haettu 20.11.2023 osoitteesta <https://fsi.taxjustice.no/fsi/2022/world/index/top>

Tax Justice Network. (2005). The Price of Offshore. Briefing Paper. Haettu 19.10.2013 osoitteesta http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Price_of_Offshore.pdf

Tax Justice Network. (2013). Financial Secrecy Index. Haettu 19.10.2013 osoitteesta <http://www.financialsecrecyindex.com/introduction/fsi-2013-results>

UNODC. (2011). United Nations Office on Drugs and Crime. The Money- Laundering Cycle. Haettu 18.4.2011 osoitteesta <http://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/laundrycycle.html>

Valtioneuvosto. SM/2023/9. Valtioneuvoston päätös rajanylityspaikkojen väliaikaisesta sulkemisesta ja kansainvälisen suojelun hakemisen keskittämisestä. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=214>

Vasama, T. (2013). Lontoo on verkoston keskuspaikka. Helsingin Sanomat. Haettu 21.5.2013 osoitteesta <https://www.hs.fi/talous/art-2000002639965.html>

Verohallinto. Automaattinen tietojenvaihto. Haettu 2.4.2018 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/>

Wikström, K. (2008). Yleiset opit verotuksessa. (4., Uudistettu painos). Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Julkisoikeuden sarja. A:37.

WTO. (2025). WTO Stats - Merchandice Trade. Haettu 12.2.2025 osoitteesta: <https://stats.wto.org/>

Yle (2024). Ruotsin finanssivalvonta määräsi Klarnalle 500 miljoonan kruunun sakon. Ylen uutistoimitus. Haettu 11.12.2024 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/lyhyesti/74-20130600>

Ylönen, M. (2008). Veroparatiisit - 20 ratkaisua varjotalouteen. Like Kustannus.

Financial Secrecy Index - listaus 2022

1	United States	40	Liberia
2	Switzerland	41	Kenya
3	Singapore	42	Nigeria
4	Hong Kong	43	Russia
5	Luxembourg	44	Austria
6	Japan	45	Guatemala
7	Germany	46	South Africa
8	United Arab Emirates	47	Oman
9	British Virgin Islands	48	Norway
10	Guernsey	49	Bermuda
11	China	50	Sri Lanka
12	Netherlands	51	Marshall Islands
13	United Kingdom	52	Bangladesh
14	Cayman Islands	53	New Zealand
15	Cyprus	54	Liechtenstein
16	South Korea	55	Mauritius
17	Taiwan	56	Egypt
18	Panama	57	Portugal
19	Jersey	58	Anguilla
20	Qatar	59	Turkey
21	Italy	60	Bahrain
22	Bahamas	61	Isle of Man
23	Thailand	62	Romania
24	Vietnam	63	Barbados
25	Saudi Arabia	64	Puerto Rico
26	Belgium	65	Jordan
27	Ireland	66	Indonesia
28	Canada	67	Sweden
29	Spain	68	St. Kitts and Nevis
30	France	69	Venezuela
31	Macao	70	Ghana
32	Israel	71	Uruguay
33	Angola	72	Philippines
34	Algeria	73	Chile
35	Kuwait	74	Pakistan
36	India	75	Aruba
37	Australia	76	Hungary
38	Malta	77	Lebanon
39	Malaysia	78	Kazakhstan

79	Morocco	125	Estonia
80	Denmark	126	Iceland
81	Cameroon	127	Antigua and Barbuda
82	Mexico	128	Dominica
83	Brazil	129	Kosovo
84	Dominican Republic	130	Trinidad and Tobago
85	Ukraine	131	Cook Islands
86	Poland	132	Grenada
87	US Virgin Islands	133	St. Lucia
88	Finland	134	Guam
89	Seychelles	135	American Samoa
90	Curacao	136	Brunei
91	Maldives	137	Slovenia
92	Czechia	138	Gambia
93	Tanzania	139	Nauru
94	Namibia	140	San Marino
95	Latvia	141	Montserrat
96	Gibraltar		
97	El Salvador		
98	Rwanda		
99	Greece		
100	Croatia		
101	Slovakia		
102	Tunisia		
103	Lithuania		
104	Samoa		
105	Costa Rica		
106	Bulgaria		
107	Peru		
108	Colombia		
109	Bolivia		
110	Serbia		
111	Argentina		
112	Vanuatu		
113	Botswana		
114	Andorra		
115	Belize		
116	Ecuador		
117	Paraguay		
118	Monaco		
119	Montenegro		
120	Turks and Caicos Islands		
121	Fiji		
122	St. Vincent and the Grenadines		
123	Albania		
124	North Macedonia		

LIITE 2

	Jos rikos tehty USA:ssa	Jos rikos tehty ulko- mailla
Arvopaperirikos	X	
Aseiden vienti	X	
Huumausainerikos	X	X
Ihmissalakuljetus	X	
Jätteen laskeminen meriin	X	
Kidnappaus	X	X
Kielletyn ydinmateriaalin kuljetus	X	
Konkurssipetos	X	
Lahjonta	X	X
Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö	X	
Lentokoneen tuhoaminen	X	
Lentokonekaappaus	X	X
Omaisuuksien pimittäminen ja ryöstö	X	X
Orjuus	X	
Pakottaminen ja uhkaus	X	X
Pankkipetos	X	X
Pankkiryöstö, valtion omaisuuden ryöstö	X	
Pankkialaisuusrikos	X	
Passi ja viisumirikokset	X	
Poliittinen salamurha	X	
Postipetos	X	X
Postivarkaus	X	
Ruokakuponkipetokset	X	
Siveettömyys	X	
Tappamiseen, kidnappaukseen, vammauttamiseen tai loukkaantumiseen tähtäävä salaliitto	X	
Tekijänoikeusloukkaus	X	
Terrorismi	X	X
Tietokonerikokset	X	
Tullirikos	X	
Uhkapeli	X	
Ulkomainen korruptio	X	X
Ulkomaisten virkamiesten tai suojeltujen henkilöiden murha	X	X
USA:n virkamiehen murha	X	X
Vakoilu	X	
Valtion omaisuuden tuhoaminen tai tuhopoltto	X	

Valtionpäämieheen kohdistuva väkivalta tai kidnappaus	X	
Veden saastuttaminen	X	
Väkivalta kansainvälisillä lentokentillä	X	
Väärennettyjen savukkeiden kuljetus	X	
Väärennettyjen tavaroiden kuljetus	X	
Väärentäminen	X	
Väärin tai poliittisten tietojen anto	X	

Ylönen, M. 2008, Veroparatiisit - 20 ratkaisua varjotalouteen, s.106–107

LIITE 3

LIITE 4

Veroparatiisit National Bureau of Economic Research (NBER)-tutkimuslaitoksen mukaan

Alankomaiden Antillit	Monaco
Andorra	Montserrat
Anguilla	Panama
Antigua ja Barbuda	Singapore
Bahama	Saint Kitts ja Nevis
Bahrain	Saint Lucia
Barbados	Saint Vincent ja Grenadiinit
Belize	Sveitsi
Bermuda	Turks- ja Caicossaaret
Brittiläiset Neitsytsaaret	Vanuatu
Caymansaaret	
Cookinsaaret	
Dominica	
Gibraltar	
Grenada	
Guernsey	
Hong Kong	
Irlanti	
Jersey	
Jordania	
Kypros	
Libanon	
Liberia	
Liechtenstein	
Luxemburg	
Macao	
Malediivit	
Malta	
Mansaari	
Marshallsaaret	

LIITE 5

G20 (Group of 20) on ryhmä, joka sisältää maailman 19 rikkainta maata, sekä edustuksen Afrikan ja Euroopan unioneista.

G20-maat ovat:

Argentiina
Australia
Brasilia
Etelä-Afrikka
Etelä-Korea
Indonesia
Intia
Italia
Japani
Kanada
Kiina
Meksiko
Ranska
Saksa
Saudi-Arabia
Turkki
Venäjä
Iso-Britannia
Yhdysvallat

Lisäksi muiden Euroopan Unionin ja Afrikan maiden yhteisedustus.